

Minna Vörlin

OLIPA KERRAN...

Aikuisen narratiivinen matka lapsuuden satukokemuksiin

**Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2013
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Vörlin, Minna. OLIPA KERRAN. AIKUISEN NARRATIIVINEN MATKA LAPSUUDEN SATUKOKEMUKSIIN. Kasvatustieteen pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2013. 79 sivua + 1 liite.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli selvittää aikuisten ajatuksia siitä, kuinka heidän omat lapsuuden satukokemuksensa ovat olleet vaikuttamassa heidän aikuistumisprosessiinsa.

Tutkimuskysymykset muodostuivat seuraavanlaisiksi:

1. *Millaista merkitystä aikuinen kokee lapsuutensa satukokemuksilla olleen hänen aikuistumisprosessilleen?*
2. *Millaisia tarinatyyppejä lapsuuden satukokemuksista rakentuu?*

Tutkimusaineisto kerättiin tarinamuotoisilla kirjoitelmilla. Kirjoituspyynnöt julkistettiin kolmen Keski-Pohjanmaan alueen kirjaston ilmoitustaululla sekä Kouvolan kansalaisopiston tiloissa. Aineisto kerättiin marras- ja joulukuun aikana vuonna 2012 jona aikana tutkimukseen toimitettiin 22 tarinaa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa aineiston analyysiin käytettiin niin sovellettua narratiivien analyysiä kuin narratiivista analyysiäkin. Narratiivien analyysi oli teemoittelua, jonka avulla kirjoitelmista nousivat esiin tärkeimmät satukokemuksiin liittyvät teemat. Näitä olivat lapsuudesta muistetuimmat sadut sekä satujen lukijat ja paikat, joissa satuja oltiin luettu. Myös saduista opitut asiat olivat tärkeitä teemoja, kuten myös ne annetut merkitykset, joilla nähtiin olleen vaikutusta aikuistumisprosessiin. Suurin osa lapsuuden satukokemuksista sijoittui kotiin ja niiden merkitys nähtiin enimmäkseen turvallisuuden tunteen ja lohdun tuojana. Saduista oltiin opittu myös toimintamalleja vaikeita tilanteita varten sekä saatu mallia lastenkasvatukseen. Varsinkin äidit olivat ottaneet oppia äitiyteensä saduista. Myös satujen sankareihin samastuminen nähtiin tärkeänä asiana, jolla oli vaikutusta aikuistumisprosessille. Moraalinen oppi hyvän ja pahan välillä sai kirjoitelmissa suuren merkityksen, ja tuota oppia oltiin siirtämässä myös omille lapsille.

Narratiivinen analyysi aloitettiin kirjoittamalla kaikista tutkimukseen toimitetuista tarinamuotoisista kirjoitelmista lyhyitä ydintarinoita. Juonianalyysin avulla näistä muodostettiin neljä erilaista satutyyppeä, jotka yhdessä edustavat koko aineistoa. Tarinatyypien syntyyn vaikutti keskeisesti kirjoittajien näkemys lapsuuden satukokemusten keskeisimmästä merkityksestä sekä tarinan juonen käännekohdat. Syntyneet tarinatyypit nimettiin äitiyden kehitystarinoiksi, lapsuuden kääntymystarinoiksi, sankaritarinoiksi ja saduitta jääneiden tarinoiksi.

Asiasanat: satu, lapsuuden satukokemus, aikuistumisprosessi, narratiivinen analyysi, tarinatyypit

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 SATU SYNTYI IHMISIÄ VIIHDYTTÄMÄÄN JA OPETTAMAAN.....	8
2.1 Mikä on satu?.....	8
2.2 Sadut ovat viihdyttäneet jo vuosisatojen ajan	9
3. SATU ON TIE LAPSUUDESTA AIKUISUUTEEN	12
3.1 Lapsi elää satujen maailmassa	12
3.1.1 Psykoanalyttinen näkökulma lapsuuden kehitysprosesseihin	16
3.1.2 Sadun viesti on salattu.....	20
3.1.3 Satuja tarjoillaan lapselle monelta taholta.....	23
3.2 Nuori jättää satumaailman taakseen.....	24
3.2.1 Identiteetin kehitys on aikaa vievä prosessi	27
3.2.2 Sadut identiteetin kehityksen taustavoimana	29
3.3 Aikuinen palaa satumaailmaan omien lasten myötä	31
3.3.1 Vanhemmuus on ihmiselämän merkittävimpiä virstanpylväitä	35
3.3.2 Sadut tarjoavat pohjaa parisuhteelle ja vanhemmuudelle	37
4. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	39
4.1 Tutkimuskysymykset	39
4.2 Aineiston keruu ja tutkimuksen kohdejoukko	41
4.3 Narratiivinen tutkimusmetodi ja aineiston analyysi.....	44
4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	48
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	51
5.1. Saduille annetaan useita merkityksiä	53
5.1.1 Saduista opittua.....	54
5.1.2 Koetut vastoinkäymiset ja lapsuuden sadut	55
5.1.3 Sillä on väliä, kuka satuja lukee ja missä niitä luetaan	56
5.1.4 Sadusta sankariksi	58
5.2 Tarinatyyppit muodostuvat	59
5.2.1 Annu – äitiyden kehitystarina	63
5.2.2 Kirsi – lapsuuden kääntymistarina	64
5.2.3 Juha – Sankaritarina.....	65
5.2.4 Mikke – saduitta jääneen tarina	67

6 POHDINTA	69
6.2 Tutkimustulosten koonti	69
6.2 Tutkimustulosten tarkastelua	70
6.3 Pohdintaa luotettavuudesta ja eettisyydestä sekä jatkotutkimushaasteet	73
LÄHTEET	76
LIITTEET	80
LIITE 1	80

1 JOHDANTO

”... satu on kuin metsä: joka sinne menee, ei palaa samana takaisin. Joka sen polulla vaeltaa, tulee itseään vastaan.” (Kirsi Kunnas 1989, 5)

Tammikuussa 2010 aloitin vapaaehtoisena sadunlukijana eli ”satutätinä” Kannuksen kaupunginkirjastossa. Jo tuota ennen olin kuitenkin ollut kiinnostunut sekä satujen kirjoittamisesta että niiden kirjoittamisen opettamisesta. Ja olivathan sadut olleet jo vuosien ajan minulle tärkeä osa työtäni päiväkodissa, jonka arjessa sadut ovat voimakkaana läsnä joka päivä. Eikä satujen merkitys ollut pieni myöskään kotona, olenhan kolmen pienen lapsen äiti. Koska työskentelin siis joka päivä satujen parissa jollakin tapaa, alkoi mielessäni viritä ajatuksia satujen merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä myöhemmille kehitysprosesseille.

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että saduilla on tärkeä merkitys lapsen kehitykselle, mutta itse tahdoin tietää myös niiden merkityksestä aikuistumisprosessille. Monista yrityksistä huolimatta en kyennyt löytämään kuin yhden sellaisen tutkimuksen, jossa satujen merkitystä olisi pohdittu nimenomaan aikuisuuteen kasvamisen näkökulmasta. Tutkimustiedon puuttuminen osoitti minulle, että tällainen tutkimus olisi mielekästä ja tärkeää tehdä, mikä lisäsi intoani aihetta kohtaan entisestään. Tutkimukseni lähti siis liikkeelle halustani saada tietää, millainen merkitys lapsuuden saduilla ja satukokemuksilla on ollut ihmisen aikuistumisprosessille.

Sadut ovat saaneet ihmisten elämässä suuren jalansijan ja ne ovat myös säilyttäneet sen vuosisatojen ajan. Niitä on myös tutkittu melko paljon niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Meillä merkittävimmät satuihin liittyvät tutkimukset tehtiin 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Kasvatustieteen tohtori Hilikka Ylösen satuihin liittyvä väitöskirja valmistui vuonna 1998 ja Liisa Karlssonin satuja ja sadutusta koskeva väitöskirja puolestaan vuonna 2000. Jälkimmäinen tutki siis sadutusta nimenomaan ammattikäytäntöjen muuttumisen näkökulmasta. Karlsson päätyi siihen lopputulokseen, että sadutus toi lapsen oman äänen kuuluville ja muutti olennaisesti varhaiskasvatuksen ammattikäytäntöjä. Tutkimus osoitti myös lasten kerrontakulttuurin rikkaaksi ja monipuoliseksi. Hilikka Ylösen tutkimuksessa puolestaan tutkittiin lapsia sadun kuulijoina, näkijöinä ja kokijoina. Siinä satu nähtiin mahdollisuutena, joka vaikutti lapsen useaan

kehitystasoon. Lisäksi se auttoi lapsia esimerkiksi sopeutumaan uusiin tilanteisiin, kuten vaikkapa päivähoiton alkamiseen. (Karlsson 2000, Ylönen 1998.)

Sadut ovat innoittaneet myös monia graduntekijöitä. Esimerkiksi Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa valmistui vuonna 2010 Aunimarjut Karin gradu, joka käsitteli satua medioitumisen murroksessa. Kari (2010, 120) havaitsi, että lasten kirjoittamissa saduissa toivo on hyvin vahvasti läsnä, eikä medioituminen näy niin voimakkaana kuin tutkimuksen ennako-oletus antoi ymmärtää. Vaikka satuja on siis tutkittu jo melko paljon, näyttävät tutkimukset keskittyvän lapsen kokemukseen saduista. Aikuisnäkökulma näyttää puolestaan satujen tutkimuksesta puuttuvan lähes kokonaan.

Pirkko Liikanen suoritti kuitenkin vuonna 1990 opettajankoulutuslaitoksella Jyväskylän yliopistossa tutkimuksen, jossa selvitettiin, mitä ja millaisia lapsuuden lempisadut ovat ja millaisia satujen sankarit ovat identiteetti- ja ihmissuhdemalleina. Lisäksi haluttiin tietää, onko satujen sankareilla yhteyttä kertojan persoonallisuuteen. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat opiskelijat, ja saadut tulokset osoittivat, että lapsuudessa kuulluilla saduilla oli jonkin verran merkitystä ihmissuhde- ja identiteettimalleina. (Liikanen 1990, 3 - 4.)

Jo saadut tutkimustulokset ovat johtaneet satujen osalta myös lukuisten käytännön sovellusten kehittämiseen. Monika Riihelän kehittämä ja Liisa Karlssonin pitkälle eteenpäin viemä sadutus¹ on varmaankin tunnetuin esimerkki satujen monista käyttötarkoituksista. Sadutukselle läheinen menetelmä on myös tarinasävellyks, joka on Hanna Hakomäen vastine sadutukselle musiikin maailmassa. Siinä satuja tehdään yhdessä lapsen kanssa, mutta ilmaisukeinona on piano, ja aikuinen kirjaa ylös lapsen omaan sävellykseen liittyvät kuvionuotit. Ritva-Liisa Orvasto ja Kari Levola sen sijaan ovat halunneet parantaa kodin ja koulun yhteistyötä ja kehittäneet seitsemän minuuttia sadulle -nimisen menetelmän. Menetelmän tarkoituksena on lisäksi kehittää lapsen ymmärtämistaitoja ja antaa lukemisen valmiuksia. (Hakomäki 2007, Karlsson 2000 & Orvasto & Levola 2010.) Uusinta satujen sovellusmahdollisuutta edustaa niin kutsuttu satuhieronta, jossa yhdistetään satu ja kosketus. Tällä yhdistelmällä halutaan tuottaa lapselle hyvä satukokemus ja esimerkiksi syventää lapsen ja aikuisen välistä kiintymyssuhdetta. Käyttötarkoituksia on kuitenkin monia muitakin. (Tuovinen 2013.)

¹ Sadutus on menetelmä, jossa aikuinen kirjoittaa lapsen sadun ylös sellaisenaan ja mitään muuttamatta. Satuhetki alkaa sanoilla: "Kerro satu (tai tarina), juuri sellainen kuin haluat. Minä kirjoitan sen ylös sana sanalta, niin kuin sinä sen kerrot. Kun satu on valmis, minä luen sen sinulle, jotta voit korjata sitä, mikäli haluat." (Karlsson 2000.)

Monet satuja tutkineet henkilöt ovat sitä mieltä, että satujen todellinen anti opitaan tiedostamatta, eli siis piilotajuisesti. Tästä syystä minun oli pakko etsiä tutkimukselleni teoreettista perspektiiviä psykoanalyttisistä ja niistä kehitellyistä ihmisen kehitysteorioista. Jos halusin saada selville, mitä aikuiset olivat lapsuutensa saduista piilotajuisesti oppineet, en luonnollisestikaan voinut kysyä sitä heiltä suoraan. Sen sijaan minun piti löytää keino antaa heidän piilotajunnassaan oleville satukokemuksille mahdollisuus tulla päivänvaloon.

Päätin kerätä tutkimusaineistoni kirjoitelmilla, joiden löyhä tehtävänanto jätti mahdollisimman paljon sijaa kirjoittajan omalle vapaalle assosiaatiolle. Toivoin kirjoitelmien kautta saatavan aineiston kertovan mahdollisimman paljon siitä, millainen merkitys lapsuuden saduilla ja satukokemuksilla on ollut nimenomaan aikuisuuteen kasvamisessa ja mitä satujen kautta on ehkä opittu. Tähän suuntaan kirjoitelman tehtävänanto myös hienoisesti ohjasi, joskin myös kaikenlaiset muutkin satukokemukset toivotettiin tervetulleiksi.

Aineisto kerättiin syksyllä 2012. Pyyntöjä kirjoitelmia varten toimitettiin kolmen kirjaston ilmoitustauluille Keski-Pohjanmaan alueella sekä Kouvolan kansalaisopiston ilmoitustauluille. Näistä kuka tahansa saattoi lukea pyynnön ja lähettää halutesaan kirjoitelman. Tutkimusta varten lähetettiin 22 tarinamuotoista kirjoitelmaa, joista kaikki otettiin mukaan tutkimukseen. Vaikka kirjoitelmat erosivat toisistaan niin pituudeltaan kuin sisällöltäänkin, oli niissä kaikissa kuitenkin pohdittu jollakin tapaa lapsuuden satukokemusten merkitystä myöhemmälle kehitykselle. Siksi niiden pohjalta oli hyvä lähteä etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tarinamuotoiset kirjoitelmat olivat myös suoraan käyttökelpoisia narratiivista analyysiä ajatellen, joten uskoin saavani niistä esiin myös erilaisia tarinatyyppejä.

Tässä gradussa kuvataan aluksi lyhyesti sadun historiaa sekä sen merkityksiä. Tällä on tarkoitus osoittaa sadun tärkeys menneistä vuosista tähän päivään saakka. Sen jälkeen on vuorossa katsaus ihmisen kehityskaareen lähinnä kehityspsykologisesta näkökulmasta käsin. Keskeiseen rooliin nousevat psykoanalyttiset ja niistä kehitellyt ihmisen kehitysteoriat. Teoriaosuuden jälkeen kuvataan tutkimuskysymyksiä ja aineiston keruuta sekä analyysiä tarkemmin. Aineistonkeruuseen käytetty lomake löytyy liitteistä tutkimuksen lopusta. Luonnollisesti oman osionsa saa myös tutkimustulosten raportointi. Näiden jälkeen löytyy vielä pohdinta, jossa tutkimuksen tuloksia tarkastellaan ja tutkimuksen onnistumista pohditaan.

2 SATU SYNTYI IHMISIÄ VIIHDYTTÄMÄÄN JA OPETTAMAAN

2.1 Mikä on satu?

Satuna pidetään tarinaa, jossa on ainakin yksi sellainen asia tai elementti, joka ei voisi toteutua ja olla olemassa reaalielämässä. Ylösen (2000, 10) mukaan sadut jaetaan kansansatuihin ja taidesatuihin. Näiden erona on se, että taidesadun on luonut kirjailija, joka on myös kirjoittanut sen lopulliseen muotoonsa. Kansansadut puolestaan ovat lähtöisin suullisesta kansanperinteestä ja ne ovat yleensä hyvin vanhoja. Kansansatuja on ehkä kerrottu suullisesti jo vuosisatojen ajan ennen kuin ne ovat saaneet kirjoitetun muotonsa. Näin ollen kansansadut kirjoitettuun muotoon koonnut ei ole kuitenkaan itse luonut niitä, kuten taidesadun kirjoittaja on tehnyt.

Kansansadut on luotu viihdyttämään ja opettamaan. Lapsille on haluttu opettaa niiden kautta esimerkiksi oikeaksi katsottua moraalialia, ja apuna tässä on käytetty satujen varoittavia esimerkkejä. Kansansatujen antia ja niiden moraalialiaakin on kuitenkin arvosteltu vuosien saatossa. Ylönen (2005, 11) viittaa Maria Tatarin (1993) mielipiteisiin siitä, että vanhat kansansadut, ja varsinkin Grimmin² sadut, suosivat petollisuutta, epärehellisyyttä ja julmuutta. Ylönen itse linjaa kansansatuja kuitenkin niin, että enimmäkseen vanhoissakin saduissa kopeudesta, epärehellisyydestä ja petollisuudesta rangaistaan. Ojasen (1980, 13) mukaan kansansadut ovatkin syntyneet ihmisen tarpeesta hahmottaa itselleen elämän tarkoitusta. Ja syy siihen, miksi vanhat kansansadut elävät yhä meidän päivinämme, on siinä, että sadut koskettavat ihmisen persoonallisuuden syvintä, tiedostamatonta aluetta. Saduissa nimittäin kuvaillaan toiminnan avulla ihmismielen ristiriitatilanteita.

² Jakob (1785-1863) ja Wilhelm (1786–1859) Grimm olivat saksalaiset veljekset, jotka keräsivät kansansatuja ja -tarinoita. Useat heidän saduistaan löytyvät myös Perrault'n 1600-luvun satukokoelmasta. Tunnetuimpia Grimmin satuja ovat Tuhkimo, Lumikki, Prinsessa Ruusunen, Hannu ja Kerttu, Tähtikappi, Lumivalko ja Ruusunpuna sekä Saapasjalkakissa. Kokonaisuudessaan Grimmin tuotanto käsittää kuitenkin yli 200 satua. (Koski 1998, 123 - 132.)

2.2 Sadut ovat viihdyttäneet jo vuosisatojen ajan

Satu on elänyt jo vuosisatojen ajan. Apo (2001, 12 - 13) kertoo, että vanhojen korkeakulttuurien vaikutus säteilee moniin nykyäänkin suosittuihin satuihin. Vanhimmat kirjoitetut sadut ovat peräisin muinaisesta Egyptistä, vaikkakin satu yleistyi voimakkaasti vasta keskiajalla. Tällöin erilaiset fantasiakertomukset olivat suosittuja varsinkin Persiassa, Syyriassa ja Egyptissä. Näiden maiden kulttuurit ovat tuottaneet satuja, jotka tunnettuamme myös Tuhannen ja yhden yön satuina. Eurooppalaiseen kirjallisuuteen nämä sadut löysivät tiensä kuitenkin vasta 1700-luvulla.

Toki satuja oli Euroopassa kerrottu ja kirjoitettu jo aiemminkin. Esimerkiksi haltiasadut satutyypinä ovat peräisin Aurinkokuninkaan valtakunnasta 1600-luvun lopulta. Ranskan kulttuurin hohtoa on myös useissa meille tutuissa prinsessasaduissa, kuten esimerkiksi Tuhkimossa ja Ruususessa. Nämä ovat peräisin 1600- ja 1700-luvuilta. Tunnetuimpia tämän ajan satuja ovat Charles Perrault'n³ Hanhiemon sadut vuodelta 1697 ja Jeanne-Marie Leprince de Beaumont'n Kaunotar ja hirviö vuodelta 1756. (Apo 2001, 13.)

Varhaisimpia satuja ei oltu tarkoitettu lapsille. Lappalaisen (1980, 48) mukaan lapsille sepitettyjä satuja alkoi ilmaantua vasta 1800-luvulla. Tyypiesimerkki saduista ovat Grimmin sadut, jotka Apon (2001, 14) mukaan ovat pohjana myös monille Suomessakin kerrotuille saduille. Grimmit kokosivat satuja hyvin monelta taholta Saksan alueelta, ja koska he hyödynsivät myös kirjallista satutraditiota, tuli heidän tuotantonsaan hyvin laaja. Se, mikä on saanut veljesten sadut säilymään jo yli kahden vuosisadan ajan, on niiden kansanomaisen kieli. Omana aikanaan muokatut sadut olivat kansankielisiä ja siten lähellä suullista kerrontatapaa. (Apo 2001, 14.)

Vanhat klassiset sadut ovat joutuneet tarkan tutkiskelun kohteeksi viimeisten vuosikymmenien aikana. Suomessa suhtautumista satuihin ovat ohjanneet paljolti psykologian tutkimukset, jotka ovat muutenkin vaikuttaneet voimakkaasti lasten kasvatuksen käytänteisiin. Apo (2001, 22) sanoo, että 1950- ja 1960-luvuilla oltiin huolestuneita vanhojen satujen julmuudesta. Tällöin pelättiin herkkien lasten todellisuuden ja fantasian rajan hämärtymistä, ja siksi saduissa yleistyivät eläin- ja luontoaiheet, kun taas seikkailu- ja kauhusadut saivat väistyä.

³ Charles Perrault (1628-1703) oli ranskalainen kirjailija, joka viihdytti saduillaan kuningas Ludvig XIV:n hovissa. Hanhiemon tarinat sisältävät esimerkiksi sellaisia satukuuluksia kuin Tuhkimo, Prinsessa Ruusunen, Punahilkka, Peukaloinen ja Saapasjalkakissa (Koski 1998, 258 - 260.)

Klassiset sadut eivät olleet suosiossa 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. Lapsille haluttiin välittää realistinen maailmankuva, johon satujen ei katsottu sopivan. Sen sijaan lastenkirjallisuudella haluttiin levittää informaatiota, joten lapsille luettiin esimerkiksi hammaslääkärissä tai päiväkodissa käymisestä kertovia kirjoja. Satu pääsikin pinteestä vasta pikku hiljaa 1970-luvun keskivaiheilta alkaen. (Apo 2001, 23.) Tuolloin iso osa satutradition nousulla oli yhdysvaltalaisella lapsipsykologilla Bruno Bettelheimilla, joka uskoi vakaasti siihen, että juuri vanhat kansansadut ja niiden 1700- ja 1800-luvuilla julkaistut muodot tarjosivat malleja siitä, miten vaikeat vaiheet yksilön kehityksessä voidaan läpäistä menestyksellisesti. Bettelheimin kirjoitukset aiheesta olivat suosittuja, koska niistä kävi ilmi, että sadut tarjosivat ratkaisumalleja esimerkiksi lapsen ja nuoren itsenäistymiseen, seksuaalisuuden löytämiseen ja parisuhteeseen ja vanhemmuuteen kypsymiseen. (Apo 2001, 23.)

Vanhat klassikkosadut ovat kuolemattomia. Niistä on kirjoitettu useita uusia versioita ja niitä on esitetty esimerkiksi teattereissa ja animaatioelokuvina. Tällaiset sadut käsittelevät pelkoja ja toiveita, jotka herättävät voimakkaita tunteita ja ovat siten psykologisesti hyvin palkitsevia. Hyvissä saduissa toteutuvat nimittäin oikeus ja tunteen totuus ja ne tuottavat näin syvää tyydytystä kuulijassa. (Apo, 2001, 26.)

Merkittävänä suomalaisina satuina mainittakoon tässä yhteydessä esimerkiksi Topeliuksen sadut. Zacharias Topelius⁴, joka syntyi vuonna 1818, uskoi, että lapsen ominaislaatua oli kunnioitettava. Saduissaan hän pyrki pikemminkin tarjoamaan lapsille mahdollisuuksia oppia, kuin varsinaisesti opettaisi näitä. Tunnetuimpia Topeliuksen satuja lienevät Koivu ja tähti, Adalmiinan helmi ja Parempi tie. (Jantunen 2007.)

Tänä päivänä yhä useampi lapsi tutustuu satuihin medioiden kautta. Ylönen (2000, 111 - 112) toteaa, että vaikka nykyään kirjoja on saatavilla valtavat määrät, kohtaavat lapset satuja enimmäkseen televisiossa ja elokuvina. Näistä suurin osa on piirrettyjä, joille Disney on antanut hahmot. Vaikka tällaiset satuanimaatiot ovatkin usein korkealuokkaisia, eivät ne Ylösen mielestä korvaa aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Yksin televisioruudun ääressä istuva lapsi ei voi kysyä epäselviksi jääneitä asioita aikuiselta. Suojala (2010, 45) toteaa sadun elävän vahvasti intermediaalisessa maailmassa. Yhä useampi lapsi tutustuu satuun muun kuin satukirjan kautta myös hänen mielestään. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään huono asia, sillä esimerkiksi

⁴ Zacharias (Sakari) Topelius (1818–1898) oli aktiivinen kirjoittamistyössään ja hänen tuotantonsa käsittää satujen lisäksi paljon muutakin, mm. romaaneja ja laulujen sanoituksia. Lapsille kirjoittamissaan saduissa hän pyrki säilyttämään vahvan opetuksellisen sävyn. (Dieckmann 2010, 228 - 244.)

Tove Janssonin⁵ muumimaailma on tullut monelle tutuksi nimenomaan televisiossa esitetyn Muumi-animaatiosarjan kautta. Noin 20-vuotiaille nuorille aikuisille tämä sarja edustaa lasten satuanimaation klassikkoa, joka herättää paljon nostalgisia tunteita.

⁵ Tove Jansson (1914 - 2001) oli hyvin monipuolinen suomenruotsalainen taiteilija, joka on tunnettu erityisesti Muumi-saturomaaneistaan. Näiden romaanien hahmot ovat nykyään kansainvälisesti tunnettuja. Janssonin teksteille on tyypillistä valottaa ja selvittää ihmismaailman lainalaisuuksia huumorin ja psykologisen kuvauksen avulla. Hänen tunnetuimpia teoksiaan ovat Muumit ja suuri tuhotulva (1941), Muumipeikko ja pyrstötähti (1955) ja Muumipappa ja meri (1965), mutta hänen kirjallinen tuotantonsa on hyvin laaja ja käsittää useita romaaneita ja muuta tuotantoa. (Volotainen 2010, 175 - 179.)

3. SATU ON TIE LAPSUUDESTA AIKUISUUTEEN

Tämän tutkimuksen ihmisen kasvua ja kehitystä kuvaava teoreettinen viitekehys muodostuu viiden teoreetikon teorioista. Kehityksestä on aikojen saatossa esitetty lukuisia erilaisia teorioita, mutta aikuistumisprosessin ja satujen välistä yhteyttä pystytään parhaiten kuvaamaan Sigmund Freudin psykoseksuaalisen teorian sekä psykoanalyttisten ajatusten kautta, koska iso osa tämän päivän satutulkintoista tehdään nimenomaan tästä näkökulmasta käsin (Bettelheim, 1992; Arvola & Mäki, 2009). Koska Freudin tulkinnat ihmisen kehityksestä päättyvät kuitenkin lapsuuteen, eikä nuoren tai aikuisen kehitykselle ole annettu niin paljoa sijaa, muodostaa Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria myös ison osan tämän tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Näkökulmaa on täydennetty vielä Robert Havighurstin ja Daniel Levinsonin elämänkaariteorioilla sekä James Marcian ajatuksilla identiteetin kehityksestä. Kaikille näille teorioille on yhteistä se, että kasvu lapsesta aikuiseksi ei niiden mukaan tapahdu hetkessä, vaan matkalla on käytävä läpi monenlaisia kehitystä eteenpäin vieviä tehtäviä, vaiheita ja siirtymiä.

3.1 Lapsi elää satujen maailmassa

Varhaislapsuuden psykologiselle kehitykselle olennainen termi on kiintymyssuhde. Tähän liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet, että optimaalinen sosio-emotionaalinen kehitys on riippuvainen ympäristöstä, joka vastaa lapsen sen hetkisiä sosiaalisia ja emotionaalisia tarpeita. Olennaista aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on aikuisen suhtautuminen lapsen viesteihin, sillä sensitiivinen vastaaminen lapsen viesteihin kertoo lapselle, että on täysin hyväksyttävää viestittää omista tunteistaan ja kokemuksistaan toiselle ihmiselle. Emotionaalinen itsesäätely ja myönteinen itsetunto rakentuvat tällaisen kokemuksen pohjalta. (Lyytinen, Eklund & Laakso 1997, 61.)

Lyytinen ym. (1997, 63) kirjoittavat, että turvallisen kiintymyssuhteen saavuttaneet lapset ovat myöhemmin taitavampia ongelmanratkaisutilanteissa ja selviävät paremmin suorituskeskeisissä ja sosiaalisissa tilanteissa verrattuna niihin lapsiin, joiden kiintymyssuhde on turvatonta laatua. Tämä selittyy paljon sillä, että turvallisesti

kiintyneet lapset ovat vapautuneempia ja kannustetumpia tutkimaan ympäristöönsä ja oppimaan siitä. Sinkkonen (2008, 52) huomauttaa lisäksi, että ihminen heijastaa muihin ihmisiin jollakin tavalla kaikkea sitä, mitä lapsena tuli koettua.

Sadut ja niiden ympärille kietoutuvat lapsen ja aikuisen yhteiset kokemukset ovat lapselle arvokasta materiaalia myöhempisiin kehitysvaiheisiin. Ylösen (2000, 40, 126) mukaan lapsi on parhaassa satuiässä 4-8-vuotiaana, mutta monet muut tekijät iän lisäksi saattavat kuitenkin vaikuttaa siihen, milloin lapsi on kiinnostunut saduista. Hän on kiteyttänyt sadun merkityksen lapselle tämän tunnetasolla: ”*Sadussa kerrotaan, että on muitakin mahdollisuuksia kuin mitä arkielämä näyttää tarjoavan ja nämä mahdollisuudet voivat ilahduttaa, rohkaista ja lohduttaa.*” Martinin (2004, 77) mukaan sadut kuuluvat sekä lapsen että aikuisen elämään, koska ne ovat osa kulttuurista tarinavarantoa. Saduille on tyypillistä se, että lasten saduissa näkyy aikuisuus, kun taas aikuisten sadut saavat voimaa jollakin tavalla lapsuudesta. Silti aikuisen maailmaan sadut kuuluvat sellaisenaan vain harvoin, ja he ilmentävätkin sisäisiä tarinoitaan esimerkiksi elokuvien ja kaunokirjallisuuden keinoin. Lapset sen sijaan piirtävät, kertovat, kuuntelevat ja katselevat satuja mielellään, jolloin osa saduista saattaa syntyä aivan oman elämän aineksista. Mäki ja Arvola (2009, 36) sanovat, ettei aikuinen voi etukäteen tietää, millaisia satuja lapsi tarvitsee. He lainaavat Bruno Bettelheimin sanoja siitä, että sopivan sadun voi päättää vain lapsi itse. Siksi aikuisten on hyvä lukea monenlaisia satuja lapsille. Lapsen innostunut reaktio satuun osoittaa, että sadussa on hyödyllisiä elementtejä lapsen sen hetkisellem kehitykselle. Tästä syystä samaa satua pitää olla valmis myös lukemaan yhä uudelleen ja uudelleen.

Monet satujentutkijat sanovat, että kansansatua voi verrata psykoanalyysiin. Molemmat edistävät itsetuntemusta, kun suojautumisanfantasiat tulevat pikku hiljaa epärealistisiksi tulkinnoiksi. Molemmat myös muokkaavat maaperää kehitysfantasioille. (Mäki & Arvola 2009, 37.) Luumin (2002, 140) mielestä sadut alkavat siitä, missä lapsi on silloisella hetkellä ja antavat viitteitä tulevasta kertomalla siitä, mihin lapsen on mentävä. Pääpaino on siis matkassa ja sen kulussa, prosessissa. Bruno Bettelheim (1999) toteaa puolestaan, että sadut kuvaavat mielikuvituksellisessa ja vertauskuvallisessa muodossa niitä asioita, jotka lapsen on ratkaistava, ja niitä askeleita, jotka lapsen on otettava kasvaakseen aikuiseksi - ja ennen kaikkea kyetäkseen elämään itsenäistä elämää. Ojanen (1980, 12) puolestaan huomauttaa, että sadut avaavat lapselle luovuuden maailman silloin, kun lapsi ei vielä muutoin kykene luovuutta ilmaisemaan.

Hilkka Ylönen tutki väitöskirjassaan neljää 5-7-vuotiasta lasta. Hänen tarkoituksenaan oli saada tietää, miten lapset päiväkodissa sadun ymmärtävät. Lisäksi hän halusi tietää, soveltavatko lapset sadun viestejä omassa elämässään. Monien muistiinpanojen, videointien ja keskustelujen äänityksen jälkeen hän huomasi, että sadun metafora rakentaa sillan sadun ja lasten kokemusten välille. Jotta lapsi saattoi ylittää tuon sillan, oli kognitiivisen ja emotionaalisen kehityksen tason oltava riittävä. Vain tällöin lapsi jaksaa kiinnostua ja keskittyä satuun ja vain tällöin satu voi myös olla terapeutinen. Ja vain tällaisessa tilanteessa lapsi saattaa soveltaa sadun viestejä omaan elämäänsä. (Ylönen 1998, 26, 162 - 163.) Metaforan ymmärtämisellä on siis tärkeä tehtävä, vaikkakin osa metaforista ymmärretään piilotajuntaisesti.

Ylönen (2000, 63, 65) sanoo, että satujen avulla voidaan lisätä myötätunnon kokemista ja eheyttää ja rakentaa lapsen maailmaa. Edellytyksenä sadun toimimiselle on kuitenkin se, että lapsi on siitä kiinnostunut ja jaksaa syventyä siihen. Vain tällöin satu voi herättää tunteita; satu voi elää.

Sadut eivät kuitenkaan koskaan ole irrallinen osa lapsuutta. Luodon ja Luodon (2001, 199) mukaan lapsi työstää satua mielessään eteenpäin leikkiessään. Satuhahmojen jäljittely, vaaratilanteiden kohtaaminen ja niistä selviytyminen leikin kautta on yleistä. Ojanen (1980, 16) huomauttaa, että mielikuvitusleikki sadun pohjalta on sellaista toimintaa, joka muuntaa todellisuuden lapsen minän tarpeisiin soveltuvaksi. Näin ollen sadun symbolinen toiminta auttaa ristiriitojen ratkaisemisessa, sillä se voi toimia korvikkeena etenkin silloin, jos yksilö ei ole muuten saanut tarpeitaan tyydytyksi. Joskus satuhahmot ovat lapsen mielessä eläviä kohteita. Papatheodorou ja Gill (2001) kirjoittavat, että esimerkiksi joulupukki joulunaikaan on satuhahmona lapsille todellinen henkilö. Tällöin satuhahmoa käytetään selkeästi kasvatuksellisena henkilönä lapsen vanhempien ja muidenkin aikuisten toimesta. Luoto ja Luoto (2001, 199) jatkavat vielä sadun hyötyjen kertomista sanomalla, että myös uusien sanojen ja sanontojen omaksuminen ovat keskeistä satujen antia, jota sovelletaan myöhemmin aivan uusissa yhteyksissä. Sadut inspiroivat kielen kehitystä ja antavat lapselle valmiuksia kertoa elämästään, jolloin hänelle aukeaa mahdollisuus ymmärtää omaa itseään ja häntä ympäröivää elämää, millä taasen on tärkeä merkitys myöhemmälle kehitykselle.

Jantunen (2007, 208), joka on perehtynyt tarkemmin Topeliuksen tuotantoon, sanoo, että Topeliuksen mukaan sadut elävöittävät mielikuvitusta. Mielikuvituksella taasen on välittäjän tehtävä ajattelun, tunteen ja tahdon ykseydessä. Siksi kirjatieto

ei siis voi toimia ilman mielikuvitusta, joka tekee sen eläväksi. Ilman mielikuvitusta se ei myöskään voi elävöittää lukijan omia kokemuksia.

Sadut noudattavat yleensä aina samanlaista kaavaa. Hyvässä sadussa on etäännyttävä alku, selkeä juoni, hyvän ja pahan taistelu, sankarin selviäminen ja onnellinen loppu. Varsinkin juuri onnellinen loppu antaa tulevaisuuden toivoa lapselle ja viestittää hänelle, että selviytyminen on mahdollista vaikeuksista huolimatta. Sadun vastakohtapari, hyvä ja paha, puolestaan antavat lapselle mahdollisuuden käsitellä myös negatiivisia tunteita. Lisäksi selkeä juoni ja hahmot, joihin voi samastua, saattavat lapsia kokemaan oikeudenmukaisuutta sankarin tai sankarittaren lopulta voittaessa. (Mäki & Arvola 2009, 38 - 39.)

Vaikka sadut ovat monella tapaa kehittäviä, ei pelottavia satuja kuitenkaan suositella alle kouluikäisille. Esimerkiksi Grimmin satuja Kataja (Grimm II, 1999) ja Satu pojasta joka tahtoi oppia pelkäämään (Grimm I, 1999) ei suositella alle 9-vuotialle, koska näissä saduissa pelko on läsnä voimakkaana ja kuoleman käsittely on julmaa. Yleensäkin vasta kouluikäinen lapsi hyötyy kehitykseen liittyvien pelkojen käsittelystä pelottavien satujen avulla. (Mäki & Arvola 2009, 40.) Pelko on kuitenkin väistämätön lapsuuden kokemus. Aivan pienen lapsen pelot juontuvat lapsen sisäisen maailman kehittymättömyydestä ja liittyvät yleensä hylkäämisen tulemisen pelkoon ja riittämättömydentunteisiin. Noin esikouluikässä lapsen pelot alkavat saada muotoja myös lapsen ulkoisesta maailmasta, kun elämänpiiri muutoinkin laajenee. Kehityksen myötä pelkojen määrä vähenee, kun irrationaaliset pelot poistuvat yleensä itsestään. Normaali kasvuprosessi ei johda pelkojen hylkäämiseen, vaan niiden vähenemiseen. Pysyvät pelot kuitenkin estävät seuraavaan kehitysvaiheeseen pääsemisen. (Ojanen 1980, 20 - 21.)

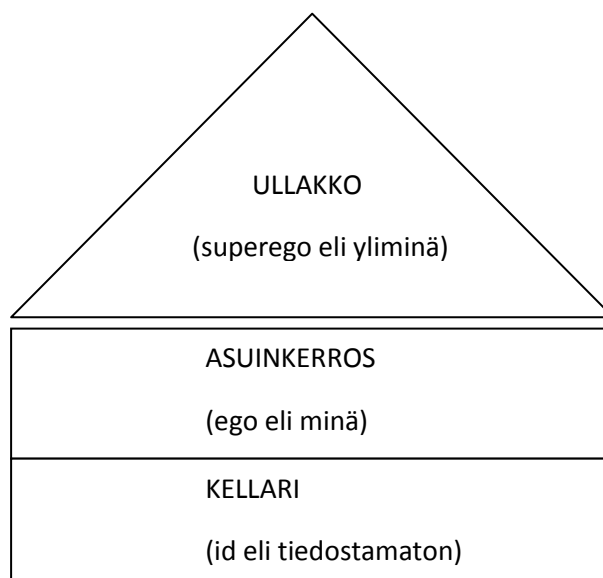
Sadun kuuntelemista voisi verrata Ojasen (1980, 19 - 20) mukaan tunteiden harjaantumiskouluun. Sadut nimittäin auttavat lasta laajentamaan ja elollistamaan kokemuskenttäänsä juuri siksi, että ne sisältävät lapsen tunne-elämän rikastumiseen johtavaa mielikuvitusta. Ne kasvattavat myös ihmisyyttä, sillä niiden kautta kyky elää toisen kohtalo omanaan, toisen onnesta liikuttuminen ja onnettomuuden hetket stimuloivat aistien herkkyyttä. Erilaisten sopeutumisvaihtoehtojen tarjoaminen vahvistaa mielen rakennetta, sillä satu osoittaa, että hyvin vaikeistakin tilanteista on ulospääsy ja lopulta hyvyys aina voittaa. Lisäksi sadut ovat yksi kasvukokemus ihmissuhteiden synnyttämisessä.

3.1.1 Psykoanalyttinen näkökulma lapsuuden kehitysprosesseihin

Ihmisen persoonallisuus kehittyy Freudin mukaan kolmen tekijän ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Nämä kolme tekijää ovat minä eli ego, yliminä eli superego ja tiedostamaton alue eli id. Ihmisen tietoiset toiminnot ovat ihmisen minä, jonka ”alla” on osaksi arkipäivän tietoisuuden saavuttamattomissa oleva psyykinen voimanlähde. Täällä tiedostamattomalla alueella vallitsevat aivan toisenlaiset lainalaisuudet kuin tiedostetussa minässä, koska tiedostamaton id toimii mielihyväteriaan mukaan vietonomaisesti ja irrationaalisesti. Yliminä sen sijaan on paljolti kasvatuksen ja koulutuksen myötä syntyvä tuote. Se sisältää muun muassa kulttuurimme ja ympäristömme arvot ja normit. (Dunderfelt 1992, 20.)

Jari Sinkkonen kuvaa Freudin teoriaa persoonallisuuden rakenteista selventävästi talona. Hän selventää, että ego-talossa, eli persoonallisuuden talossa, on kellarit, asuinkerros ja ullakko. Kellarissa on id, eli paljon asukkaan unohtamaa ja torjumaa historiaa. Siellä on myös energian lähteenä käytettävää aggressiota. Itse asuinkerros on ego, eli siellä asukkaat elävät sitä elämää, joka on ulkopuolisillekin nähtävissä. Täällä hoidetaan ihmissuhteita ja tehdään kaikkia arjelle välttämättömiä asioita. Egon lattian ja seinien on oltava vankkaa tekoa, koska muuten kellarista tulee ylös tunkkaista hajua. Talon ylin kerros on superego. Se on kehittynyt vuosien mittaan ja se pysyy ylhäällä vain asuinkerroksen, eli egon tuella (KUVIO 1). (Sinkkonen 1995, 121.)

KUVIO 1. Freudin teoriassa esiintyvät persoonallisuuden rakenteet ego -talossa Jari Sinkkosen mukaan.

Sigmund Freudin psykoseksuaalinen kehitysteoria on pohja psykoanalyttiselle ajattelutavalle. Se jakaa ihmisen kehityksen vaiheisiin, jotka ovat *oraalinen-, anaalinen-, fallinen-, latenssi- ja genitaalisuuden vaihe*. Näistä ensimmäinen, eli oraalinen vaihe alkaa jo varhaisimmassa lapsuudessa ja viimeinen vaihe, eli genitaalisuuden vaihe, alkaa myöhäisnuoruudessa ja jatkuu koko aikuisiän. Kehityksellä on koko ajan tyypillisen psykoanalyttisen ajattelutavan mukaan vahva id -luonne, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että kehitys on pääasiallisesti seksuaalista ja mielihyvään pyrkivää. (Dunderfelt 1992, 20.)

Koska vauvan elämän alkutaivalta leimaa imemisen tarve ja siitä saatava tyydytys, nimesi Freud kehitysvaiheen syntymästä puolentoista vuoden ikään saakka oraaliseksi vaiheeksi. Imemisen rauhoittava voima on niin valtaisa, että Freud uskoi sen olevan perusta moraalisille tunteille. Kun lapsi varttuu, siirtyy tyydytyksen saaminen imemisestä ulostamiseen ja virtsaamiseen sekä näiden kahden hallintaan. Tätä vaihetta ennen kolmen vuoden ikää Freud kutsui anaalis-uretraaliseksi vaiheeksi. Tässä kehitysvaiheessa oleva lapsi istuu jo keskittyneesti potalla eikä koe ulosteitaan mitenkään inhottavina ja vastenmielisinä. Lapselle tärkeä tyydytyksen lähde on siis siirtynyt äidistä häneen itseensä. Tässä vaiheessa onnistumisen ja epäonnistumisen tunteet ovat molemmat vahvana läsnä, ja lapsi kokee niiden mukana riemun ja häpeän tunteita. (Vuorinen 1998, 148–150.)

Kolmen ja kuuden ikävuoden välillä oleva lapsi on Freudin teorian mukaan fallisessa vaiheessa. Nyt hän elää lapsuusiän seksuaalista huipentumaa ja kokoaa yhteen niin oraalisen kuin anaalis-uretraalisen vaiheen kehityksen. Tältä ajalta aikuiset saattavat jo muistaa omaa lapsuuttaan, ja vaihe on siksikin merkittävä. Se voi tarjota itseymmärryksen avaimia aikuiselle, joka etsii omaa piilotajuntaansa. Vaihetta elävä lapsi on jo hyvin tietoinen sukupuolestaan ja hän elää jo pitkälle kehittyneessä mielikuvitusmaailmassa ja pystyy erottamaan sen todellisesta maailmasta. Monet tämän kehitysvaiheen kokemuksista tapahtuvatkin nimenomaan fantasiatasolla. Tälle vaiheelle on ominaista myös niin kutsutun oidipaalilanteen läpikäyminen. (Vuorinen 1998, 151–152.)

Oidipaalilanteessa lapsen psyyken rakenteet muuttuvat enemmän kuin koskaan ennen psykologisen syntymän jälkeen. Freud uskoi, että jokainen lapsi kokee tavallaan antiikin Oidipuksen kohtalon, eli lapsi haluaa olla vastakkaisen eli niin sanotun oidipaalivanhemman ainoa tai ainakin ensisijainen rakkauden kohde. Tästä syystä

hän pyrkii syrjäyttämään kilpailijavanhemman. Lapsi kokee monenlaisia tunteita, joista monet liittyvät vihaan ja syyllisyyteen. Koska hän lopulta tajuaa, ettei voi saada oidi-paalivanhempaa omakseen, täytyy hänen rakentaa halujensa ympärille suojaava muuri, joka on superego. Se muistuttaa jatkossa tilanteen mahdottomuudesta. (Vuorinen 1998, 157, 162.)

Lapsi elää latenssivaihetta noin kuuden ja kymmenen ikävuoden välillä. Tällöin kehitys etenee nopeasti ja piilossa olevat, eli latentit, psykoseksuaaliset paineet eivät Freudin mielestä häiritse lasta. Tässä vaiheessa oleva lapsi elää minän kehityksen suvantovaihetta eikä suurta dramatiikkaa yleensä koeta. (Vuorinen 1988, 186.) Vaikka tähänkin ikävaiheeseen liittyy kuitenkin kehityshaasteitakin, ei Freud ottanut niihin sen kummemmin kantaa. Sen sijaan Eriksonin teoria kuvaa näitä tarkemmin. (Vuorinen 1998, 153).

Eriksoninkin psykososiaalinen kehitysteoriansa edustaa psykoanalyttistä suuntausta. Usein nähdäänkin, että hänen teoriansa täydentää Freudin luoman psykoanalyysin perusteita, koska psykososiaalisen minuuden kehitys seuraa pitkälti psykoanalyysistä tuttuja lapsuuden kehityksen vaiheita. (Dunderfelt 1992, 213 - 215.) Erikson on teoriassaan jakanut ihmisen kehityksen kahdeksaan eri vaiheeseen, jotka kattavat koko ihmisen elämänkaaren. Jokaisen kehitysvaiheen läpikulkeminen antaa ihmiselle uusia voimia ja kykyjä, joiden avulla voidaan sitten kohdata seuraavia kehitystehtäviä (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Kehitystehtävät ikäkausittain Eriksonin mukaan.

<p><i>Vauvaikä:</i> luottamuksen saavuttaminen, vastakohtana epäluottamuksen synty <i>Varhaislapsuus:</i> autonomian saavuttaminen, vastakohtana häpeän ja epäilyn synty <i>Leikki-ikä:</i> aloitteellisuuden saavuttaminen, vastakohtana syyllisyydentunteen synty <i>Kouluikä:</i> ahkeruuden saavuttaminen, vastakohtana alemmuudentunteen synty <i>Murrosikä:</i> identiteetin saavuttaminen, vastakohtana roolien hajaantuminen <i>Varhaisaikuisuus:</i> läheisyyden saavuttaminen, vastakohtana eristyneisyyden synty <i>Aikuisikä:</i> generatiivisuuden saavuttaminen, vastakohtana lamaan tuminen <i>Vanhuus:</i> integraation saavuttaminen, vastakohtana inhon ja / tai epätoivon synty</p>

(Erikson 1982, 257)

Näillä uusilla voimilla on sekä negatiivinen että positiivinen puoli, sillä Erikson korostaa sitä, että musta-valkoajattelulle ei ole sijaa eikä kukaan voi käydä vaiheita läpi täy-

dellisesti, mikä nähdään vain hyvänä asiana, sillä ihmisellä tulee olla kokemus myös negatiivisista voimista ja tapahtumista elämässään. Eriksonin teorian keskeisin kehitystehtävä on identiteetin kehittyminen nuoruusiässä. Minä-identiteetin tunteen syntyminen on olennainen osa ihmisyyttä. (Erikson 1982, 249.)

Eriksonin mielestä koko ihmisen persoonallisuuden kehittymisen tärkeimpiä kehitystehtäviä on myös peruluottamuksen ja epäluottamuksen välisen tilanteen selvittäminen. (Erikson 1983, 92 – 93). Kuusisen ja Korhokankaan (1995, 118 – 119) mukaan luottamus on tunnetta siitä, että kaikki lapsen tarpeet tulevat sopivasti ja ajallaan täytettyä. Epäluottamus puolestaan vaikuttaa kaikkiin myöhempiinkin ihmissuhteisiin, sillä kriisin epäonnistunut ratkaisu johtaa ajatukseen siitä, että muihin ihmisiin ei voi luottaa. Jos tämä ensimmäinen psykologinen kriisi tulee myönteisesti ratkaistuksi, tuottaa se tulokseksi kuitenkin *toivon elämyksen*. Toivo on yksi elämän kantavista perusvoimista, sillä sen avulla ihminen jaksaa yrittää yhä uudelleen ja luottaa siihen, että muilta saa tarvittaessa apua. (Kuusinen & Korhokangas 1995, 118 - 119.)

Toinen tärkeä kehitystehtävä tulee lapselle vastaan noin 1½ - 3-vuotiaana. Tällöin lapselta odotetaan monien asioiden oppimaan hallitsemista. Freud puhui tästä ikävaiheesta anaalisena kautena, sillä tärkeintä lapselle oli oppia hallitsemaan virtsaamista ja ulostamista ja mielihyvä aiheutui näiden hallitsemisesta (Vuorinen 1998, 151–152). Eriksonkin myönsi rakon ja suolen hallinnan oppimisen tärkeyden, ja sanoi, että toinen kehitystehtävä on saavuttaa autonomia näiden kahden suhteen. Lapsi siis tavoittelee itsenäisyyttä ja itsemääräämistä omien taitojensa käyttämiseen. Jos kriisi johtaa epäonnistuneeseen ratkaisuun, lapsi alkaa hävetä tekojaan. (Erikson 1983, 92 -93; Erikson 1994, 108.) Tämä toinen kehityskriisi tuottaa siis onnistuneen ratkaisun jälkeen *itsekontrollin ja tahdon elämyksen*. Tällöin yksilöllinen riskinotto mahdollistuu ja omien ponnistelujen kannattavuus ja persoonallinen autonomia vahvistuvat. (Kuusinen & Korhokangas 1995, 119.)

Kuusisen ja Korhokankaan (1995, 119 – 120) mukaan lapsen kehitys on kolmesta ikävuodesta eteenpäin rajua aina kouluikään saakka. Kieli, ajattelu ja motoriikka kehittyvät ja vähentävät entisestään lapsen riippuvuutta aikuisesta. Eriksonin kehitysteorian kolmannessa kehityskriisissä käydään taistoa aloitteellisuuden ja syyllisyydentunteen välillä. Eriksonin mukaan aloitteellisuuden saavuttaminen antaa lapselle elämyksen siitä, että hän on *merkityksellinen ja tarkoituksellinen*. Erikson huomauttaa myös, että tässä ikävaiheessa kehittyy lapsen yliminä, jota hän myös omaksitunnoksi

kutsuu. Tähän kehitykseen vaikuttavat perheen ja muun ympäristön mallit ja palaute. (Erikson 1983, 92 – 93; Erikson 1994, 108; Kuusinen & Korkiakangas 1995, 119–120.)

Robert Havighurst on lapsuuden kehitystehtävien suhteen samoilla linjoilla Eriksonin kanssa. Varhaislapsuuden kehitystehtävät liittyvät hänen mukaansa nimitäin ympäröivän maailman tutkimiseen, oman itsen kontrolliin ja muiden kanssa vuorovaikutuksessa olemiseen. Lapsuuden keskivaiheessa puolestaan syvennyttään koulussa tarvittavien valmiuksien harjoitteluun, ryhmätoiminnan sääntöjen omaksumiseen ja ympäröivän yhteiskunnan hahmottamiseen. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 128–129.)

Kouluikään tullessa lapsen elämässä aukeaa kokonaan uusi elämänpiiri. Kehityspsykologiassa ikävaihetta kuudesta vuodesta nuoruusiän alkuun kutsutaan lapsuuden keskivaiheeksi, ja sosiaalisessa kehityksessä tämä tarkoittaa sitä, että lapsen itsenäisyys lisääntyy nopeasti. Toveripiirit ja niiden taholta tuleva hyväksyntä tulevat entistä tärkeämmiksi ja lapsen vastuu omista asioista kasvaa selvästi. Monista seuranta-tutkimuksista on ilmennyt lisäksi, että 5 – 8 -vuoden iässä lapsen minäkäsitys muovautuu voimakkaasti. Siksi opilliset ja kasvatukselliset sisällöt eivät ole merkityksettömiä tässä ikävaiheessa. (Ahonen, Lammenmäki, Närhi & Räsänen 1997, 168, 170–171.) Korkiakangas (1997, 198–199) sanoo, että kouluikä muuttaa vaatimuksia lapsen sosiaalista kompetenssia kohtaan, sillä kouluikässä lapsen on tultava enemmän toimeen omillaan, ilman vanhempiaan, ja turvaututtava samanikäisiin lapsiin. Lisäksi vaatimusten muutokseen vaikuttaa se seikka, että koulussa lapsi on yhä enemmän sellaisissa tilanteissa, joissa hänen käyttäytymisensä ja suorituksensa tulevat arvioiduiksi.

Koulunkäynnin aloittanut lapsi on uusien mahdollisuuksien kynnyksellä. Eriksonin mukaan pystyvyydentunne syntyy silloin, kun lapsi kykenee työhön ja toimintaan sen itsensä takia. Lapsi haluaa ja kykenee siis saamaan aikaan jotain, joka on itsessään arvokasta. Alemmuudentunne syntyy jatkuvasta epäonnistumisesta, mikä voi johtaa kuvitelmiin, ettei omalla toiminnalla ole mahdollista päästä toivottuihin tuloksiin. Tämän lapsuuden neljännen kehitysvaiheen onnistunut ratkaisu tuo elämän perusvoimaksi *pystyvyyden ja pätevyyden elämyksen*. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi uskoo minikä tahansa onnistuvan, kunhan vain jaksaa yrittää tarpeeksi. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 120.)

3.1.2 Sadun viesti on salattu

Kuten Freudin ja Eriksonin ajatukset antavat ymmärtää, piilotajunta ohjaa vahvasti niin lapsen kuin aikuisenkin elämää. Satujen tulkitsemisessa piilotajunnan käsite on läheisesti läsnä koko ajan, ja psykoanalyttinen suuntaus on voimissaan. Bruno Bettelheim (1992, 14) sanoo, että jotta lapsi selviytyisi kasvamiseen liittyvistä narsistisista ongelmista, kuten esimerkiksi sisaruskateudesta, ja kykenisi luopumaan lapsuuden riippuvuudesta sekä saavuttaisi varman identiteetin, omanarvontunnon ja moraalisen vastuutunnon, tulee hänen ensin ymmärtää, mitä tietoisella tasolla tapahtuu, ennen kuin hän voi ymmärtää piilotajunnassaan tapahtuvaa. Sadut auttavat piilotajuntaan tutustumisessa, sillä niiden avulla piilotajuista sisältöä voidaan sovittaa tietoisiin kuvitelmiin ja saada siten piilotajunnan, eli Freudin termein id:n, sisältöä käsittelyyn.

Myös Ojanen (1980, 12, 14) on sitä mieltä, että saduilla ja piilotajunnalla on tärkeä yhteys. Sadun symbolikielen salaisuus piilee hänen mukaansa siinä, että ongelmien käsittely on symbolien avulla paljon turvallisempaa kuin asioiden selvittelemisen todellisessa elämässä. Saduissa juoni ei ole yleensä se tärkeä tekijä, vaan sen herättämät tunne-elämykset. Ei siis ole lainkaan ongelmallista, että sadun kuulijan ulkoisella elämällä ja sadun henkilöillä ole sinänsä mitään yhteistä. Lapsi kykenee nimittäin siirtymään joustavasti ”maailmasta toiseen”, mitä voidaankin pitää kasvukyvyn perustana.

Sadut, varsinkin vanhat kansansadut, myös sijoittuvat yhteiskuntaan ja tapahtumiin, jollaisia ei tänä päivänä kohtaa. On kuitenkin muistettava, että tosiasiallisesti satu viestittää kuitenkin jotain ihmisen sielun maisemasta. Sadut eivät siis ole sitä, mitä ne konkreettisesti ilmaisevat. Niillä on nimittäin aina jokin symbolinen merkitys, joka yleensä viittaa jollakin tavalla elämän kokemukseen. Sadut ovat monen tekijän summa: ne ovat viihdyke, elämisen tietoutta ja elämän syvemmän merkityksen kertoja. Tästä syystä sadut auttavat itseymmärryksen kehittymisessä ja myös toisten ymmärtämisen kehittymisessä. (Ojanen 1980, 14.) Sadut saavat silti myös kritiikkiä osakseen. Esimerkiksi Pretorius, Naude ja Pretorius (2004) ovat tutkimuksessaan tulleet siihen päätelmään, että pelkät sadut kertaalleen luettuina ilman jälkikeskustelua eivät juurikaan jää lapsen muistiin eivätkä edistä oppimista. Heidän mielestään vanhemmat voisivatkin satujen sijaan keskittyä enemmän faktojen lukemiseen.

Ylönen (2000, 13) toteaa, että saduilla on aina samansuuntainen rakenne. Kaikissa saduissa on yleensä päähenkilön ongelma sekä päähenkilöä auttavat tahot ja näiden tiellä olevat esteet. Sadun edetessä tapahtuu oppimista, eli yleensä päähenkilö kehittyy jollakin tavalla. Kriisi johtaa aina ratkaisuun, jolloin päähenkilön elämässä ta-

pahtuu muutos. Sadun loppu on aina onnellinen. Päähenkilö hyväksytään ja häntä rakastetaan. Muut sadun hyvät henkilöt saattavat saada palkkion ja pahoja rankaistaan. Jaottelu tapahtuu usein hahmon ominaisuuksien mukaan. Seuraava taulukko (TAULUKKO 2) kuvaa tyypillisimpiä satuhahmoihin liitettäviä ominaisuuksia. On huomioitava, että varsinkin vanhoissa kansansaduissa naispuoliset satuhahmot ovat yleensä uhreja ja pelastustöiden kohde. Mieshahmot ovat yleensä sankareita, joskin heitä myös roistoina esiintyy. Vanhemmat naiset ovat monesti joko noitia tai muuten ilkeitä.

TAULUKKO 2. Satuhahmojen ominaisuuksia vanhoissa kansansaduissa

SATUHAHMO	OMINAISUUDET	SOSIAALINEN ROOLI
Naishahmot, kuten esimerkiksi Lumikki, Tuhkimo, Prinsessa Ruusunen	viattomuus, kauneus, passiivisuus, herttaisuus, hyvyys, nöyryys	uhri
Pahat äitipuolet (esim. saduissa Lumikki ja Tuhkimo)	ahneus, ilkeys, säälimättömyys, raakuus, pahuus, kunnianhimoisuus, julmuus, kierous.	ahdistaja
Satujen prinssit (esim. saduissa Tuhkimo, Lumikki, Prinsessa Ruusunen)	sankarillisuus, rohkeus	pelastaja

(Liikasen (1990, 28) ajatuksia vapaasti mukailtuna)

Ihmisen on kyettävä sietämään ristiriitaisia tunteita. Ojasen (1980, 26) mukaan lapsi ja nuori kokee sekä vihaa että rakkautta vanhempiaan kohtaan ja siksi heitä vaivaa hylätyksi joutumisen pelko, koska rakkauden kohteen vihaaminen saa olon turvattomaksi. Sadut auttavat tällaisten tunteiden käsittelyssä, sillä niiden kautta tunteet on mahdollista puolittaa eli splitata. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sadun noita, velho tai vihainen eläin saa kaikki pahat ja huonot tunteet, jolloin hyvät tunteet jäävät esimerkiksi äidille, jolloin lapsi voi kokea olevansa turvassa pahalta noidalta äitinsä suojissa.

Toinen valtakeino omiin sisäisiin paineisiin on niiden siirtäminen itsestä ulos, eli ilmiö, jota kutsutaan transferenssiksi. Tällöin omassa mielessä vaaralliset ja muihin tunteisiin liittämättömät tunteet voidaan siirtää sadun pahaan hahmoon, esimer-

kiksi noitaan, jolloin oma sisäinen paine kevenee. Tokikaan sadut eivät opasta tunteiden kieltämiseen kokonaan, vaan ikävätkin tunteet on työstettävä sitten, kun oma minä on siihen valmis. Siksi tunteensiirto on vain väliaikainen selviytymiskeino, ja lopulta ikävätkin tunteet on kestettävä, jotta sadun onnellinen loppukin olisi täysin koskettava. (Ojanen 1980, 26.)

Ojanen (1980, 30) sanoo, että lapsen ja vanhemman välinen kilpailu toisen vanhemman omaksi voittamiseksi on teema, joka tapahtuu ensimmäisen kerran pikkulapsi-iässä ja toistuu hieman muuttuneena murrosiässä. Freud puhuu tästä vaiheesta oipidipaalitilanteena. Pikkupojat esimerkiksi haluavat saada äitinsä ihailemaan heitä kuin sankaria, jolloin isä on ylimääräinen pyörä. Satu tarjoaa tällaisen kolmiodraamaan seuraavan ratkaisun: isä, jota vastaan kilpaillaan, laitetaan uhkaavan hirviön rooliin. Hirviö pitää vankinaan naista, joka on symboli äidille. Sankari vapauttaa prinsessan monien vastoinkäymisten kautta ja saa tämän omakseen. Näin lapsi voi käsitellä vaarallisia tunteitaan turvallisesti sadun kautta. (Ojanen 1980, 30.) Ylönen (2000, 28) toteaa, että sadut edistävät lapsen hyvinvointia ja kehitystä, koska lapsi voi samastua ja tuntea läheiseksi jonkun sadun henkilöistä. Tällöin hän oppii sadun edetessä luottamaan itseensä. Myös aggressioita voidaan näin purkaa turvallisella tavalla.

3.1.3 Satuja tarjoillaan lapselle monelta taholta

Vaikka esimerkiksi Ylönen (1998) on ehtinyt esittämään huolestuneisuutensa siitä, että sadut siirtyvät yhä enemmän erilaisiin medioihin eikä lapsille lueta niitä enää yhtä paljon kuin ennen, ovat sadut silti käytössä edelleen melko monipuolisesti. Iltasatu, esimerkiksi, on rutiini, joka kuuluu lähes joka kotiin siinä kuin hampaanpesukin. Maija Karjalainen (2010, 58 - 59) kyseli perheen iltasatutottumuksista perheen isiltä, ja sai paljon vastauksia iltasadun tärkeydestä. Isät sanoivat muun muassa säännöllisen satujen lukemisen olevan tärkeää ja lukemisen yleensäkin olevan mukavaa. He sanoivat myös lasten odottavan jokailtaista satua ja olevan pettyneitä, jos satuja ei jostain syystä ehditäkään lukemaan. Karjalainen totesi isien vastauksien perusteella, että vaikka emme muistaisikaan satuja sellaisinaan, niiden luomasta turvallisuudesta voi kuitenkin ammentaa rohkeutta elämäänsä. Ja tämän tutkimuksen isät olivat hänen mielestään oivalta-
neet.

Kodin iltasatujen lisäksi lapset voivat kuulla satuja myös päiväkodissa tai muualla päivähoidossa. Sinikka Ojanen toteutti tutkimuksen siitä, miten päiväkodissa tarjoillaan satuja. Kyseessä oli tutkimus päiväkodin opettajien suhtautumisesta satujen esittämiseen lapsille. 100 päiväkodin opettajaa vastasi kyselyyn vuonna 1979 ja keskeisimpänä tutkimustuloksena oli se toteamus, ettei satua korvaa mikään opettajien mielestä. Sadun ensiarvoisuutta perusteltiin muun muassa sen mielikuvitusta rikastuttavalla vaikutuksella, uusien asioiden kokemisella ja ihmisen ongelmien ajattelemisella ja pohittimisella. Uudempaa näkökulmaa päiväkodin satumaailmaan esittää Ylösen (1998) väitöskirja, jossa tutkittiin siis lapsia sadun kuulijoina, näkijöinä ja kokijoina. Satu nähtiin mahdollisuutena, joka vaikutti lapsen useaan kehitystasoon. Lisäksi se auttoi lapsia esimerkiksi sopeutumaan uusiin tilanteisiin.

Kodin ja päivähoidon lisäksi Suomessa merkittävää sijaa satujen välittämisessä pitävät myös kirjastot. Satu ja kirjasto ovat aina kuuluneet yhteen, ja satutunnit ovat vuosikymmenten ajan olleet yksi kirjaston merkittävistä toimintamuodoista. Satutunnilla lapset saavat keskittyä kuuntelemaan heille valittua satua ja tottua olemaan ryhmässä, jossa saattaa olla hyvinkin eri ikäisiä toisilleen ennestään tuntemattomia lapsia. (Korhonen (2010, 66 – 67.) Satutunnit ovatkin arvokas lisä etenkin kotiäitien ja -isien lastenkasvatustehtävään.

Ilman satuja ei toimi koulukaan, joskin satujen osuus painottuu enemmän esiopetuksen puolella. Volotiaisen (2010, 73, 83) mielestä satu auttaa koululaista kasvamaan ja tukee tämän identiteettiä. Sadun mukanaolo opetuksessa on kuitenkin hänen mukaansa pitkälti kiinni opettajan omasta halusta käyttää satua osana opetustaan. Sanaa satu ei mainita opetussuunnitelmassa, mikä tarkoittaa sitä, että Suomen kouluissa satuja käytetään vaihtelevalla tavalla. Toiset koululaiset saavat mahdollisesti enemmän satuja osakseen kuin toiset.

3.2 Nuori jättää satumaailman taakseen

Monet satujen tutkijat ovat todenneet, etteivät sadut kuulu kiinteästi enää nuoren maailmaan, sillä aikuistuva ihminen saa elämäänsä paljon muuta ajateltavaa eikä enää koe satuja tarpeelliseksi itselleen. Nuoruusiän tärkeimpiä kehitystehtäviä ovatkin itsenäistyminen ja aikuisen roolien etsintä. Nuoruusvaiheen voidaan katsoa alkavan noin toisen

elinkymmenen alussa, ja yleensä yksi keskeisemmistä määritelmistä nuoruusiän alkamiselle on puberteetin alkaminen. Vaikka puberteetin taustalla ovat selkeät biologiset tekijät, perustuvat tähän samaan kypsymiseen myös pikku hiljaa muotoutuvat aikuiselle ajattelulle tyypillisten ajattelumuotojen kehittyminen. Nuori irtautuu lapsuudenperheestään ja kokeilee erilaisia rooleja. (Nurmi 1997, 256.)

Nurmen (1997, 257) mukaan nuoruus on suhteellisen pitkä aika ihmisen elämänsä aikana. Vaikka sen alku voidaankin määrittää melko tarkasti puberteetista johtuen, on sen päätyminen vaikeammin määriteltävä käsite, ja lisäksi siinä on myös mukana paljon yksilöllistä vaihtelua. Monet kehityspsykologit ovatkin jakaneet nuoruuden osiin, jolloin varhaisnuoruus ajoittuisi 11 ja 14 ikävuoden välille ja keskinuoruus puolestaan 15 ja 18 ikävuoden välille. Ikävuodet 19:sta 25:teen olisivatkin sitten myöhäisnuoruuden aikaa, jolloin siirtyminen aikuisuuteen viimein tapahtuu. Usein tätä ikävaihetta kutsutaan myös varhaisaikuisuudeksi. Levinson (1986, 7 – 10) sanoo nuoruuden päättyvän aikuisuuteen siirtymävaiheessa, joka alkaa noin 17-vuotiaana. Hän myöntää kuitenkin myös, että nuoruuden määrittäminen on vaikeaa, ja siksi siirtymä aikuisuuteen tapahtuu yksilöllisesti 33 ikävuoteen mennessä.

Nurmi (1997, 258) kuvaa nuoruuden kehitystehtäviä Havighurstin kehitystehtävien mukaan. Näin ollen keskeisimpiä nuoruuden kehitystehtäviä olisivat siis uusien suhteiden luominen molempia sukupuolia edustaviin ikätovereihin, sukupuoliroolin omaksuminen, oman fyysisen olemuksen hyväksyminen, emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen vanhemmista ja muista aikuisista, avioliittoon ja perhe-elämään valmistautuminen, työelämään valmistautuminen, oman ideologian kehittäminen ja vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. Amerikkalainen Robert Havighurstin luoma elämänteoriatieteoriassa käsittelee eri ikäkausien kehitystehtäviä ja niiden vaihteita. Teoria muistuttaa paljon Eriksonin teoriaa, mutta sen ehdottomana etuna ovat empiirisiin havaintoihin perustuvat huomiot. Teoriassa huomioidaan myös sekä ympäristön että yksilön biologisen kehityksen asettamat vaatimukset ja odotukset. (Kuusinen & Korhonen 1995, 128 - 130.)

Havighurstin teoriassa sana kehitystehtävä viittaa siihen, että kussakin vaiheessa on sopeuduttava tiettyihin asioihin ja kehitys koostuu tästä. Teoriassa kehitystehtävät on jaettu kuuteen ikäkauteen. Näiden kehitystehtävien ratkaisu saa ihmisen tyytyväiseksi ja yrittämään ponnokkaasti seuraavien kehitystehtävien ratkaisua. Kuten Eriksonin teoriassakin, niin myös tässä, osoitetaan, että epäonnistunut ratkaisuyritys saa

ihmisen kokemaan tyytymättömyyttä ja aiheuttaa vaikeuksia seuraaviin kehitystehtäviin. (Havighurst 1972, 2.)

Havighurstin (1972, 85 – 89) mukaan puolison valinnan ja perhe-elämän oppiminen on varhaisaikuisuuden tärkein kehitystehtävä. Yhtäläisyyksiä Eriksonin teoriaan löytyy paljon, sillä molemmat ovat sitä mieltä, että nuorten on pakko oppia kontrolloimaan omia tunteitaan niin, että he kykenevät puolisoina elämään yhdessä toistensa kanssa.

Erikson sanoo siis, että myöhäisnuoruuden tärkeimpiä kehitystehtäviä on vastavuoroisten läheisyysuhteiden rakentaminen. Tämä tarkoittaa käytännössä pysyvään parisuhteeseen pyrkimistä, vaikka nykyinen kulttuuri yleensä sallii vaihtoehtojen etsinnän ja kokeilun. Silti vieläkin tärkeämmäksi kehitystehtäväksi Erikson on nostanut identiteetin ja roolihämmennyksen välisen kriisin ratkaisun. Onnistunut identiteetikriisi nimittäin tuottaa tulokseksi *omalta tuntuvan minäidentiteetin*. (Ruoppila 1997, 290; Kuusinen, 1997, 313, 316.) Erikson (1994, 108) sanoo, että ihmisestä tulee kokonainen vasta kun minäidentiteetti on muodostettu.

Nuoruusiässä yksilö etsii itseään. Tämä on koko Eriksonin kehitysteorian tutkituin vaihe lähinnä siinä esiintyvän identiteetikriisin vuoksi. Nuoruuden monet biologiset ja psyykkiset muutokset saavat aikaan sen, että nuori todella etsii itseään. Hän miettii koulutusalaansa, ammattiaan, elämäntapaansa ja elämänfilosofiaansa. Tällä kaikella on tarkoituksena saavuttaa jotain sellaista, joka tuo tyydytystä siihen hetkeen ja toivoa tulevaisuuteen. Nuoruusiän kehitystehtävänä onkin saavuttaa identiteetti ja välttyä roolihämmennykseltä. Kun kehitysvaihe on ratkaistu onnistuneesti, saavuttaa nuori minäidentiteetin elämyksen. Epäonnistuminen puolestaan johtaa hämmennystilaan, jossa nuori ei kykene tekemään omaa elämäänsä koskevia valintoja. Identiteetin löytäminen tuottaa elämänvoimaksi elämyksen minän aitoudesta. Se auttaa yksilöä toimimaan riippumattomana muiden päätöksistä. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 120 - 121.)

Erikson (1982, 97; 1994, 132) huomauttaa, että epäonnistuneen identiteetikriisin ratkaisu saattaa näyttäytyä mielenterveyden ongelmina, kuten esimerkiksi kehitysvaiheiden taantumina tai käyttäytymisen korostumisena. Joskus identiteetin löytäminen saattaa viivästyä siksi, että nuori viipyilee vielä aikaisemmissa kehitystehtävissä ja ratkaisemattomissa kriiseissä.

Havighurstin elämänkaariteoriassa nuoruusvaihetta eletään noin 12 – 18-vuotiaana. Myös Havighurstin mukaan nuoruuden kehitystehtävät liittyvät keskeisesti

identiteetin tunteen kehittymiseen. Omaan kehoon ja sen hyväksymiseen liittyvät asiat ovat keskeisiä. Itsenäistyminen ja emotionaalinen riippumattomuus muista on tärkeää, ja luo pohjaa varsinkin oman perhe-elämän aloittamiselle. Myös sosiaalinen vastuuntunto kehittyy tässä vaiheessa voimakkaasti. (Havighurst 1972, 89 – 94; Kuusinen & Korkiakangas 1995, 130.)

3.2.1 Identiteetin kehitys on aikaa vievä prosessi

Eriksonin oppilaana toimineen James Marcian identiteetin kehitystä koskeva teoria on tunnetuin konkretisointi Eriksonin identiteetin käsitteestä. Hän keskittyy nuoren elämänkulun kannalta keskeisiin valintoihin selvittäessään identiteetin kehitystä. Se nähdään erityisesti koulutusuraan ja ammattiin sitoutumiseen, maailmankatsomukseen ja sukupuolirooleihin liittyvänä asiana. Kun Eriksonin teoriassa identiteetin kehityksellä on kaksi vaihtoehtoa, joista toinen on identiteetin saavuttaminen ja toinen roolidiffusio, erottaa Marcia puolestaan neljä erilaista identiteettitilaa, jotka ovat työskennely identiteetti, selvittelyvaihe eli moratorio, otettu identiteetti ja selkiytymätön identiteetti (TAULUKKO 3). Nämä määritellään kahdella kriteerillä, jotka ovat tutkiminen tai arviointi ja sitoutuminen. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 124 - 125.)

TAULUKKO 3. Ihmisen identiteettitilat ja niiden ilmeneminen käytännössä James Marcian mukaan.

Identiteettitila	Esimerkki käytännöstä
työskennely identiteetti	ammattien harkitseminen ja koulutus suunnan valitseminen oman harkinnan pohjalta
selvittelyvaihe eli moratorio	peruskoulun loppuvaihe, jossa omia valintoja mietitään
otettu identiteetti	roolien ja arvojen omaksuminen suoraan lapsuudenkodista, identiteetinmuodostamisprosessi ohitettu
selkiytymätön identiteetti	tunnustelu, kokeilu ja arviointi puuttuvat kokonaan, mihinkään sosiaaliseen rooliin ei olla sitouduttu

(Kuusinen & Korkiakangas 1995, 124–126)

Marcian (1980, 159) mukaan identiteetti on dynaaminen, sillä siihen tulee mukaan jatkuvasti uusia elementtejä ja osa puolestaan tippuu pois. Se sisältää kyvyt, uskomukset ja henkilökohtaisen historian. Mitä selvempi ja kehittyneempi tällainen rakenne on, sitä enemmän yksilöt tiedostavat vahvuuksiaan ja heikkouksiaan ja osaavat toimia tämän mukaan.

Työskennellyn identiteetin saavuttanut ihminen on tunnustellut ja kokeillut valittavana olevia sosiaalisia rooleja ja valinnut niistä kokemustensa perusteella jonkun ja sitoutunut sittemmin toimimaan sen perusteella. Hän on siis käynyt läpi pohdintavaiheen ja tavoittelee itse valitsemiaan ideologioita ja myös ammatillisia päämääriä. *Moratoriovaiheessa* oleva henkilö sen sijaan selvittelee ja arvioi vielä erilaisia vaihtoehtoja. Hän on kokeillut erilaisia sosiaalisia rooleja, mutta ei ole päätenyt valitsemaan niistä vielä mitään. Hän kamppailee siis identiteettiin liittyvien kysymysten parissa ja hänellä voidaan siis sanoa olevan identiteetikriisin. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 126 – 127; Marcia 1980, 161.)

Silloin, jos henkilö ei ole kokeillut erilaisia roolivaihtoehtoja, vaan on omaksunut ratkaisunsa muualta, on kyseessä *otettu identiteetti*. Tätä voidaan kutsua myös lainatuksi identiteetiksi. Yleensä otetun identiteetin ratkaisut ovat peräisin lapsuudenkodista ja erityisesti vanhempien arvostuksista ja odotuksista. Otetun identiteetin omaava henkilö on siis ikään kuin ohittanut kokonaan identiteetin muodostamisprosessin, mutta on silti sitoutunut identiteettiinsä. Tätä identiteettiä hän ei ole kuitenkaan itse valinnut. Myöhempi elämäntilanne määrittää pitkälti tällaisen identiteetin kestävyyttä, sillä tutustumatta omaksutut arvot ja roolit saattavat myöhemmin osoittautua epätarkoituksenmukaisiksi. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 126 - 127; Marcia 1980, 161.)

Selkiytymätön eli epäselvä identiteetti on puolestaan kyseessä silloin, kun henkilö ei ole lainkaan selvittänyt erilaisia vaihtoehtoja eikä ole myöskään sitoutunut mihinkään tiettyyn malliin. Hänellä ei siis ole ammatillisia tai ideologisia päämääriä eikä hän ole niitä edes pohtinut. Tämän ero moratoriovaiheeseen on siinä, että moratoriovaihetta elävä henkilö, toisin kuin selkiytymättömän identiteetin omaava, on huolestunut sitoutumattomuudestaan ja työskentelee sitoutumisen aikaansaamiseksi. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 126–127.)

Identiteetin kehitys on prosessi, joka vie vuosia. Marcia korostaa, ettei mikään hänen teoriassaan ole sellainen identiteettistatus, joka sellaisenaan olisi joko hyvä tai huono. Työskenneltykään identiteetti ei nimittäin ole ehdottoman pysyvä, vaan

uudet elämänvaiheet, elämäntilanteet ja kriisit aiheuttavat jatkuvaa uudelleenarviointia ja identiteetin rakentamista. Ihmissuhteet, eli ne alueet, joilla yksilö toimii ystävyyssuhteissa, seurustelussa, vapaa-ajan vietossa ja sukupuolirooleissa kehittyvät Marcian mukaan nopeammin kuin ammatinvalintaan ja maailmankatsomukseen liittyvillä alueilla. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 126–127.)

Identiteetikriisin tarkastelun vuoksi Marcian teoria on varsin suosittu nuoruudentutkimuksen parissa. Se sisältää kuitenkin myös joitakin ongelmia, sillä identiteetti ei aina etene suoraan kehitysvaiheesta toiseen, vaan se muokkautuu jatkuvasti ja saattaa taantuakin. Myös erot yksilöiden välillä voivat olla suuria, koska nuoren kehityksen eri elämänvaiheet ja -tilanteet sekä sosiaalinen ympäristö voivat saada erilaisia painotuksia. Marcian teoria ei huomioi tätä seikkaa. (Marcia 1980, 159.) Myös Kuusinen ja Korkiakangas (1995, 127) esittävät kritiikkiä Marcian teoriaa kohtaan, sillä siinä ei juurikaan kiinnitetä huomiota sosiaalisiin ympäristöihin ja elämäntilanteisiin, joissa identiteetin voidaan katsoa kypsyvän. Heidän mukaansa olisi huomioitavaa, että esimerkiksi voimakkaasti urheiluun sitoutuneilla nuorilla identiteetin kehitys saattaa olla huomattavastikin erilaista kuin muilla samanikäisillä yleensä.

3.2.2 Sadut identiteetin kehityksen taustavoimana

Nuori on jättänyt satumaailman taakseen. Vaikka sadut eivät siis olekaan keskeinen osa nuoruutta samalla tapaa kuin ne olivat osa lapsuutta, voidaan niillä kuitenkin katsoa olevan merkitystä myös nuoren kehitykselle, ja varsinkin identiteetin muotoutumiselle. Saduthan olivat lapsuudessa Ojasen (1980, 19 – 20) mukaan kuin tunteiden harjaantumiskoulu ja harjaantuneilla tunteilla on helpompi ponnistaa itsenäiseen elämään kuin harjaantumattomilla. Koska nuoruus on täynnä ristiriitaisia tunteita nuoren pohtiessa oman tarvitsevuutensa ja riippumattomuutensa välistä tilaa, on kehityksessä väistämättä käytävä läpi omaa asemaansa suhteessa ympäristöönsä ja etenkin omiin vanhempiinsa. Eriksonin ajatukset nuoren oman itsen etsinnästä pohjaavat Freudin teoriaan. Sen mukaan lapsi elää fallisessa vaiheessa 3-6-vuotiaana, mutta kohtaa samanlaisia tunteita myöhemmin nuoruudessaan juuri itsenäistymispyrkimyksissään.

Sadut auttavat lasta tunteiden käsittelyssä ja nuorikin voi palauttaa mieleensä saduista opittuja tunteiden käsittelymalleja. Ojanen (1980, 26) esimerkiksi mainitsee, että nuori rakastaa ja vihaa vanhempiaan samaan aikaan. Tällöin sadut ovat oi-

vallisia auttajia, koska omia tunteita – niin hyviä kuin huonojakin – voidaan sijoittaa sadun tapahtumiin ja kohdata siten ikäviäkin asioita turvallisesti satumaailmassa. Vanhempiaan vastaan kapinoiva voi esimerkiksi sijoittaa vanhempiaan kohtaan ilmenevät ikävät tunteensa satujen pahis-hahmoihin, jolloin hänen ei tarvitse tuntea syyllisyyttä siitä, että ajattelisi paha vanhemmistaan. Tällöin nuoren ei myöskään tarvitse kohdata sitä turvattomuutta, mikä saattaa aiheutua vanhempien vihaamisesta.

Alakouluiässä nuori kohtaa myös Freudin mainitseman oidipaalitilanteen kaltaisen kehityshaasteen. Tytöt haluavat saada isänsä ihailun ja pojat äitinsä, vaikka tietävät asetelman vääräksi. Oma vanhempi ei voi olla rakkauden kohde muuten kuin vanhempi- lapsi -rakkaussuhteena. Tällaisessa ongelmallisessa tilanteessa nuori voi turvautua lapsuutensa satuihin. Kolmiodraaman osapuolet voidaan sijoittaa sadun hahmoiksi, jolloin taaskaan niitä ikäviä tunteita ei tarvitse suoraan ilmaista vanhemmille. On helpompi vihata sadun hirviötä, joka pitää prinsessaa vallassaan, kuin vihata omaa isäänsä, joka ei päästä äitiä vallastaan, niin että tämä voisi olla vain nuorta varten. (Ojanen 1980, 30.)

Nuori voi siis ammentaa saduista paljon. Esimerkiksi sadut Tähtäpää ja Lumikki, jotka molemmat löytyvät Grimmin saduista, ovat oivallisia esimerkkejä nuoren itsenäistymispyrkimyksistä. Saduissa äiti ja äitipuoli haluavat estää itsenäistymisen. Lumikki löytää avun miehistä, sillä ensin häntä auttavat kääpiöt ja sitten prinssi. Tähtäpää puolestaan löytää avun itsestään, kun hän keksii laskea palmikkonsa alas tornista prinssin kiivettäväksi. Molempien satujen onnelliset loput lupaavat nuorelle paljon. Yrittämisen ja etsimisen kautta oma identiteetti rakentuu ja itsenäisyys voidaan saavuttaa. (Bettelheim 1992, 24 - 25.)

Bettelheimin (1992, 31) mukaan satu voi toimia myös oppaana vastakkaiseen sukupuoleen tutustumisessa. Satuhahmoilla ja -tapahtumilla on nimittäin suuri yhteys lapsen luovaan mielikuvitukseen, ja tämän on myöntänyt myös kuuluisuuteen yltänyt Charles Dickens, joka on sanonut Punahilkkan olleen hänen ensirakkautensa. Dickens oli elänyt niin sadun lumoissa, että oli kuvitellut aina menevänsä Punahilkkan kanssa naimisiin.

Saduille on annettu paljon nuoren identiteettityön kannalta oleellisia merkityksiä ainakin psykoanalyttisissä teorioissa. Arvola ja Mäki (2009, 45 - 53) kirjoittavat, että esimerkiksi Hannu ja Kerttu -sadussa on kyse viettelykseen törmäämisestä, siihen lankeamisesta ja siitä selviämisestä. Satu auttaa lasta ja nuorta lukemaan ja ym-

märtämään omaa mieltään. Myös Punahilkka kohtaa viettelyksen, joka on koitua hänen tuhokseen, koska hän ei kuuntele hänelle annettua neuvoa. Lumikki ja Ruusunen sekä yleensäkin sadut, joissa päähenkilö nukkuu, symboloivat murrosikäisen nukkumista. Toimeliaat ja passiiviset kaudet vuorottelevat, kuten hormonitoiminta nuoren elämässä. Nukkuvat sankarit pyrkivät itsenäistymään, mikä on tavoite myös nuorella, joten sadut tarjoavat tässä suhteessa paljon eväitä nuoren identiteettityölle. Tuhkimo sen sijaan on satu sisaruskateudesta, josta selviytyminen ravitsee toivoa, joka on nuoren tulevaisuuden näkymiä ajatellen hyvin tärkeä asia.

Liikanen (1990, 3 - 4), joka on tutkinut satuja ihmissuhde- ja identiteettimalleina, on tullut siihen tulokseen, että saduista saa roolimalleja pelastajalle ja voittajalle, joskin tarjolla on myös ahdistajan, häviäjän ja uhrin roolimalleja. Satujen naissankareihin liittyi hänen tutkimuksessaan paljon Ei OK -minätunteita, ihmissuhteiden puuttumista ja uhrin roolia. Miessankareihin sen sijaan liittyi enemmän OK -minätunteita ja voittajan ja pelastajan rooleja.

Lapsuuden tapahtumilla, myös satujen kuuntelemisella, on sikäläkin tärkeä merkitys nuoruuden kehitysprosesseille, että Sinkkosen (2008, 52) mukaan kaikki lapsuudessa koettu heijastuu jollakin tapaa myös myöhempiin kehitysvaiheisiin. Bettelheim (1992, 123) uskoo, että jos useammat nuoret olisivat saaneet lapsena perehtyä satumaailmaan kunnolla, he ymmärtäisivät paremmin, etteivät nuoruuden ongelmat ole nuorten maailman ja aikuisten maailman välisiä ongelmia, vaan nuoren itsensä ja hänen omien vanhempiansa välisiä kehitystehtäviä.

3.3 Aikuinen palaa satumaailmaan omien lasten myötä

Jos nuori saattoi hyödyntää satuja identiteetin rakentamisessaan ja itsenäistymispyrkimyksissään, myös aikuinen hyötyy saduista. Ihmisen kehityshän ei mitenkään pysähdy aikuisuuteen, vaan aikaisemmilla kokemuksilla on yhä merkityksensä. Aikuisen kehitystehtävät eivät kuitenkaan ole mitenkään satukeskeisiä, vaan pikemminkin sadut saattavat muistua mieleen joidenkin kehitystehtävien pohtimisen yhteydessä.

Vaikka sadut siis kuuluvatkin kiinteänä osana lapsuuteen, on niistä hyötyä myös aikuiselle. Aikuisellekin on nimittäin hyödyllistä tehdä retkiä mielikuvituksen alkulähteille. Aikuiselle tämä tosin usein merkitsee sitä, että on tehtävä retki omaan tor-

juttuun varhaislapsuuteen, josta tietoisessa mielessä on yleensä vain sekavia ja vääristyneitä mielikuvia. Teljetyn mielikuvituksen vapauttamisella on kuitenkin iso merkitys yksilön mielenterveydelle, sillä se estää ahdistuneisuuden ja ikävystymisen syntyä. (Ojanen (1980, 12, 14.)

Havighurstin teorian mukaan nuoren aikuisen tärkeimpiä kehitystehtäviä ovat elämäntoverin valitseminen, perheen perustaminen, yhteisen talouden hallinta, työelämään osallistuminen ja työuralla eteneminen sekä kansalaisvelvollisuuksien omaksuminen. (Havighurst 1972, 85 – 94; Kuusinen 1997, 313–314.) Näiden kehitystehtävien onnistumisen taustalla on monessakin suhteessa lapsuuden onnistunut kiintymyssuhde. Toskala (1997, 350) sanoo, että aikuisuudessa muutosprosessien taustalla vaikuttavat syvät kiintymyssuhteet, koska niissä tulevat käyttöön kokonaisvaltaisesti ne sisäistykset, jotka ovat rakentuneet varhaislapsuudessa.

Vuorinen (1998, 238, 240) puolestaan sanoo, että varhaisaikuisuuden koulutukseen ja ammattiin liittyvät muutokset merkitsevät itsevastuullisuuden hyväksymistä osaksi omaa elämää. Suurimmat muutokset koetaan kuitenkin silloin, kun kaksi ihmistä asettuu vapaaehtoisesti parisuhteeseen. Sitoutuminen voidaankin nähdä psyyken sulatusuunina ja jonkin uuden syntymisenä. Kaikki teoreetikot kuitenkin pitävät parisuhdetta psyykelle suotuisana asiana, sillä jo Freud’kin sanoi, että mielenterveys on kykyä rakastaa ja kykyä tehdä työtä.

Daniel Levinson tutki elämänkaaren vaiheita 1960- ja 1970-luvuilla. Hänen teoriansa keskeiset käsitteet ovat elämänkaari ja elämänrakenne, joista elämänkaari kuvaa sitä, kuinka ihminen käy varsin yksilöllisellä tavalla läpi kaikille yhteisiä elämänvaiheita. Elämänrakenne muodostuu siis ihmisen elämästä sosiokulttuurisesta maailmasta sekä ihmisen suhteesta omaan ja ympäröivään maailmaan. Elämänkaari käsittää erilaisia kehitysvaiheita, joiden sisällä puolestaan ovat monet suuremmat ja pienemmät siirtymät. Elämänrakenne puolestaan viittaa niihin suhteisiin, joita ihmisellä on eri asioihin ja myös henkilöihin elämänsä aikana. Jokaiseen elämänvaiheeseen liittyy nimittäin Levinsonin mukaan kahdesta kolmeen asiaa, joille ihminen antaa energiaansa. Näiden elämänvaiheiden aikana elämänrakenne myös muuttuu säännönmukaisesti, mikä oli Levinsonin tutkimusten suuri löytö. Elämänrakenteessa on selkeitä tasaisia vaiheita, joiden kesto on noin viidestä seitsemään vuotta. Enintään tasainen vaihe kestää kymmenen vuotta. Siirtymä uuteen vaiheeseen kestää puolestaan noin viisi vuotta. Melkein puolet aikuisuudesta kuluu siis siirtymävaiheissa, ja niiden tehtävänä onkin auttaa tilan-

teen uudelleenarvioinnissa ja valintoihin valmistautumisessa. (Dunderfelt 1992, 28 – 29; Levinson 1978, 42; 1986.)

Levinsonin (1986) mukaan varhainen aikuisikä päättyy keski-ikänsiirtymäjaksoon, joka ajoittuu ikävuosiin 40 – 65. Keski-ikä puolestaan päättyy myöhäisaikuisuuden jaksoon, jonka aloittaa ikävuosien 60 – 65 välillä tapahtuva vanhuuden siirtymäjakso. Levinsonin mukaan 45 – 50-vuotiaat arvioivat menestymistään ja miettivät, ovatko saavutukset tarjonneet riittävää tyydytystä. Keski-ikässä aikaperspektiivi muuttuu olennaisesti, koska elämää katsotaan olevan edessä vähemmän kuin sitä on takana. Vaikka Levinsonin aineisto olikin varsin mieskeskeinen aineisto, voidaan sen perusteella kuitenkin sanoa, että keski-ikä merkitsee monesti uusia valintoja ja arviointeja oman elämän suhteen. Myöhäinen keski-ikä alkaa noin 60-vuotiaana, vaikka sen ajankohtaa onkin mahdotonta ajoittaa ihan tarkalleen. Joskus tätä ikävaihetta kutsutaan myös vanhuudeksi, mutta yhtä kaikki siihenkin kuuluu vielä kehitykseen liittyviä haasteita. Kuten Havighurst, myös Levinson painottaa muutokseen sopeutumisen tärkeyttä. Ihmisen on sopeuduttava muuttuvaan itseen ja ympäristöön sekä siedettävä menetyksiä. Myös sopeutuminen riippuvuuteen muista ihmisistä sekä kuoleman kohtaamiseen kuuluvat keskeisinä asioina Levinsoninkin teoriaan. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 135 - 136.)

Vanhuus on Eriksonin mukaan minän kehityksen huipentuma. Tässä vaiheessa tehdään tärkeää psyykkistä työtä, kun katsotaan elämää taaksepäin ja arvioidaan sitä. Vanhus voi kuitenkin katsoa elämää myös eteenpäin ja nähdä lapsenlapsissaan elämän jatkuvuuden. Kehitysvaiheena vanhuuden ajoittaminen on mahdotonta. Iänmukaista arviointia ei voida suorittaa, koska vanhuuden psyykkisissä ja fyysisissä toimintakyvyissä on niin suuria eroja. (Vuorinen 1998, 278, 279–280.)

Vanhuusiän kehitystehtävänä on kuitenkin saavuttaa minän *sisäinen eheys*, jota voidaan kutsua myös psyykkiseksi integraatioksi. Eheän minän saavuttanut kokee elämänsä mielekkääksi ja merkitykselliseksi. Vastakohtana minän eheydelle Erikson piti epätoivoa, joka ilmeni pettymyksenä omaan elämään. Hänen mukaansa ihmisen elämänkaaren viimeinen kehitysvaihe ja psykologinen kriisi on konflikti, joka ilmenee *eheytyksen ja epätoivon välillä*. Eheytyksessä ihminen hyväksyy eletyn elämänsä eikä liiaksi kadu tekemiään ratkaisuja. Ihminen on siis tyytyväinen saavutuksiinsa. Epätoivo puolestaan on aivan päinvastaista. Epätoivoinen ihminen kokee, että elämää on enää vain vähän jäljellä eikä toivottuja päämääriä ole tavoitettu. Tällöin kuolemakin pelottaa. Jos eheytyksen kokemuksia on kuitenkin enimmäkseen, saavuttaa ihminen

loppuelämää kantavaksi perusvoimaksi *viisauden*. Viisauden saavuttanut ihminen kykenee kohtaamaan elämän loppumisen ajatukset ja luopumisen asettamat vaatimukset (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 123; Vuorinen 1998, 284.)

Havighurst sanoo, että myöhäisaikuisuudessa elämänpiiri supistuu väijäämättä ja ihmisen on kohdattava oma ja puolison kuolema. Ennen tätä on kuitenkin edessä vielä muita kehitystehtäviä, kuten esimerkiksi fyysisen vanhenemisen hyväksyminen ja työstä eläkkeelle siirtyminen. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 130.)

Ihmisen kehitys ei siis pysähdy aikuisuuteen, vaan jatkuu vielä vanhuudessaakin. Kuten nuoruudessa, aikuisuudessakaan sadut eivät saa keskeistä asemaa. Niillä on silti merkitystä myös aikuiselle, ja tuo merkitys korostuu varsinkin omien lasten ja lastenlasten myötä. Martin (2004, 77, 99) sanoo, että saduilla voi olla varsin suuri merkitys aikuiselle nimenomaan oman elämän hahmottamisessa, jolloin paluu lapsuuden tärkeisiin satuihin on olennainen osa aikuisen identiteettityöskentelyä. Tunnettukin satu koetaan aina eri tavoilla yksilöstä riippuen. Satu saa siis aina yksilöllisen merkityksenannon. Oman elämän kokeminen satujen kautta antaa laajentuvat mahdollisuudet ymmärtää oman itsen osallisuutta kulttuurisena olentona.

Pirkko Liikanen (1990) tutki lapsuuden lempisatuja sekä sitä, millaisia satujen sankarit ovat ihmissuhde- ja identiteettimalleina aikuisen elämässä. Tutkimukseen osallistui 93 luokanopettajan koulutusohjelmassa opiskelevaa, ja teoreettisena lähtökohtana oli transaktioanalyysi. Tutkimuksen tuloksien mukaan satujen sankarit tarjosivat sosiaalisella tasolla selkeästi uhrin, ahdistajan, pelastajan ja voittajan sekä häviäjän roolimalleja, jolloin esimerkiksi sadussa häviäjään samastunut noudatti aikuisen elämässään häviäjän asenteita. Sadun sankarilla näytti olevan yhteyttä myös aikuisen persoonallisuuteen. (Liikanen 1990, 3 - 8.)

Liikasen (1990, 28, 73, 83) mukaan sadun sankarin ja aikuisen minätunteilla oli yhtäläisyyksiä. Näin oli erityisesti myönteisten minätunteiden kohdalla. Myös sankarin ja aikuisen perusasenteissa oli yhtäläisyyksiä. Merkittävää oli, että naiset, jotka olivat samastuneet satujen naissankareihin, kokivat enemmän kielteisiä minätunteita kuin miehisiin satuhahmoihin samastuneet. Tämä johtunee siitä, että satujen naissankarit, kuten esimerkiksi Lumikki tai Tuhkimo nähdään passiivisina hahmoina, joiden tärkeimpinä ominaisuuksina voidaan pitää kauneutta, hyvyttä, uutteruutta ja odottamista eikä niinkään rohkeutta ja toiminnallisuutta.

Bruno Bettelheim on tutkinut nimenomaan kansansatujen merkitystä ihmisen kehitykselle ja hän on tullut siihen tulokseen, että juuri kansansadut lähtevät psykologisesti ja emotionaalisesti siltä tasolta, millä lapsi itsekin on. Ja sadun on nimenomaan oltava samalla tasolla lapsen kanssa, jotta satu hyödyttää lapsen kehitystä aikuisikään saakka. Kaikkien ihmisten on saatava tuntea elämänsä merkitykselliseksi ja tärkeäksi. Elämän merkityksen oivaltaminen on täten ihmisen suurin tarve ja vaikein saavutus, johon sadut antavat tukea. Oman elämän merkityksen oivaltaminen on merkki sisäisestä kypsyydestä. Tähän ei kuitenkaan päästä yhtäkkiä eikä sattumalta, vaan kehitys on useiden vaiheiden lopputulos. (Bettelheim 1992, 9 - 11.)

Koska sadun kaava on ihmiselle niin merkittävä, löytyy kirjallisuudesta toki sellaisiakin esimerkkejä, jotka ovat sadunomaisia, mutta silti aikuista kiehtovia ja viihdyttäviä. Lappalaisen (1980, 52) mukaan J.R.R. Tolkienin⁶ tarinat hobiteista ja muista Keskimään asukeista ovat kiehtoneet ihmisiä jo vuosikymmeniä. Tarinassa Taru sormusten herrasta pikkuinen Frodo kasvaa suureksi sankariksi, ja lopulta pahan voimat lyödään. Kuten hyvässä sadussa ainakin, Taru sormusten herrastakin päättyy onnellisesti. Heiskanen-Mäkelän (2004, 71) mukaan Tolkien onkin osuvasti onnistunut tavoittamaan ihmisen perustarpeita, sillä hän ei tee ihmistä tyytyväisemmäksi tähän maailmaan, vaan tarjoaa lukijalle uuden maailman.

3.3.1 Vanhemmuus on ihmiselämän merkittävimpiä virstanpylväitä

Vanhemmuus on yksi aikuisuuden tärkeimmistä kehitystehtävistä. Sinkkonen (2008, 97 - 98) sanoo, että vanhemmuuteen liu'utaan vähitellen, ja vanhemmuus muuttaa niin isän kuin äidinkin persoonallisuutta. Vaikka äiti on tietenkin vieläkin nainen ja isä mies, niin paluuta entiseen ei lapsen tulon jälkeen enää ole, vaan kaikki muuttuu. Vanhemmuuden syntymiseen vaikuttavat paljon vanhempien oma menneisyys, ja varsinkin heidän omassa lapsuudessaan saama hoiva.

Levinsonin (1986) mukaan elämän eri ajanjaksot ja siirtymät ajanjaksolta toiselle muodostavat makrorakenteen elämänsäkaarelle. Lapsuus ja nuoruus nähdään ensimmäisenä ajanjaksona ja se ajoittuu 0 ja 22 ikävuoden välille. Ajanjakso päättyy aikuisuuden siirtymäjaksoon, joka tapahtuu vuosien 17 ja 22 välillä. Tästä alkaakin sitten

⁶ John Ronald Reuel Tolkien (1892–1973) oli englantilainen kirjailija ja filologi, joka kirjoitti useita maailmamaineeseen yltäneitä fantasiaromaaneja ja muita tekstejä. Näistä tunnetuimmat ovat Hobitti, eli sinne ja takaisin ja Taru sormusten herrasta. (Koski 1998, 315 - 318.)

varhaisen aikuisiän jakso, joka ajoittuu vuosiin 17 – 45. Tähän ajanjaksoon kuuluu osana niin kutsuttu kolmenkymmenen siirtymä ikävuosien 28 – 33 välillä ja kulminoitumisvaihe, eli aloilleen asettumisen vaihe ikävuosina 33 – 40. Kuusinen ja Korkiakangas (1995, 134) kirjoittavat, että aikuisuuden siirtymäjakssoon ajoittuvat monet psyykkiset ja fyysiset prosessit, kuten esimerkiksi irtautuminen lapsuudenkodista. Aikuiseksi tulemiseen jaksoon puolestaan liittyvät läheisesti perhe, työ, ystäväpiiri ja vakiintuneet harrastukset. Näihin satsataan edelleen aloilleen asettumisen vaiheessa. Ihminen pyrkii tällöin myös innokkaasti toteuttamaan elämälleen asettamia päämääriä.

Vanhemmuus on yleensä seurausta parisuhteesta, ja parisuhteen käänteen voidaankin katsoa liittyvän ensimmäisen lapsen syntymään. Mullistus on tässä vaiheessa kovin monisäikeinen, mutta samalla vastasyntynyt tuo isälle ja äidille elämän kolmannen mahdollisuuden. Oman lapsen kehityksen seuraaminen nimittäin mahdollistaa oman minuuden syvimpien kerrosten työstämisen ja muokkaamisen. (Vuorinen 1998, 250.)

Nuorelle aikuiselle on Eriksonin mukaan tärkeintä kyetä muodostamaan suhde toiseen ihmiseen. Tässä suhteessa leimaa antavia piirteitä tulisi olla läheisyys ja vastavuoroisuus. Tämä Eriksonin teorian kuudes kehitystehtävä on taiteilua *läheisyyden saavuttamiseksi ja eristyneisyyden välttämiseksi*. Kun nuori aikuinen saavuttaa läheisyyden tunteen, saa hän elämänsä perusvoimaksi *rakkauden*. Erikson korostaa, että tämä rakkaus ei ole vain seksuaalista tunnetta, vaan tunnetta olla mukana vastakohtana erillisyyden elämyksille. Eristäytynyt ihminen sen sijaan kääntyy sisäänpäin ja eristyy läheisistä ihmissuhteista. (Erikson 1982, 250 – 251; 1983, 135 – 136; 1994, 101 – 102; Kuusinen & Korkiakangas 1995, 122.)

Eriksonin kehitysteorian seitsemännessä vaiheessa, joka on samalla aikuisiän toinen kehityskriisi, pyritään saavuttamaan *huolehtiva ja generatiivinen asema*. Tämä tarkoittaa halua toimia seuraavan sukupolven hyväksi. Huolenpito ilmenee tarpeena huolehtia muista ihmisistä ja luonnosta. Tämän keski-iässä ilmenevän kriisin epäonnistuminen tarkoittaa itseensä käpertymistä. Tällöin krooninen valitusvaihe jää päälle. Onnistunut ratkaisu tuo kuitenkin ihmisen elämään perusvoimaksi *kyvyn ja halun huolehtia muista*. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 123.)

Erikson piti vaikeana jakaa aikuisuuden kehitystehtäviä vaiheisiin. Hän on sanonut, että keski-ikä kohdalla se on jopa mahdotonta, sillä muutokset ovat usein päällekkäisiä. Keski-ikään liittyy kuitenkin vahvasti generatiivisuuden käsite, eli vastuu

uudesta sukupolvesta. Huolenpito on sana, joka kuvaa hyvin keski-ikää, sillä tässä ikävaiheessa oleva ihminen hoivaa usein sekä ikääntyviä vanhempiaan että omaa jälkikasvua ja mahdollisesti myös näiden lapsia. Työelämässä keski-ikäinen kokee elämänsä usein parasta aikaansa: tehtävät ovat hallinnassa ja työpaikan hierarkia on itselle tuttu ja turvallinen. Työnteko on myös korvaamaton väylä itsemääräytyvyyden tunteelle. (Vuorinen 1998, 258, 261.)

Havighurst puolestaan erottaa elämänkaariteoriassaan kolme ikävaihetta, jotka sijoittuvat aikuisuuteen. Varhaisaikuisuus sijoittuu ikävuosien 18 – 35 välille. Tämän vaiheen keskeisimmiksi kehitystehtäviksi nousevat - Eriksonia mukailleen - elämäntoverin valitseminen ja perheen perustaminen. Myös opintoihin ja ammatinvalintaan liittyvät asiat ovat keskeisiä varhaisaikuisuudessa. Keski-ikässä, jota eletään Havighurstin mukaan noin 35 – 60-vuotiaana, tulevat keskeisimmiksi kehitystehtäviksi puolestaan omien vanhempien ikääntymisen kohtaaminen ja hyväksyminen. Myös omaan ja puolison vanhenemiseen on sopeuduttava. Tässä vaiheessa tyydytystä haetaan pitkälti työstä ja ammatista eikä yhteiskuntaelämään osallistumiseenkaan ole liian vaivalloista. (Kuusinen & Korkiakangas 1995, 130.)

3.3.2 Sadut tarjoavat pohjaa parisuhteelle ja vanhemmuudelle

Mäen ja Arvolan (2009, 37) mukaan se, mitä aikuinen hyötyy lapsuudessa koetuista satuhetkestä, ovat saduista saadut ratkaisu- ja käyttäytymismallit, jotka toimivat elämänohjeina. Matkat mielikuvituksen maailmaan siis vahvistavat kosketusta todellisuuteen. Bettelheim (1992, 15) on samaa mieltä, sillä hän kirjoittaa, että sadut välittävät monessa muodossa viestin, jonka mukaan taistelu ankaria vaikeuksia vastaan on elämässä väistämätöntä. Hän kirjoittaa vaikeuksien kuuluvan olennaisena osana ihmisen elämään, mutta jos ihminen taistelee eikä väisty tai pakene, ylittää hän kaikki esteet ja on lopulta voittaja. Aito satu laittaa kohtaamaan ihmisenä olemisen perusehdot. Myös Ylönen (2000, 28) on samaa mieltä. Hän sanoo, että satujen viehätyksen taustalla on se seikka, että vaikka arkielämässä ongelmalliset tapahtumat jatkuisivatkin, saduissa ne voitetaan ja siten ohitetaan.

Ihmisen elämä on monimerkityksinen. Asioita tarkastellaan monesta näkökulmasta ja itse päätöksenteko voi olla joskus vaikeaa. Sadut sisältävät ihmissuhdetaitojen monimuotoista verkostoa ja päätösten tekemisen opettelua. Niiden avulla näitä

taitoja on ollut mahdollisuus lapsena turvallisesti harjoitella ja vanhempana työstää edelleen. Satujen avulla itseään ei ole tarvinnut laittaa vaaraan tai koetukselle näitä taitoja opeteltaessa, sillä lopuksi on aina voitu sanoa ”sehän oli vain satua.” (Arvola & Mäki 2009, 65.)

Aikuinen, joka lapsena jäi ilman sadun mielikuvitusmaailmaa, saattaa ajatella satujen olevan turhanpäiväisiä ja epäuskottavia. Sadut tympäisevät häntä eikä hän pysty jäsentämään yhteen todellisuuden ja mielikuvituksen maailmaa. Tällöin hän ei ymmärrä satujen auttavan lasta kyseisen integraation rakentamisessa eikä hän todennäköisesti tarjoile lapselle satuja runsain mitoin. (Bettelheim 1992, 83.)

Vaikka satu onkin fiktiota, on siinä silti paljon kosketuspintoja myös omaan elämään. Sadut on rakennettu niin, että ne asettavat oman elämän pohdittavaksi, vertailtavaksi ja uudelleen arvioitavaksi. Siksi niiden vaikutus ja merkitys on suuri. Niistä jää nimittäin vahva ja koskettava muisto, ja ne avaavat portteja ymmärryksen vielä tutkimattomille poluille. (Martin 2004, 101.) Menneisyys on aina ihmisessä läsnä. Niin eletty elämä, muistot kuin historiakin vaikuttavat, vaikkakin osittain tiedostamattomasti, siihen miten ihminen jäsentää ja tulkitsee häntä ympäröivää maailmaa. Myös se, miten asiat vaikuttavat tämän päivän päätöksiin, minkälaisen vastaanoton eri tilanteet saavat ja miten ihminen niihin reagoi, ovat peräisin ihmisen aiemmista kokemuksista. (Arvola & Mäki 2009, 45.)

Kirsi Kunnas (1989, 7) sanoo, että sadun maailma on meihin rakennettu verkko sukupolvesta toiseen. Hänen mukaansa vanhempien on luotava lapsilleen kunnolliset kasvuedellytykset, jonka keskeisenä elementtinä on mielikuvitus ja kyky keksiä maailma. Jokainen sukupolvi joutuu etsimään oman tapansa olla vanhempi, mutta Kunnaksen mielestä eräs tärkeimmistä keinoista ovat yhteiset satuhetket, jotka säännöllisesti toteutettuna toteuttavat lapsen ikiaikaista oikeutta olla lapsi. Marja Suojala (2010, 46) puolestaan kirjoittaa, että aikuinen hakeutuu luku- ja kirjavalinnoissaan mielellään oman lapsuutensa suosikkisatujen pariin ja näin perinne siirtyy seuraavalle sukupolvelle.

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TO- TEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni pyrkii saamaan vastauksen seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaista merkitystä aikuinen kokee lapsuutensa satukokemuksilla olleen hänen aikuistumisprosessilleen?

2. Millaisia tarinatyyppejä lapsuuden satukokemuksista rakentuu?

Satukokemuksina tarkastellaan tässä yhteydessä kaikkia satuihin liittyviä kokemuksia. Aikuisen muistelemat lapsuuden satukokemukset ovat esimerkiksi iltasatukokemuksia kotoa, mutta myös erilaisia tilanteita kerhossa, kirjastossa, partiossa, päiväkodissa ja koulussa, joissa sadut ovat olleet läsnä. Lapsuuden satukokemuksiin katsottiin kuuluvan niin itse luetut sadut kuin myös jonkun muunkin lukemat sadut. Sadut ovat saattaneet olla kirjamuodossa tai myös esimerkiksi television satuanimaatioita sen mukaan, minkä tarinan kirjoittaneet itse ovat määritelleet saduksi.

Kokemuksen tutkiminen ei ole täysin yksiselitteistä, koska jokaisella tutkimukseen osallistuneella oli oma subjektiivinen kokemus lapsuutensa satuhetkidstä. Suomen kielen perussanakirja (1990) määrittelee kokemuksen olevan kokemalla saatua tietoa tai taitoa. Se voi olla myös asiaan perehtyneisyyttä, harjaantuneisuutta ja tottumusta. Kokemus on myös jokin elämässä koettu tapaus ja henkilökohtaisesti koettu elämys, jollaisena tämä tutkimukseni myös kokemusta tarkastelee. Filosofiasa kokemus määritellään joko sisäiseksi tai ulkoiseksi kokemukseksi sen mukaan, mihin kokemus kohdistuu (Filosofian sanakirja 1999, 110). Koska tässä tutkimuksessa tutkittiin lapsuuden satukokemuksen merkitystä aikuistumisprosessille, oli lähtökohtana tutkia kokemusta nimenomaan yksilön sisäisenä kokemuksena.

Yksilön sisäisenä kokemuksena nähtiin myös aikuistumisprosessi, koska kukin tutkimukseen osallistuja pystyi itse kirjoitelmaansa määrittelemään niitä aikuistumisprosessin osa-alueita, joihin satukokemukset olivat hänen mielestään vaikuttaneet.

Suomen kielen perussanakirjan (1990) mukaan aikuinen on täysikasvuinen tai täysi-ikäinen ihminen. Aikuistuminen sen sijaan nähdään kehityksenä tai aikuisemmaksi tulemisena. Huomattavaa tässä määrittelyssä on se, että aikuisemmaksi tuleminen jättää avoimeksi lopullisen päämäärän sekä sen, missä vaiheessa aikuinen on aikuinen. Aikuise mmaksi tuleminen on kuitenkin kehitystä, jolla on prosessiluonne. Samainen sanakirja määrittelee prosessin olevan tapahtumasarja tai kehityskulku, joka johtaa johonkin suuntaan.

Tutkimukseni nojaa vahvasti prosessiluonnetta korostaviin ihmisen kehitysteorioihin. Niin Freudin, Erikssonin, Havighurstin kuin Levinsoninkin teoriat ovat vaiheteorioita, joissa ihmisen on kohdattava ja jollakin tavalla myös ratkaistava vastaan tulevia kehitystehtäviä. Vaikka kehitystehtävät ovatkin kaikilla samansuuntaisia, on ihmisen tavoissa kohdata ja ratkaista niitä kuitenkin eroja. Tämä mahdollistaa sen, etteivät kaikki ratkaise asioita samalla tavalla eikä lopputulos ole kaikille se sama, joskin kehityspsykologiset teoriat ehdottelevatkin suuntia, mihin kehityksen olisi ideaalista kulkea. Kehitysteorioiden valossa on kuitenkin siis mahdollista, että jotkut kehitystehtävät jäävät vajaasti ratkaistuksi tai niitä ei ole ratkaistu lainkaan, mikä teoriassa merkitsee sitä, että joku toinen aikuinen on tässä suhteessa toista aikuista aikuisempi. Kuten teoriat kuitenkin osoittivat, kehitys ei pysähdy mihinkään yhteen kohtaan, vaan kehitys jatkuu vanhuudessakin. Siksi aikuistuminen on prosessi, jolle ei voi asettaa tarkkaa päättekohtaa. Kullakin on omanlaisensa aikuistumisprosessi.

Vastauksen etsiminen asettamiini tutkimuskysymyksiin on tärkeää, koska niiden perusteella voidaan saada tietoa siitä, millaiset lapsuuden satukokemukset jäävät mieleen ja millaiset ovat myöhemmän kehityksen kannalta merkityksellisiä. Tämä tieto auttaa etenkin lasten kanssa työskenteleviä aikuisia niin päiväkodeissa, kouluissa, kerhoissa kuin muuallakin valitsemaan merkityksellisiä satuja ja miettimään satuja laajemmastikin kehitystä tukevana elementtinä. Tieto tämän päivän aikuisten oman lapsuutensa satukokemuksista tuo arvokasta tietoa myös satuiässä olevien lasten vanhemmille, jotka pohtivat esimerkiksi iltasatujen mielekkyyttä.

Tämän tutkimuksen kohdejoukko on kuitenkin melko pieni, joten lukijan on tässä kohtaa tärkeää muistaa, että kaikki yleistyksset ovat ainoastaan lukijan itsensä tehtävissä. Vaikka tulokset toki tarjoavat arvokasta tietoa lasten ja satujen kanssa toimiville, ei voida suoraan sanoa, että tässä tutkimuksessa esiin tulevat seikat olisivat yleistettävissä sellaisinaan tai että tutkimustulokset olisivat täysin kattava katsaus aiheeseen.

4.2 Aineiston keruu ja tutkimuksen kohdejoukko

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston kokoa ei ole ennakolta määritelty. Yksikin haastattelu nimittäin voi muodostaa koko tutkimuksen aineiston. Koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä etsimään tilastollisia säännönmukaisuuksia, ei aineiston koko ole merkittävä tekijä. Sen sijaan yleisesti käytetään käsitettä aineiston saturaatio, jolla viitataan aineiston riittävyyteen eli kylläisyyteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija alkaa tutkia ilmiötä ja kerää siihen liittyvää aineistoa päättämättä etukäteen, kuinka monta tapausta hän aikoo tutkimuksessaan tutkia. Aineiston katsotaan olevan riittävän silloin, kun samat asiat alkavat kertaantua kerätyssä aineistossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 181-182.)

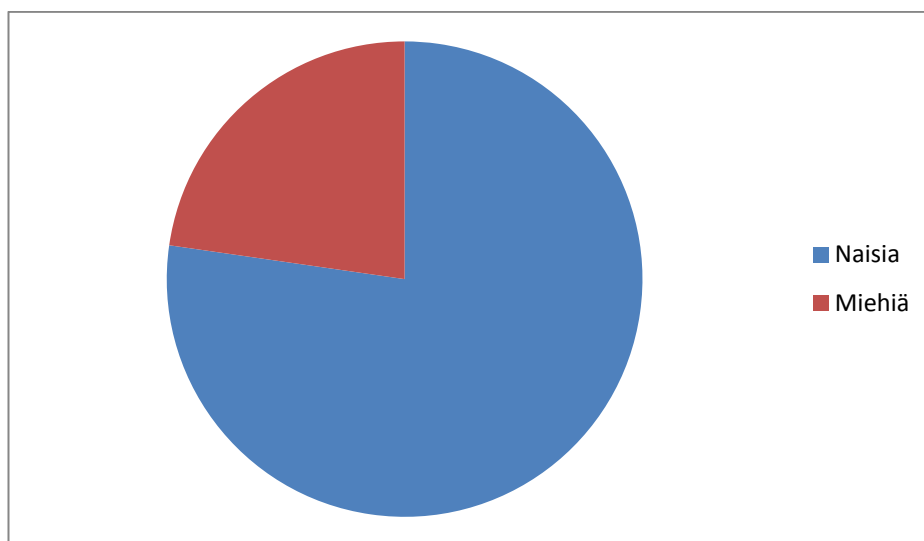
Kujalan (2007, 17) mukaan narratiivinen aineisto voi olla niin puhetta kuin kirjoitettua tekstiäkin. Hänen mukaansa myös ei-kielellinen viestintä käy aineistoksi. Oman tutkimukseni aineisto kerättiin tarinamuotoisina kirjoitelmina. Kirjoitelmia pyrittiin saamaan mukaan yli viisitoista, joskaan mitään ala- tai ylärajaa kirjoitelmien määrälle ei asetettu.

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa käytetään monesti harkinnanvaraista otantaa sen mukaan, mikä kohderyhmä kulloinkin on tutkimusentekoon sopiva, ei omassa tutkimuksessani kuitenkaan käytetty mitään tiettyä otantamenetelmää. Kirjoituspyyntö (Liite 1) tarinoista julkaistiin kolmen kirjaston ilmoitustaululla Keski-Pohjanmaan alueella sekä Kouvolan kansalaisopiston ilmoitustaululla marras – joulukuussa 2012. Näin kuka tahansa kirjaston tai kansalaisopiston asiakas saattoi nähdä ilmoituksen ja osallistua halutessaan tutkimukseen. Tarinat sai palauttaa minulle joko sähköpostitse tai tavallisen postin välityksellä. Ennen varsinaista aineistonkeruuta Kirjoituspyyntö -lomake testattiin kolmella kirjoittajalla, jotka kirjoittivat tarinan sen ohjeen mukaan. Kirjoituspyyntöä käsiteltiin myös Jyväskylän yliopistossa graduseminaarissa syksyn 2012 aikana. Sekä testikirjoittajat että graduseminaarista saatu palaute auttoivat muokkaamaan kirjoituspyynnöstä ymmärrettävämmän.

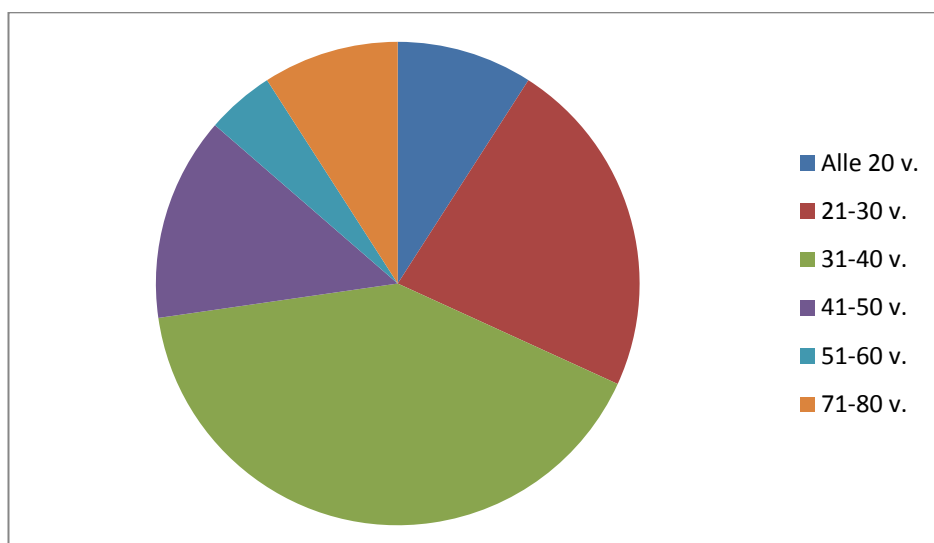
Kaikkiaan kirjoitelmia kertyi 22 kappaletta. Kaksi palautettiin minulle käsin kirjoitettuna tarinana tavallisen postin kautta ja loput sain osaksi tutkimustani sähköpostin välityksellä. Kirjoittajiksi valikoituvien joukko oli siis sattumanvarainen, sillä en voinut etukäteen tietää, kuinka monta tarinaa saisin mukaan tutkimukseeni, ja ketkä

katsoisivat tarinansa kirjoittamisen vaivan arvoiseksi. Tarinansa jättäneistä muodostuikin melko heterogeeninen ryhmä. Kirjoittajista selvä enemmistö, eli seitsemäntoista, oli naisia. Miehiä kirjoittajista oli viisi. (KUVIO 3) Heidän ikänsä vaihteli viidentoista ja kahdeksankymmenen vuoden välillä (KUVIO 4). Eniten kirjoittajia oli 31 - 40 - vuotiaiden ikäryhmästä.

KUVIO 3. Tarinoiden kirjoittajien sukupuolijakauma

KUVIO 4. Tarinoiden kirjoittajien ikäjakauma.

Koska halusin saada tietoa aikuisen oman lapsuutensa aikaisista satukokemuksista etenkin siitä näkökulmasta käsin, kuinka aikuinen itse koki noiden kokemusten vaikuttaneen hänen aikuistumisprosessiinsa, osoittautui kirjoitelman tekeminen tarinamuodossa varsin käyttökelpoiseksi aineistonkeruumenetelmäksi. Tällöin kirjoittaja sai itse päättää osallistumisestaan tutkimukseen sekä siitä, kuinka hän halusi kokemuksiaan kuvata. Vapaa kirjoitelma muodostui aineistonkeruumenetelmäksi myös siksi, että siten kirjoittajan piilotajuntaisesti mahdollisesti satukokemuksista opitut asiat saivat mahdollisuuden tulla päivänvaloon. Tarinamuodossa pyydetty kirjoitelma oli myös suoraan sellaisessa muodossa, että se sopi narratiiviseen analyysiin.

Tutkimukseen lähetetyt tarinat vaihtelivat pituudeltaan. Lyhyin teksti oli yhden A4 -sivun mittainen, mutta pisin teksti ylsi yli yhdeksän sivun mittaiseen pohdintaan. Keskimäärin saamani tarinat olivat kolmisivuisia. Yhteensä tarinoiden pituus oli 62 sivua. Vaikka 22 tarinan tutkimusaineisto saattaa vaikuttaa pieneltä, saavutti aineisto kuitenkin saturaation, eli samanlaiset teemat alkoivat jo selvästi toistua kirjoitelmissa. Tästä syystä voidaan katsoa aineistonkeruun onnistuneen.

Tuomen ja Sarajärven (2006, 86) mukaan kirjoitelmien käyttäminen tutkimusaineistona sisältää oletuksen siitä, että tutkittava olisi jollakin tapaa parhaimmillaan kirjoittaessaan, eli hän siis pystyisi parhaiten ilmaisemaan itseään juuri kirjoittamalla. Aineiston keruussa kannattaakin siis heidän mukaansa varautua myös siihen, että kirjoittamalla tuotettu aineisto saattaa jäädä laihaksi.

Kirjoitettu kertomus koostuu lineaarisesta juonesta, jossa yksittäiset tapahtumat ja kokemukset liittyvät toisiinsa muodostaen kokonaisuuden. Tällöin kertomusten koherenssi muodostuu aineistonkeruutavan vahvuudeksi, joskin se jättää myös aihetta kritiikille. Elämä ei nimittäin aina ole lineaarista ja tietyn juonen mukaan etenevää. Kirjoitelma muodostuu kuitenkin helposti tarinaksi, jolloin sen käyttäminen sellaisenaan on mahdollista narratiivisessa tutkimuksessa. (Hänninen 2010, 163; Kujala 2007, 21.)

Narratiivisessa tutkimuksessa tutkija itse ei ole objektiivinen ja neutraali tekijä, vaan hän on sekä ajallisesti että paikallisesti posioitunut. Hän on tärkeä osa inhimillistä elämää omine tulkintoineen ja näkökulmineen. (Kujala 2007, 33.) Huomio kiinnittyy ensisijaisesti siihen, millaisia merkityksiä ihminen antaa asioille tarinoidensa kautta (Heikkinen 2010, 156). Tarinan perusominaisuus on sen koskettaminen ajassa eteneviä tapahtumaketjuja. Tarina leikkaa tapahtumien virrasta itselleen sopivan ajan-

jakson ja jäsentää aikaa merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi. Tarinalla on siis alku, keskikohta ja loppu. Tapahtumat eivät ole neutraaleja, vaan monesti vahvastikin tunnesidonnaisia. (Hänninen 2010, 162.)

Tähän tutkimukseen lähetetyt tarinat erosivat toisistaan sekä pituudeltaan että sisällöltään. Kaikissa tarinoissa oli kuitenkin pohdittu lapsuuden satukokemusten merkitystä omalle aikuistumisprosessille, joten sikäläkin voidaan sanoa, että kirjoitelma aineistonkeruumenetelmänä oli onnistunut valinta, sillä sen avulla saatettiin hyvin alkaa etsiä vastausta tutkimustehtäviin.

4.3 Narratiivinen tutkimusmetodi ja aineiston analyysi

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on Hirsjärven ym. (2009, 161) mukaan todellisen elämän kuvaamista. Heidän mukaansa tällaiseen tutkimukseen sisältyy ajatus tutkittavan ilmiön moninaisuudesta sekä siitä, ettei todellisuutta voi pirstaloida mielivaltaisesti. Ydinajatuksena laadullisessa tutkimuksessa on paljastaa ja löytää tosiasioita, ei niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tuomi ja Sarajärvi (2006, 66) sanovat laadullisen tutkimuksen asettuvan usein vastakkain määrällisen tutkimuksen kanssa ja esittävän jopa kritiikkiä tälle.

Laadullinen tutkimus on siis kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Ihminen itse on yleensä tiedonkeruun elementti, joskin silloin tällöin myös erilaisia lomakkeita tai testejä voidaan käyttää aineiston keruun apuna. Tyypillisiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun menetelmiä ovat dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit, haastattelut ja havainnointi. Hyvin monesti laadulliseen tutkimukseen osallistuvat henkilöt valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei niinkään satunnaisotantaa käyttäen. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Laadullisessa tutkimuksessa pääosassa ei ole hypoteesin testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja hyvinkin yksityiskohtainen tarkastelu. Siksi analyysi on tällaisessa tutkimuksessa induktiivinen. Tutkija pyrkii siis paljastamaan odottamattomia seikkoja, mutta ei määrittele sitä, mikä aineistossa on tärkeää. Kaikki tutkimukseen osallistuvat tapaukset nähdään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan tämän mukaan. Laadulliselle tutkimukselle on lisäksi tyypillistä spiraalimainen luonne, jolloin myös tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Suunnitelmia voidaan myös muuttaa,

jos tutkimuksen kulku sitä edellyttää. (Hirsjärvi ym. 2009, 164; Eskola & Suoranta 1998, 14.) Alasuutari (1999, 44) puhuu laadullisesta tutkimuksesta nimenomaan arvoituksen ratkaisemisena, joten hänen mielipiteensä odottamattomien seikkojen määrittelystä on yhteneväinen Hirsjärven ym. kanssa.

Määrälliseen tutkimukseen verrattuna tutkijan asema on toisenlainen tutkimuksen kulussa. Tutkijalla on toiminnassaan enemmän vapautta toteuttaa tutkimustaan ja yleensä tutkijan osuus tutkimuksessa tutkittavien osallisuudessa on merkittävä. Joissain yhteyksissä laadullisen tutkimuksen tekijää on kuvailtu verkonkutojaksi, niin monessa hänen täytyy olla mukana. (Eskola & Suoranta 1998, 20.)

Koska tutkimukseni edetessä tuli yhä selvemmäksi, että lapsuuden satukokemukset ovat hyvin vahvasti subjektiivisia kokemuksia, joiden suurin anti saattaa olla tutkittavalle itselleenkin tiedostamatonta aluetta, muotoutui tutkimus narratiiviseksi eli kerronnalliseksi tutkimukseksi. Koska oli vaikeaa lähteä ulkoapäin määrittelemään niitä teemoja ja kysymyksiä, joita esimerkiksi haastatteluissa olisi voinut käyttää, valikoitui käyttökelpoiseksi menetelmäksi antaa tilaa tutkittavien niille omille tarinoille, joilla he lapsuuden satukokemuksiaan halusivat kuvata. Tarinamuotoisilla kirjoitelmilla saatiin aikaan sellainen aineisto, jota voitiin sellaisenaan käyttää narratiivisen tutkimuksen aineistona.

Kujala (2007, 25) kirjoittaa, että narratiivisen tutkimuksen terminologia ei ole kaikin osin vielä vakiintunutta, mistä syystä käsitteitä tarina, kertomus, elämäntarina, elämäkokemus ja narratiivi käytetään hyvinkin kirjavasti. Hän lainaa Hatchia ja Wisniewskia (1995) sanoessaan, että elämäntarina on aina yhden henkilön tarina, mutta narratiivi sen sijaan on jo teksti tai osa sitä. Narratiivi sinällään saa materiaalinsa elämäntarinoista. Narratiivisen tutkimuksen keskeisin ydin on kertomusten analyysissä. Narratiivi voidaankin suomentaa tällaisessa yhteydessä käytettynä kertomukseksi, tarinaksi tai tapahtumien kuluksi. Narratiivisuus sen sijaan on lähestymistapa, jossa ajatellaan kertomuksien olevan tapa ymmärtää elämää ja tehdä omaa elämänkulkua merkitykselliseksi. Kertomukset sinänsä ovat tiedon välittäjiä ja tuottajia. Kertomuksia ja tarinoita voidaan kerätä monin tavoin, mutta teemahaastattelut ja kirjoitelmat ovat yleisimpiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 218.) Heikkinen (2010, 145) toteaa vielä, että narratiivisuus ei ole mikään yksittäinen näkökulma, vaan monia näkökulmia yhdessä.

Tarinoiden ja kertomusten kautta ihmiset voivat itse päättää, kuinka he käsittelevät tutkittavaa ilmiötä. He voivat itse kertoa kokemuksistaan sen suhteen. Tut-

kija ei ohjaa aineiston sisältöä, mikä tekee aineistosta merkityksellisen. Toisaalta tällaiseen tiedonkeruutapaan liittyy myös se riski, että tutkittava ei muista tutkittavaan ilmiöön liittyviä tapahtumia tarpeeksi hyvin tai sitten he muistavat ne väärin. Tutkija ei voi mitenkään todentaa kertomusten oikeellisuutta eikä esimerkiksi sitä, onko muistissa ilmenneitä aukkoja paikattu fiktiivisin keinoin. (Hirsjärvi ym. 2009, 218-219.)

Narratiivisuus lähentyy konstruktivistista tutkimusotetta, sillä konstruktivismissa korostetaan sitä näkemystä, että ihmiset itse rakentavat eli konstruoivat tietonsa ja identiteettinsä erilaisten kertomusten välityksellä. Sen mukaan ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa varaan. (Heikkinen 2010, 146.) Narratiivisuus ei ole vain yksi ainoa tutkimusmenetelmä tai lähestymistapa, vaan se on joukko erilaisia vaihtoehtoja. Lieblichin, Tuval-Mashiachin ja Zilberin (1998, 2-3) mukaan se soveltuu erityisen hyvin ihmisten kokemusten tutkimiseen. Tästä syystä pidin valintaani tutkia satukokemuksia narratiivisin menetelmin perusteltuna.

Narratiiviseen tutkimukseen kuuluu lukeminen, kuunteleminen, kirjoittaminen ja kirjoituttaminen. Tarinamuotoiset tekstit sopivat jo sinällään narratiivisen analyysin kohteeksi. Tällöin valmis aineisto tematisoidaan nimenomaan narratiivisesta näkökulmasta käsin tutkimuksen kohteeksi. (Eskola & Suoranta 1998, 23; Lieblich ym. 1998, 3.)

Aineiston analysointiin ryhdytään, kun aineisto on kylläinen. Sitä voidaan kuitenkin tehdä myös tutkimuksenteon kaikissa vaiheissa eikä sille ole laadullisessa tutkimuksessa määritelty tiettyä paikkaa. Analyysitapoja on useita. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään tyypillisesti esimerkiksi teemoittelua, tyypittelyä, sisällönerittelyä, diskurssianalyysiä ja keskusteluanalyysiä. Pääperiaatteena analyysitavan valintaan käytetään sitä, että valitaan sellainen analyysimenetelmä, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtävään. (Hirsjärvi 2009, 224 - 225; Andrews, Squire & Tamboukou 2008, 1.)

Aloitin oman tutkimusaineistoni analyysin teemoittelulla. Eskola ja Suoranta (1998, 175-176) sanovat, että teemoittelulla aineistosta voidaan nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin pystytään tarkastelemaan esimerkiksi tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Tekstimassasta täytyy siis yrittää löytää tutkimusongelman kannalta keskeiset aiheet. Näistä esiin nostetuista teemoista voidaan sitten esittää kysymyksenasetteluja.

Teemoittelua oli kuitenkin edeltänyt tarinoiden tarkka lukeminen. Kujalan (2007, 27) mukaan lukeminen vaatii tarkkuutta ja kolmen eri kertomuksen jatkuvaa läsnäoloa. Mukana on oltava nimittäin niin kertojan ääni, taustateorioiden vaikutus kuin lukijan reflektiivinen lukutapa ja tulkintakin. Myös Lieblich ym. (1998, 170) painottavat huolellisen lukemisen tärkeyttä, sillä huolimatta siitä, että narratiivisessa tutkimuksessa työskennellään tarinoiden kanssa, kyse ei kuitenkaan ole taiteenmuodosta, vaan tieteestä. Tekstien lukeminen paljasti minulle nopeasti ne teemat ja suunnat, joita tulisin jatkossa seuraamaan. Kun viimein lähdin teemoittelemaan tarinoiden sisältöä, yritin parhaani mukaan pitäytyä sillä samalla käsitetasolla kuin mitä itse teksteissäkin oli käytetty. Teemoittelun edetessä annoin myös tutkimuskysymykselleni mahdollisuuden täsmennyä, jolloin yhden sijasta sainkin kaksi tutkimuskysymystä. Teemoittelu sinänsä oli mukailtua narratiivien analyysiä, jonka ymmärsin nimenomaan tarinoiden keskustapahatumien ja -teemojen esiin nostamisena. Koska kirjoitelmat oli toimitettu minulle valmiissa muodossaan, en voinut kysyä kirjoittajalta mahdollisia täsmennyksiä. Narratiivien analyysissä on kuitenkin Daiuten ja Lightfootin (2004, 5) mukaan mahdollista käyttää myös omaa mielikuvitusta kunhan ei vääristä kokonaisuutta. Lukemiseni edetessä kirjoittajat alkoivatkin saada mielessäni eläviä piirteitä, ja minusta tuntui kuin kävisin keskustelua heidän kanssaan.

Koska pelkkä narratiivien analyysi ei kuitenkaan anna kovinkaan syvällistä tietoa, mitä kuitenkin halusin, oli seuraavaksi pakko edetä mukailtuun narratiiviseen analyysiin. Kujalan (2007, 31) mukaan narratiiviselle analyysille on keskeistä yksilöiden intention tarkasteleminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkastelee sitä, miten yksilö konstruoi kertomuksen tapahtumat niin, että ne johtavat haluttuun päämäärään tai niin, että kertoja ei jostain syystä saavuta tavoittelemaansa ideaalitilaa.

Teemoittelu nosti esiin tarinoista tiettyjä teemoja, jonka jälkeen aloin sintetisoida niitä uudelleen kokonaisuuksiksi juonianalyysiä hyödyntäen. Narratiivisessa analyysissä voidaan Hännisen (2010, 166 - 173) mukaan erottaa neljä erilaista analyysitapaa. Kertomuksen rakenteen analyysissä analysoidaan pelkistetyimminkin sitä, onko kertomuksessa selkeä alku, keskikohta ja loppu. Samalla saadaan käsitys siitä, noudattaako kertomus tällaista vakiomallia vai ei. Juonianalyysissä puolestaan eritellään tarinan juonta. Tämä onkin yleisin narratiivisen analyysin tapa ja soveltuu sellaisenaan moneneen, sillä juonen ajatellaan liittyvän onnen ja epäonnen sekä voittojen ja vastoinkäymisten vaihteluun. Tällöin päästään muodostamaan tarinatyyppejä, jotka kuvailevat

tietyntyyppistä kerrontaa. Aktanttianalyysi tarkastelee tarinan syvärakennetta eli sen dynamiikkaan tuottavia voimia ja elämäntarina-analyysi puolestaan on elämäntarinoiden tutkimuksen hyödyllinen menetelmä, jossa elämäntarinaa tarkastellaan sen teemojen, yleisen sävyn, kielikuvien, huippu- ja pohjakohtien sekä henkilöhahmojen kautta. (Hänninen 2010, 171 - 172.) Olipa käytetty analyysimenetelmä mikä tahansa, Saarenheimo (1997) muistuttaa, että kirjoittaja itse määrittelee tarinansa alku- ja loppukohdan sekä sen kulun muutenkin.

Kun keskeiset teemat olivat omassa tutkimuksessani nousseet teemoittelun kautta esiin, oli tarinoita siis hyvä konstruoida eteenpäin. Muodostin kaikista tarinoista ensin ydintarinoita, joista kävi ilmi juonen piirteet tiivistetyssä muodossa. Ydintarinat olivat melko lyhyitä ja ne muodostuivat lapsuuden satukokemukselle annetun keskeisimmän merkityksen mukaan. Esimerkiksi äitiyttä koskeneet ydintarinat sijoitettiin äitiyden kehitystarinoihin ja lapsuuden traumaattisia kokemuksia sisältäneet ydintarinat lapsuuden kääntymystarinoihin. Näistä tiivistyksistä muodostui sitten suurempia ydintarinoita sen mukaan, millainen juoni tarinoilla oli ja mitä teemoja niissä esiintyi. Tässä vaiheessa käytin eräänlaista sovellettua tyypittelyä, joissa tiivistin siis tarinoiden keskeiset elementit neljään tarinaan. Näin syntyneissä tarinatyypeissä ilmeni keskimääräisten, tyypillisten tarinoiden juonirakenne keskeisine elementteineen. Lisäksi tarinoihin valikoitui näin myös keskeiset henkilöt ja muut osatekijät. Sen sijaan tarinoissa esiintyvät nimet ovat kokonaan omiani eikä niille ole kosketuspintaa todellisuudessa.

Analysoin saamiani tarinoita siis juonianalyysillä. Tätä kautta sain muodostettua aineistosta 4 erilaista tarinatyyppiä, jotka nimesin äitiyden kehitystarinoiksi, lapsuuden kääntymystarinoiksi, sankaritarinoiksi ja saduitta jääneiden tarinoiksi. Jokaisella näistä henkilöistä on tutkimuksen tuloksissa oma äänensä, jonka pohja on alkupe räisissä tarinoissa. Nämä henkilöt edustavat kuitenkin tietynlaista kerronnallista identiteettiä, ja yhdessä he edustavat koko aineistoa.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa kysymys toisen ymmärtämisestä on aina kaksisuuntainen. Ensiksikin on kysymys siitä, voiko tutkija ymmärtää täysin tutkimuksen kohteena olevaa ihmistä ja hänen toimintaansa, ja toiseksi, voiko tutkittavana oleva koskaan täysin

ymmärtää, mitä tutkija häneltä oikeasti haluaa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 70 - 71.) Koska tutkimukseni aineisto kerättiin kirjoitelmilla, jotka kukin kirjoittaja oli tuottanut omalla tahollaan, en tutkijana koskaan päässyt varmistamaan sitä, että esimerkiksi tehtävänanto oli ymmärretty niin kuin minä olin halunnut sen ymmärrettävän. Siksi en voi olla täysin varma siitä, että kirjoitetut tarinat antoivat minulle tutkimuksen teon kannalta oikeaa tietoa. Koskaan eivät tarinansa lähettäneet myöskään päässeet varmuuteen siitä, että olin ymmärtänyt heidän tarinansa niin kuin he olivat tahtoneet minun sen ymmärtävän. Tarinatyyppejä kootessa olin tutkijana kuitenkin myös tulkitsejä, joten oma näemykseni asioista on tutkimuksessa vahvasti läsnä, mikä pitääkin ottaa huomioon tutkimustuloksia tarkasteltaessa.

Tutkimuskysymyksinä oli saada tietoa siitä, millaista merkitystä aikuinen itse kokee lapsuutensa satukokemuksilla olleen hänen aikuistumisprosessilleen sekä millaisia tarinatyyppejä kirjoitelmista voidaan löytää. Näitä merkityksiä ja tarinatyyppejä tarinat tarjosivatkin, joten tutkimuskysymykset saivat vastauksensa ja sitä kautta kirjoitetut tarinat myös täyttivät paikkansa tutkimuksen aineistona. Narratiivisessa tutkimuksessa esitetään usein kritiikkiä aineiston suhteen, sillä sanotaan, että kokemusten jäsentyminen narratiivisesti on usein liian voimakkaasti oletettua. (Hänninen 2010, 175). Tarinat eivät aina myöskään asetu niiden vastaanottajalle täysin ymmärrettävinä ja mielekkäinä. Asiat voivat olla niin vaikeita, että ihminen ei pysty tuottamaan niitä ulos kielellisesti. (Laitinen & Uusitalo 2008, 112.) Silti esimerkiksi Lieblichin ym. (1998) mukaan ihmiset ovat luonnostaan tarinankertojia, joten kokemukset muotoutuvat tarinoiksi melko vaivattomasti. Vaikka saamani tarinat siis tuottivatkin vastauksia tutkimuskysymyksiin, en kuitenkaan voi olla varma siitä, ovatko kirjoittajat saaneet tuotettua kokemuksensa kirjalliseen muotoon, vai jäikö jotain oleellista sanomatta. En myöskään mitenkään pysty varmistamaan sitä, perustuvatko saamani tiedot tosielämään, vai onko muistin puutteita esimerkiksi täydennetty fiktiolla. Tämä seikka vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Hirsjärven (2009, 232) mukaan tutkimuksen luotettavuutta parantaa kuitenkin tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Esimerkiksi aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava riittävän selvästi ja aineoston luokittelun olisi oltava selkeää ja lukijalle perusteltua. Tästä syystä olen itse pyrkinyt kuvaamaan kaikkia tutkimuksen vaiheita mahdollisimman tarkasti.

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus eikä sillä pyritty saamaan esille tietoa, joka olisi yleistettävissä esimerkiksi koko aikuisväestöön. Jos joku haluaa yleistäviä kuitenkin tehdä, ovat ne hänen itsensä tulkitsemia.

Tutkimukseen lähetetyt kirjoitelmat olivat vain minun itseni luettavissa. En missään vaiheessa tallentanut ylös tekstien lähettäjien nimiä, joten en itsekään tiennyt, kenen teksti mikäkin oli. Tässä yhteydessä anonyymiys oli nimenomaan se seikka, jolla pyrittiin turvaamaan sitä, että kukin kirjoittaja uskalsi kirjoittaa omista kokemuksistaan mahdollisimman tarkasti ilman sitä pelkoa, että hänen kokemuksensa olisi myöhemmin jotenkin yhdistettävissä häneen itseensä.

Koska tutkimusaineisto kerättiin tarinamuotoisilla kirjoitelmilla, osallistuivat tutkimukseen todennäköisesti sellaiset henkilöt, jotka pitävät kirjoittamisesta. Tämä jättää mahdollisuuden sille olettamukselle, että kirjoittamisesta pitävät henkilöt pitävät myös lukemisesta ja heille on todennäköisesti myös lapsena luettu, mikä on vaikuttanut tutkimustuloksiin. Voin vain arvailla, olisivatko tulokset olleet toisenlaisia, jos aineisto olisi kerätty muulla tavoin, jolloin kirjoittamisesta pitämättömätkin ja siihen kykenemättömät olisivat voineet osallistua tutkimukseen.

Tutkimukseni aineisto analysoitiin narratiivien- ja narratiivista analyysiä käyttäen. Aloittelevana tutkijana uuden metodin käyttäminen oli minulle vaikeaa, enkä voikaan olla varma, olenko osannut tehdä analyysiä niin kuin olisi pitänyt. Tämä vaikuttaa osaltaan tutkimuksen luotettavuuteen. Metodikirjallisuus tarjosi kuitenkin paljon malleja ja esimerkkejä narratiivisesta tutkimuksesta, mitä olenkin hyödyntänyt laajasti. Oma analyysini on kuitenkin vain sovellettua narratiivien ja narratiivista analyysiä, sillä ihan puhtaisiin metodisiin analyysihin en edes pyrkinyt, vaan tarkoitukseni oli saada mahdollisimman selkeät vastaukset tutkimuskysymyksiin. Myös Jyväskylän yliopiston graduseminaariryhmä sekä graduohjaajat auttoivat analyysin muodostamisessa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen lähetetyt tarinat lähestyivät lapsuuden satukokemuksia monipuolisesti. Teemoittelu nosti esiin paljon erilaisia satuja sekä satutilanteita. Kirjoittajat erittelivät tarkasti myös sitä, kuka sadun lukija tai kertoja oli ollut, ja oliko hän vaikuttanut siihen, kuinka merkitykselliseksi satukokemus oli noussut. Iso osa kirjoittajista erittelee tarinoissaan myös paikkoja, joissa satuja on kuultu. Kaikilla kirjoittajilla oli lisäksi käsitys siitä, mitä sadut ovat heille lapsena merkinneet ja vaikuttivatko lapsuuden satukokemukset heidän aikuistumiseensa.

Teemoittelun kautta tarinoista nousi esiin lapsuuden satukokemuksiin liittyvät tärkeimmät sadut (Taulukko 4). Kaikkiaan erilaisia satuja tarinoissa mainittiin 22 kappaletta. Vain yhdessä tarinassa ei mainittu nimeltä yhtäkään satua.

TAULUKKO 4. Tarinoissa mainitut lapsuudessa kuullut sadut niiden esiintymisen yleisyysjärjestyksessä.

Satu	Esiintymiskertoja tarinoissa yhteensä
Tuhkimo	18
Lumikki	17
Prinsessa Ruusunen	17
Koivu ja Tähti	14
Punahilkka	12
Näkymätön lapsi	8
Pikku Lauri	5
Hannu ja Kerttu	5
Saapasjalkakissa	5
Kultakutri ja kolme karhua	3
Ruma ankanpoikanen	3
Muumipappa ja meri	2
Saiturin joulu	2
Pieni tulitikkutyttö	2
Peppi Pitkätossu	1
Vaahterämäen Eemeli	1
Pikku Prinssi	1
Adalmiinan helmi	1
Pieni merenneito	1
Leevi, lauhkea leijona	1
101 dalmatialaista	1

Ehdottomasti lapsuudesta eniten muistetut sadut olivat Grimmin satukirjoissa esiintyvät Lumikki, Tuhkimo ja Prinsessa Ruusunen. Näitä esiintyi yli puolissa kirjoitelmista. Myös sadut Punahilkka ja Hannu ja Kerttu muistettiin hyvin. Tämä tulos on yhteneväinen Liikasen (1990) tutkimuksen kanssa, sillä hänen tutkimuksessaan muistetuimmat sadut olivat Tuhkimo (11 %), Lumikki (11 %), Prinsessa Ruusunen (8 %) ja Punahilkka (4 %).

Omassa tutkimuksessani myös Topeliuksen Koivu ja Tähti -satu muistettiin hyvin etenkin iltasatuna, mutta muuten Tove Janssonin muumisatuja lukuun ottamatta suomalaisia satuja muistettiin lapsuudesta vain hyvin vähän. Koska nimenomaan Grimmin sadut olivat niitä satuja, joita tarinoissa muisteltiin eniten, nousivat noissa saduissa esiintyvät sankarit ja pahat hahmot sekä keskeiset tapahtumat selkeästi esiin. Näiden satujen kerrottiin olleen jännittäviä, mutta mielenkiintoisia. Vaikka useat näistä saduista ovatkin prinsessasatuja, olivat myös pojat pitäneet näistä, koska yleensä keskeiseen pelastajan ja sankarin rooliin nousi kuitenkin mies, yleensä prinssi. Pojat olivat oppineet saduista ongelmanratkaisutaitoja sekä samastuneet prinsseihin niin, että pysyivät myöhemmin elämässään palauttamaan mieleensä näiden urheuden itse hankalia tilanteita kohdatessaan.

”... unelma Ruususesta antoi minulle voimaa ja rohkeutta selvitä prinssin tavoin vaikeistakin jutuista, ja uskon, että todella selviydyin nuoruudestani paremmin juuri satujen vuoksi.” (Mies, 37 vuotta)

Grimmin satujen prinsessat oli koettu ihanina hahmoina, mutta tytöt eivät itse olleet nähneet juuri samastuneet niin, että tuo olisi vaikuttanut heidän myöhempään elämäänsä. Lapsuudessa satujen prinsessat olivat toki tulleet leikkeihin ja heistä oli pidetty paljon.

”Oma ehdoton lempisatuni oli Lumikki, ja muistan kuinka halusin olla Lumikki itsekin. Hän oli kaunis ja hyvä ja osasi puhua eläimille. Sille taidolle koin, että minullakin olisi ollut käyttöä. En tiedä, miksi muutoin pidin Lumikista, koska oikeastihan hän oli aika avuton ja muiden armoilla.” (Nainen, 25 vuotta)

Sen sijaan naiset kertoivat tarinoissaan pahojen äitipuolten vaikuttaneen heihin itse prinsessoja enemmän. Iso osa, eli peräti yhdeksän kirjoittajaa, koki pahan äitipuolen ilkeän käytöksen esimerkin vaikuttaneen etenkin siihen, että halusi itse toteuttaa aivan toisenlaista käytöstä omassa äitiydessään. Pahan äitipuolen julmuus oli tuntunut lapsena täysin ymmärtämättömältä ja vain sadun onnellinen loppu ja pahan saama rangaistus olivat tuoneet lohtua. Pahoista äitipuolista muistettiin etenkin henkinen ja fyysinen väkivalta prinsessaa kohtaan sekä itsekkyyks ja tunteettomuus.

”Toinen tärkeä asia, mikä saduista tulee mieleen, ovat inhottavat äitipuolet. Tuhkimon äitipuoli orjuuttaa tytärpuoltaan ja kohtelee tätä kaikin tavoin kaltoin. Lumikin äitipuoli puolestaan haluaa tappaa lapsipuolensa. Molempien äitipuolten mieliteon taustalla on kateus, mutta silti tekoja ei voi mitenkään perustellusti hyväksyä. Itse koenkin, että jokaisen äidin velvollisuus on toimia aivan päinvastoin kuin nämä äitipuolet tekivät.”
(Nainen, 36 vuotta)

”...ajattelen aina, että en halua kasvattaa mahdollisesti tulevia lapsiani kuin ilkeä äitipuoli. Sen olen saduista oppinut. Ilkeä äiti kasvattaa onnettomia lapsia.” (Nainen, 25 vuotta)

5.1. Saduille annetaan useita merkityksiä

Kirjoittajat antoivat lapsuuden saduille monia merkityksiä (Taulukko 5). Vain kaksi kirjoittajaa sanoo tarinassaan, ettei saduilla ole ollut heille mitään merkitystä lapsuudessa eikä myöhemmin aikuisuudessakaan. Sadut koettiin turvan ja lohdun tuojina melkein kaikissa tarinoissa. Mutta koettiinpa ne myös mukavana yhdessäolon muotona. Muutama kirjoittajat mainitsivat satujen olleen itselle tapa oppia uusia sanoja ja kieltä. Myös satujen sankareihin samastuminen oli auttanut lapsena eteenpäin vaikeuksien kohdalla, kuten myös ongelmanratkaisumallit, joita saduissa oli esiintynyt. Kirjoittajat sanoivat muistaneensa toimintamalleja saduista esimerkiksi tilanteessa, jossa he olivat olleet yksinäisiä tai joutuneet kiusanteon kohteeksi. Silti tarinoista ei tullut esiin noita toimintamalleja sen tarkemmin. Yksikään kirjoittaja ei siis konkretisoinut sitä, miten sadun

toimintamalli olisi auttanut häntä myöhemmässä vastoinkäymisessä. Tältä osin tutkimuksen tulokset ovat olemattomia.

TAULUKKO 5. Aikuisen lapsuuden saduilleen antamia merkityksiä niiden esiintymisen yleisyysjärjestyksessä.

Merkitys	Esiintymiskertoja tarinoissa yhteensä
Sadut turvallisuuden tunteen luoja ja ylläpitäjinä	19
Sadut moraalien opettajina – hyvän ja pahan välinen valtataistelu	17
Sadut lohdun tuojina	17
Sadut lastenkasvatusmallin tarjoajina	10
Sadut sankarimallin esittäjinä	9
Sadut toivon tuojina	8
Sadut mukavana yhdessäolon muotona ja ajanviettotapana	8
Sadut uusien sanojen opettajina	5
Sadut suomen kielen oppimisen välineenä	5
Sadut ongelmaratkaisumallin tarjoajina	4
Sadut merkityksettömiä	2

5.1.1 Saduista opittua

”Sadut ovat vaikuttaneet yleistietooni ja yleissivistykseeni, koska olen niiden kautta oppinut muun muassa erikoisia sanoja ja sanontoja, jotka ovat myöhemmin vaikuttaneet lukemiseeni ja kirjoittamiseeni.” (Nainen, 15 vuotta)

”Periksi ei saa antaa milloinkaan. Tosi vaikeastakin tilanteesta selviytyy voittajana, kunhan vain yrittää. Näinhän kävi Tuhkimollekin. (Nainen, 34 vuotta)

”Kun olin yksin, saatoin aina luottaa siihen, että satu lohduttaa minua. Minun tarvitsi vain ottaa satukirja kirjahyllystä ja puristaa se rintaani vasten, niin muistin, mitä äiti oli kirjasta lukenut.” (Nainen, 57 vuotta)

Lähes kaikki kirjoittajat sanoivat satujen opettaneen heille hyvän ja pahan välisiä eroja, ja etenkin sitä, että lopussa hyvä aina palkitaan. Sadun hyvyyden kokeminen tuli selkeimmin esille niissä tarinoissa, joiden kirjoittajalla oli jo itselläänkin omia lapsia. He kirjoittivat haluavansa noudattaa elämässään satujen opettamaa hyvyttä ja siirtää toimintamallin myös omille lapsilleen. Pahan äitipuolen käyttäytymisen kaltaista käytöstä haluttiin välttää viimeiseen asti. Äitiyteen muutoinkin ammennettiin eväitä lapsuuden saduista.

”Pahasta rangaistaan. Saduissa paha kukistetaan aina. Vaikka niin ei näytäkään olevan aina oikeassa elämässä, kannattaa silti pyrkiä hyvään, sillä hyvä saa palkinnon.”
(Nainen, 34 vuotta)

”Parhaiten on jäänyt mieleen hyvän ja pahan välinen taistelu. Hyvyydestä palkitaan, ja sen tiedon tahdon opettaa myös lapsilleni. (Nainen 35 vuotta)

Satujen kautta tarinoiden kirjoittajat olivat oppineet myös olevansa tärkeitä vanhemmilleen. Tämä liittyi teksteissä selvästi perusturvallisuuden tunteen syntyyn ja ylläpitoon. Lähes kaikki kirjoittajat sanoivat, että säännöllinen satuhetki vanhemman seurassa opetti heille, että he ovat tärkeitä. Niin tärkeitä, että heille uhrataan paljon aikaa sadun muodossa, vaikka vanhemmilla olisi ollut paljon muutakin tekemistä. Tämä tunne kantoi lasta nuoruuteen ja sieltä edelleen aikuisuuteen. Sama tunne siivitti tarinoiden kirjoittajat myös lukemaan satuja omille lapsilleen ja suunnittelemaan niiden lukemista sitten, kun heillä olisi lapsia.

”Vaikka olisi itkettänyt kuinka paljon, satu rauhoitti aina.” (Nainen, 25 vuotta)

”Ei kai äitimme olisi voinut paremmin osoittaa meille tärkeyttämme kuin antamalla meille omaa arvokasta aikaansa.” (Nainen, 34 vuotta)

5.1.2 Koetut vastoinkäymiset ja lapsuuden sadut

Jotkut kirjoittajista olivat kokeneet elämänsä aikana monenlaisia vastoinkäymisiä ja kokeneet saaneensa turvaa ja lohtua lapsena vain saduista ja aivan erityisesti iltasaduista.

ta. Turvallisuuden tunnetta lisäsi se, että lukijana oli hyvin läheinen ihminen, eli yleensä oma äiti tai isä. Lapsuuden traumaattisin kokemus oli muutamassa tarinassa tämän läheisen sadunlukijan menettäminen ja sitä kautta varhennetusti aikuisten maailmaan astuminen. Nuoruudessakin tällaisen menetyksen kokenut henkilö muisteli usein lapsuutensa satuja ja koki saaneensa niistä voimaa ja lohtua myöhemminkin elämässään.

”Nämä Pikku Prinssin⁷ sanat ovat kulkeneet mukana joka päivä: Ja kun sitten olet unohtanut surusi (ja ihminen unohtaa aina), niin olet iloinen siitä, että olet tuntenut minut.” (Nainen, 35 vuotta)

”Tuolloin paluu lapsuuden satumuistoihin aiheutti minussa sen, että muistin taas toivon tärkeyden ja sen, että minulla oli kuitenkin asiat melko hyvin.” (Nainen, 57 vuotta)

5.1.3 Sillä on väliä, kuka satuja lukee ja missä niitä luetaan

Monet kirjoittajat jäsensivät tarinoissaan satukokemuksia nimenomaan sadun lukijan tai kertojan mukaan. Melkein kaikki kirjoittajat sanoivat satuja lukeneen heidän äitinsä tai isänsä. Myös sisarus tai mummo oli yleinen lukija. Sen sijaan huomattavasti vähemmän muistettiin koulussa tai kerhossa satuja lukeneita henkilöitä. Myös kirjastossa tai partiossa satuja lukeneet henkilöt saivat muutaman maininnan. Sen sijaan päiväkodin sadunlukijoista kirjoittajilla oli enemmän kokemuksia, ja heidät mainittiinkin yleisimpinä sadunlukijoina heti perheenjäsenten jälkeen. (Taulukko 6).

Myös paikka, missä satuja oli kuultu, nousi tärkeään asemaan. Ehdottomasti yleisin satukokemus oli ollut sadun kuuleminen kotona ja erityisesti iltasatuna. Vain kaksi kirjoittajaa mainitsi jääneensä kokonaan ilman iltasatuja. Kaikille muille ne olivat jollakin tapaa läsnä lapsuuden illoissa. Tärkeitä satuhetkiä oli kuitenkin koettu myös koulussa, päiväkodissa, kirjaston satutunnilla ja partiossa nuotion äärellä.

Turvallisuuden tunteen syntyminen ja lohdun saaminen liitettiin selkeimmin kotona luettuihin iltasatuihin ja muutamassa tarinassa myös varhaislapsuuden päiväkotipäivään. Päiväkodissa sadut oli koettu lohdun tuojina varsinkin silloin, kun päi-

⁷ Pikku Prinssi on ranskalaisen Antoine de Saint-Exupéryn teos, jossa aikuisen maailmaa katsotaan lapsen näkökulmasta. Lapsi ymmärtää teoksen satuna, mutta aikuisemmalle lukijalle se tarjoaa kokonaisen elämäntutkimuksen. Teoksen lukuisiin keskusteluihin on sidottu paljon filosofiaa ja elämänviisauksia, joista tunnetuin ja lainatuin lienee ketun Prinssille antama salaisuus: sydämellään näkee paremmin kuin silmillään. (Koski 1998, 283 - 285.)

väkodin aikuiset olivat lukeneet lapsille samoja satuja kuin mitä nämä olivat kuulleet kotona. Kuitenkin merkittävin sadunlukija oli lapsen oma äiti. Peräti kahdessakymmenessä tarinassa äiti mainittiin sadunlukijana ja näistä kahdessatoista sanottiin, ettei kukaan olisi voinut korvata äitiä tuossa tehtävässä. Syntynyt turvallisuudentunne liitettiin satuun siis nimenomaan äidin kautta. Sama satu jonkun muun lukemana ei olisi ollut yhtä turvallinen kirjoittajien mielestä.

TAULUKKO 6. Tarinoissa esiintyvät satujen lukijat

Sadun lukija	Esiintymiskertoja tarinoissa yhteensä
Äiti	20
Isä	15
Sisarus	7
Mummo	6
Päiväkodin aikuinen	5
Opettaja koulussa	3
Kerho-ohjaaja	3
Partionjohtaja	2
Kirjaston täti	2

”Mikään ei olisi saanut minua nukahtamaan turvallisemmin kuin tuttu iltasatu.” (Mies, 64 vuotta)

”Mikäänhän ei olisi voinut saatella meitä turvallisemmin unten maille, kuin onnellisesti päättynyt satu. Pidin onnellisista loppuista ja niin piti äitimmekin.” (Nainen, 57 vuotta)

”Vain äiti saattoi lukea satua niin, ettei se pelottanut minua” (Nainen, 25 vuotta)

”Äiti luki satua kotona. Päiväkotiin sain ottaa saman kirjan mukaan, ja täti siellä luki sitä. Se oli hyvä asia.” (Nainen, 25 vuotta)

Kielen ja uusien sanojen oppiminen liitettiin kouluun. Koulussa luetut sadut koettiin usein myös ajanvietesatuna ja palkintona, joka saatiin hieman ennen oppitunnin loppu-

mista. Ajanvietetaduiksi koettiin myös kirjastossa ja partiossa kuullut sadut. Yhteistä lähes kaikille näille satukokemuksille oli kuitenkin sankareiden esiintyminen ja niihin samastuminen. Partiossa kuultuja satuja väritti lisäksi jokin muu kokemuselementti, kuten esimerkiksi sadun kuuleminen pimeässä iltanuotiolla tai muuten partioleirillä.

”Kuvitelkaa taivasta kohti sinkoutuvia kipinöitä pimeässä yössä ja taitavaa sadunkertojaa nuotion valossa. Kuinka tämä voisi olla vaikuttamatta nuoreen partiolaiseen?”
(Nainen, 41 vuotta)

Kaikki satuja lapsena kuulleet arvostivat niitä edelleen aikuisena. Yksikään, joka oli kuullut lapsena iltasatuja, ei sanonut, että sadut olisivat merkityksettömiä. Satuja lapsuudessaan osakseen saaneet sanoivat pitävänsä tärkeänä sitä, että myös heidän omat lapsensa kuulevat satuja. Myös ne, joilla ei vielä lapsia ollut, sanoivat, että aikoivat todennäköisesti lukea satuja, jos saisivat lapsia.

5.1.4 Sadusta sankariksi

Monissa satukokemuksissa kerrottiin, että sadun kuuleminen oli aiheuttanut samastumisen voimakkaasti johonkin satuhahmoon. Vastaavasti myös joku itselle tärkeä henkilö, kuten vaikkapa seurustelukumppani nuoruudessa tai oma vanhempi oltiin saatettu kokea satuhahmon kautta. Näissä tarinoissa oli tyypillistä se, että lapsuuden ja nuoruuden vaikeista tilanteista selvittiin vertaamalla itseä sadun sankareihin ja ajattelemalla itselleen sadun sankarin ominaisuuksia. Tällaisia tilanteita oltiin koettu muun muassa koulu-kiusaamisen tai vanhempien avioeron yhteydessä. Myös yksinäisyys ja erilaisuus oli keitetty paremmin sankarihahmon avulla (TAULUKKO 7). Sankareihin samastumisesta kirjoitti neljä kirjoittajaa.

Sadun sankariin samastuminen oli siis tuonut lapsen ja nuoren elämään sellaista voimaa, joka auttoi vastoinkäymisissä. Sankaruuden avulla selvittiin mahdottomiltakin tuntuneista tilanteista. Silti tällainen sankaruuteen samastuminen ei ollut ihan helppoa. Sitä ei nimittäin aina uskallettu tunnustaa muille. Tässä voidaan nähdä viitteitä Marcian identiteettiteoriaan, jossa nuori moratoriovaiheessa työstää identiteettiään. Varsinkin nuoret eivät nimittäin puhuneet asiasta ulkopuolisille, jos lapset vielä olivatkin

niin tehneet. Kaikki, jotka kirjoittivat samastuneensa voimakkaasti satujen sankareihin, olivat miehiä.

TAULUKKO 7. Tilanteita, joissa sankarihahmoon samastuminen oli auttanut merkittävästi

Tilanne	Esiintymiskertoja tarinoissa yhteensä
Koulukiusatuksi joutuminen	3
Oman erilaisuuden hyväksyminen	2
Vanhempien avioeroon sopeutuminen	2
Yksinäisyydestä selviytyminen	1

”Mitä ihmettä muut olisivat sanoneet, jos olisivat tienneet minun ikäiseni jätjän vielä haaveilevan jostakin satumaaailmasta kaikesta selviytyvine sankareineen?” (Mies, 23 vuotta)

”Olin taas kuin se prinssi, joka raivasi tiensä halki lumotun ryteikön kohti Ruususen linnaa. Autoin rakkaani pulasta ja myöhemmin sain ylleni sankarin viitan, kun hänen vanhempansa kiittelivät minua hyvin vuolaasti.” (Mies, 37 vuotta)

Vaikka sankareihin samastumisesta kirjoittaneet olivatkin kokeneet asian tiimoilta voimakkaita tunteita, eivät he silti eritelleet tarinoissaan konkreettisesti tarkemmin, millaisia selviytymiskeinoja sankareihin samastuminen oli tuottanut. Nyt tutkimustuloksissa jää epäselväksi se, kuinka esimerkiksi koulukiusaamistilanteesta konkreettisesti oltiin selvitty sankarin ominaisuuksia itselleen kuvittelemalla.

5.2 Tarinatyyppit muodostuvat

Tutkimukseen lähetetyt 22 tarinaa olivat kaikki ainutlaatuisia omine piirteineen. Silti niillä oli paljon yhteistäkin. Lähes kaikissa tarinoissa satujen merkityksiä oltiin esitelty seikkaperäisesti ja niistä tehtyjen ydintarinoiden pohjalta saattoi lähteä rakentamaan tarinatyyppejä. Kahta kirjoittajaa lukuun ottamatta kaikki kirjoittajat olivat löytäneet

ainakin yhden merkityksen, jonka he antoivat lapsuutensa satukokemuksille suhteessa omaan aikuistumisprosessiinsa. Lähes kaikkien mielestä satukokemuksilla oli siis ollut merkitystä aikuiseksi kasvamiselle.

Grimmin sadut olivat merkittävässä asemassa melkein kaikissa 22 tarinassa. Siksi Grimmin saduilla oli iso osuus myös tarinatyypin luomisessa. Pahan äitipuolen ja hyvän äitiyden välinen kilpailumainen asetelma johti siihen, että nimesin näistä teemoista koostuvat kirjoitelmat *äitiyden kehitystarinoiksi*.

”Koska lapsena inhosin niitä kamalia äitipuolia, jotka vahingoittivat lasta, tiesin, etten koskaan voisi olla samanlainen...” (Nainen, 34 vuotta)

”He olivat kuin yö ja päivä. Ilkeä äitipuoli ja oma äitini. Ilkeän äitipuolen julmuus inhotti minua. Omille lapsilleni tahdon olla hellä ja hyvä. Ja iltasadut ovat vain niin ihana juttu!” (Nainen, 36 vuotta)

”Jos olisin kuin ilkeä äitipuoli, olisi parempi, että mieheni ottaisi lapset, ja lähtisi pois...” (Nainen, 25 vuotta)

Äitiyden kehitystarinamaisia piirteitä esiintyi kaikkiaan yhdeksässä tarinassa. Näistä koostetut ydintarinat osoittivat, että lapsuuden satukokemukset yhdistettiin suoraan siihen, kuinka satuja haluttiin lukea omalle lapselle. Satujen pahat äitipuolet olivat myös vaikuttaneet siihen, millaisiksi äidit eivät ainakaan halunneet äitiydessään kehittyä. Muita selkeitä yhteisiä tekijöitä näissä tarinoissa olivat perheen tärkeyden havaitseminen, usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja halu siirtää satujen hyviä oppeja omalle jälkipolvelle. Yhdeksän äitiyden kehitystarinaa yhdistyi yhdeksi tarinaksi, jota kutsun nimellä *Annu – äitiyden kehitystarina*.

Suuren menetyksen tai muuten traumaattisia kokemuksia kokeneet ja niiden kautta satuja uudella tavalla käsitelleet henkilöt kokivat tavallaan kääntymyksen suhteessa satuun, sillä satu ei enää ollut vain osa lapsuutta. Toisaalta satu saattoi olla se ainoa linkki, jota kautta myöhemmin saatiin yhteys omaan lapsuuteen. Tällaisia piirteitä sisältävät tarinat nimesin *lapsuuden kääntymystarinoinaiksi*.

”Miksi isä meni pois, kun olisin vielä tarvinnut häntä? Murrosiässä itkin Pikku prinssi -kirja kainalossani ja kuvittelin sen taas isän käsiin. Vain Pikku Prinssi saattoi kuitenkin enää johdatella minut takaisin lapsuuden turvallisiin muistoihin. Onneksi en ollut tuhonnut sitä niin monen muun muiston mukana.” (Nainen, 35 vuotta)

”Oli raivostuttavaa, että aikuisten huolet kaadettiin minun niskaani. Olin välillä tosi vihainen, mutta mitä se auttoi. Ainoa asia, mikä saattoi palauttaa minut aikaan, jolloin kaikki oli vielä hyvin, oli satukirjani. Koska minulle ei enää luettu satuja, luin niitä itselleni, ja niin teen välillä yhä vieläkin. (Nainen, 41 vuotta)

”Äidin kuolema oli selvästikin elämän suurin menetys. Hetkeen en voinut kuvitellakaan lukevani sitä samaa kirjaa kuin äitini oli lukenut. Hassua silti, myöhemmin samasta kirjasta tuli elämäni voima.” (Nainen, 57 vuotta)

Lapsuuden kääntymystarinoiden tyyppisiä piirteitä esiintyi kaikkiaan kuudessa tarinassa. Näille oli yhteistä se, että lapsuudessa oli koettu toisen vanhemman menetys joko kuoleman tai avioeron kautta. Satuja oli kotona luettu pääsääntöisesti iltaisin iltasatuna ja tuo satukokemus oli ollut hyvin läheinen. Lukija, joka oli yleensä oma äiti tai isä, oli pitänyt sadun kuulijaa sylissä, mikä oli tehnyt hetkestä erityisen. Vaikka nämä kirjoittajat sanoivatkin saduilla olleen suuri merkitys heidän elämässään, sanoivat he myös, että on vaikea erottaa, mikä osa lasketaan sadun ansioksi ja mikä jonkun muun elämäkokemuksen.

Yhteistä oli myös se, että sadut jäivät pois joko kokonaan tai niiden osuus vähentyi merkittävästi vanhemman menetyksen kautta. Lapset astuivat nuoruuteen ja saduttomaan maailmaan aiemmin kuin heidän kehitystasonsa olisi muuten suonut. Osa luopui saduista pakosta, mutta osa myös vapaaehtoisesti. Ne löydettiin osaksi omaa elämää jälleen nuoruuden identiteettikriisin ja oman olemassaolon oikeutuksen pohdintojen kautta, jolloin koettiin kääntymys suhteessa lapsuuden satuihin ja satukokemuksiin. Kuusi lapsuuden kääntymystarinasta tehtyä ydintarinaa muodostui yhdeksi tarinaksi, jota kutsun nimellä *Kirsi – lapsuuden kääntymystarina*.

Sankaritarinat olivat sen sijaan tarinoita, joissa kirjoittaja kertoi samastuneensa voimakkaasti johonkin sadun sankariin. Näille tarinoille oli tyypillistä, että lapsuudessa ja nuoruudessa oli koettu vaikeuksia, kuten esimerkiksi koulukiusaamista ja

yksinäisyyttä, joista oltiin selvitty kuvittelemalla itselle sadun sankarin ominaisuuksia. Sankaritarinoihin liittyy voimakkaasti kokemus vaikeasta tilanteesta selviytymiseen sadun antaman voiman avulla. Kolme kirjoittajaa oli oman selviytymisensä lisäksi kokenut saaneensa sankariin samastumisesta sellaista voimaa, joka oli auttanut häntä auttamaan myös muita. Kaikissa näissä tapauksissa tämä henkilö oli ollut nainen, kirjoittajan rakastettu. Kiitos, joka oli auttamisesta saatu, oli koettu suureksi, omaa identiteettiä tukevaksi voimavaraksi. Sankaritarina -tyyppisiä tarinoita kirjoitti kaikkiaan neljä tutkimukseen osallistunutta henkilöä. Kaikki aineistoni sankaritarinat olivat miesten kirjoittamia, mikä tarkoittaa sitä, että lähes kaikki tutkimukseeni osallistuneet miehet kirjoittivat sankaritarina -tyyppisen kirjoitelman. Kaikki sankaritarinat yhdistyivät yhdeksi tarinaksi, jota kutsun nimellä *Juha – sankaritarina*.

”Katsokoot vaan minua pilkallisesti, mitä sen on väliä. Tiedän, että lopulta minä olen kuitenkin voittaja, kuten sadun prinssikin.” (Mies, 64 vuotta)

”Jos saatoin auttaa rakastani samalla tavoin kuin itseäni aikaisemmin, miksi en olisi tehnyt sitä? Oikea sankarihan toimii juuri näin, sai kiitosta tai ei. (Mies, 37 vuotta)

”Juosta vai taistella? Kas siinä pulma. Kiusaajat eivät tienneet, että taistelin vaikenemalla. Minun maailmassani ei ollut tilaa heille.” (Mies, 35 vuotta)

Kaksi kirjoittajaa kertoi tarinassaan, etteivät sadut olleet olleet osallisina heidän lapsuudessaan eivätkä sadut merkinneet heille mitään. Näistä tarinoista muodostui luontevasti yksi yhteinen tarinatyyppi, jonka nimesin *saduitta jääneiden tarinoiksi*. Näiden tarinoiden ydintarinoissa korostuivat lapsen yksinäisyys ja vain toisen vanhemman kanssa eläminen. Näille tarinoille oli yhteistä myös se, että saduitta kasvaneet olivat kaivanneet satuja osaksi elämäänsä. Vaikka he myöhemmin saivat olla osallisina satumaailmassa television animaatioiden, tietokonepelien ja koulussa kuultujen satujen kautta, eivät nämä heidän mukaansa korvanneet sitä puutetta, että he eivät olleet koskaan kokeneet iltasatua. Vaikka he eivät olleetkaan pieninä lapsena osanneet välttämättä kaivata satuja, tunsivat he tuon puutteen viimeistään kouluiässä. Kaksi saduitta jääneen tarinaa yhdistyi yhdeksi. Sitä kutsun nimellä *Mikke – saduitta jääneen tarina*.

”Miksi kukaan ei lukenut minulle iltasatua, kun kerran kaikille muillekin luettiin? Miksi se oli liian vaativaa?” (Mies, 23 vuotta)

Seuraavaksi esittelen äitiyden kehitystarinan, lapsuuden kääntymystarinan, sankaritarinan ja saduita jääneen tarinan Annun, Kirsin, Juhan ja Miken tarinoiden kautta. Yhdessä näiden tarinoiden on tarkoitus edustaa koko aineistoa.

5.2.1 Annu – äitiyden kehitystarina

Annu on 35 -vuotias kahden lapsen äiti. Hänelle luettiin satuja paljon, kun hän oli lapsi. Yleensä satuja luki äiti, mutta melko usein myös isä. Vaikka perheessä oli paljon lapsia, koki Annu saavansa paljon aikaa vanhemmiltaan ja koko illan kohokohta oli se, kun iltasatua alettiin lukea. Vuoroiltoina kukin lapsista sai istua äidin tai isän sylissä satua kuunnellen. Lapset valitsivat luettavan sadun vuorotellen, ja melko usein valinnan kohteeksi pääsi joku Grimmin saduista, kuten esimerkiksi Lumikki, Tuhkimo tai Prinsessa Ruusunen, vaikka toki muitakin satuja luettiin.

Koska sadut olivat Annulle tärkeitä kotona, piti hän niistä paljon myös päiväkodissa. Tuntui turvalliselta kuulla samoja satuja hoidossa kuin mitä kotona oli luettu. Aikuisena Annu mainitseekin satujen tuoneen hänelle nimenomaan turvallisuuden tunnetta, mutta myös lohtua sellaisina hetkinä, kun mieli oli muuten alamaissa. Vaikka Annu ei varsinaisesti samastunutkaan monien muiden tyttöjen tavoin satujen prinsessoihin, halusi hän silti kuulla prinsessasatuja usein. Onnelliset loput olivat hänestä niin mukavia. Ne toivat toivoa elämään ja auttoivat häntä hänen kasvuprosessissaan.

Lapsuuden prinsessasaduissa esiintyi paljon pahoja äitipuolia. Vaikka Annu kokikin satujen tuoneen hänelle turvallisuuden tunnetta, olivat äitipuolet kuitenkin herättäneet negatiivisia tunteita. Annu inhosi pahoja äitipuolia eikä ymmärtänyt, miksi he olivat niin ilkeitä. Jo lapsena hän oli ajatellut, että ei tahtoisi olla omille lapsilleen niin huono äiti. Ja äidiksi hän tahtoi kuitenkin jo ollessaan pikku tyttö. Murrosiässä ollessaan Annu sanoi joskus suuttuneensa omalle äidilleen ja tämän ymmärtämättömyydelle. Silloin hän oli joskus ajatellut oman äitinsä olleen kuin ilkeä äitipuoli ja oli kapi-
noinut häntä vastaan yhä enemmän. Tavallaan ajatus oli ollut pelottavakin, koska saduissahan pahoille kävi huonosti, mutta Annu piti kuitenkin onnellisista loppuista. Tä-

män ymmärtäminen lisäsi Annun intoa olla joskus hyvä äiti omille lapsilleen, vaikka omien lasten saamiseen kuluikin vielä monta vuotta.

Aikuisena Annu myöntää satujen vaikuttaneen suuresti siihen, millainen äiti hänestä on tullut. Pahojen äitipuolien huono malli johti siihen, että hän on pyrkinyt olemaan aivan päinvastainen äiti omille lapsilleen, vaikka myöntääkin pitävänsä lapsiltaan kuitenkin rajojakin – aivan kaikkea eivät kiltinkään äidin lapset kuitenkaan saa tehdä. Annun äitiys on siis kehittynyt suhteessa sadun pahan äitipuolen ja oman kiltin ja aikaa antavan äidin malleihin. Annu itse sanookin, että itse satujen lisäksi hänen lapsuuden satukokemuksissaan on ollut tärkeää nimenomaan se, että aikuinen, ja varsinkin hänen oma äitinsä, on antanut hänelle aikaansa. Turvalliset satukokemukset ovat Annun mielestä kehittäneet hänestä kelvollisen äidin.

5.2.2 Kirsi – lapsuuden käänntymystarina

Kirsi on 46 -vuotias kolmen lapsen äiti. Myös hänen lapsuuteensa kuuluivat sadut hyvin kiinteänä osana. Iltasatu oli traditio, jota äiti toteutti säännöllisesti ja taitavasti. Vaikka äiti olikin töissään kiireinen, oli hänellä aina aikaa lapsilleen ja saduille. Perheen isä oli lapsille hieman etäisempi, koska hän työskenteli toisella paikkakunnalla ja oli paljon poissa kotoa. Lapsuuden merkittävimmiksi satukokemuksiksi Kirsi kokee iltasadut ja varsinkin ne illat, kun hän sai istua äitinsä sylissä. Joskus äiti myös keksi ja kertoi satuja itse eikä lukenut niitä valmiina kirjoista. Se oli Kirsin mielestä aina hauskaa. Muuten Kirsi piti eniten Tuhkimo -sadusta, koska hänen äitinsäkin piti siitä. Satu tarjosi Kirsin mielestä lohtua ja toivoa jostain paremmasta, vaikka hänellä asiat ihan hyvin olivatkin.

Kirsin lapsuus päättyi kuitenkin nopeasti ja onnettomasti. Hänen äitinsä kuoli tapaturmaisesti ja lapset jäivät ilman äitiä. Isä oli edelleen kiireinen töidensä kanssa ja nyt hänen oli tehtävä äidinkin töitä. Koska Kirsi oli lapsista vanhin, jäivät kotityöt melkein kokonaan hänen harteilleen. Hänellä ei enää ollut aikaa lapsuuden leikkeihin ja siksi hän siirtyikin aikuisten maailmaan jo hyvin varhain. Sadunlukijaa hänellä ei enää ollut. Elämä oli tuohon aikaan rankkaa eikä Kirsillä ollut juurikaan aikaa itselleen. Hankalina aikoina hänen mieleensä tuli usein Tuhkimo, joka oli myös ollut kotitöiden vanhi. Äidin kuolema oli hänen mielestään kuin ilkeä äitipuoli, joka satoi hänet kotitöihin jatkuvasti. Hetken aikaa Kirsi inhosi satuja, koska hän uskoi, ettei onnellisia loppuja

voisi olla olemassakaan. Hän oli vihainen paitsi äidilleen, myös saduille, jotka olivat turhaan hänelle niin uskotelleet.

Koska Kirsi oli melkein kuin perheen äiti, halusivat pikkuveljet hänen lukevan myös iltasatuja. Tämä oli Kirsillemme kovin vaikea tehtävä, koska sadut muistuttivat häntä äidistä ja ikävä nousi pintaan. Siksi hän ei halunnut lukea mitään niistä saduista, joita äiti oli heille lukenut. Hän myöntää kuitenkin, etteivät sadut itse luettuina tuoneet hänen elämäänsä sellaista lohtua ja toivoa, mitä ne olivat äidin lukemina tuoneet. Hänen lapsuutensa käänntymiskohta äidin kuoleman jälkeen olikin tiettyjen satujen pitäminen kokonaan itsellään. Kirsi nimittäin alkoi lukea myöhään illalla yksin äidin kanssa kokemiaan satuja. Hän eli uudelleen vaiheet Tuhkimon mukana ja löysi uudelleen elämäänsä toivon. Hän alkoi uskoa uudelleen onnelliseen loppuun ja toivoa itselleenkin sellaista. Samalla myös koulussa luetut sadut tulivat läheisimmiksi. Pikkuveljilleen hän luki uusia satuja, joita löysi kirjastosta.

Äidin vanha satukirja kulki Kirsin mukana läpi nuoruuden ja varhaisen aikuisuuden, vaikka ei hän uskaltanut siitä koskaan muille mitään mainitakaan. Vaikeina hetkinä tutun sadun lukeminen auttoi aina. Kirsi muistaa hyvin, kuinka hän joskus nuorena valmistautui uloslähtöön ja ajatteli olevansa Tuhkimo, ja toivoi kaiken menevän hyvin, kuten Tuhkimollakin oli mennyt. Kun Kirsi myöhemmin sai omia lapsia, piti hän sadut yhä tärkeässä roolissa. Joka päivä hän luki satuja lapsilleen, mutta edelleen on olemassa niitä tiettyjä satuja, joita hän lukee ja ajattelee vain itsekseen. Edelleen lapsuuden satukokemukset ovat Kirsin elämässä se lohtua ja toivoa antava tekijä, ja sellaisen elämyksen hän haluaa myös lapsilleen tarjota.

5.2.3 Juha – Sankaritarina

Juha on 29 -vuotias kahden lapsen isä. Juha kuuli lapsena satuja kotona, päiväkodissa ja koulussa. Hänen vanhempansa kuljettivat häntä myös kirjaston satutunneilla, joten hän sai kuulla hyvin paljon monenlaisia satuja ja monen eri henkilön lukemana ja kertomana. Parasta hänen mielestään olivat kuitenkin oman äidin ja isän kertomat sadut. Yleensä nämä sadut liittyivät kotona iltahetkiin, mutta myös leppoisiiin viikonloppuaamuihin. Aivan erityisiä sadut olivat myös partion iltanuotiolla kerrottuina, mutta iltanuotion loimussa mikä tahansa tarina oli jännittävä ja miellyttävä kokemus.

Juhan lempisatu oli satu Prinsessa Ruususesta. Koska hänen kaverinsa pitivät aivan muunlaisista saduista, ei hän koskaan tahtonut paljastaa muille lempisatuun, vaan uskotteli näille aina jotain muuta. Salaa hän kuitenkin vaali Prinsessa Ruususta. Lapsena hän oli oman äitinsä kanssa usein näytellyt Prinsessa Ruususta niin, että äiti oli ollut prinsessa ja hän itse tai isä oli ollut pelastava prinssi. Pelastava prinssi olikin rooli, jossa Juha itsensä mielellään näki.

Kouluvuodet hän oli kuitenkin kaikkea muuta. Hän joutui säännöllisesti kiusanteon kohteeksi eivätkä vanhempien yhteydenotot kouluun olleet tilannetta parantaneet. Sadut toivat kuitenkin lohtua hänen elämäänsä. Koska saduissa kaikki on mahdollista ja loput ovat onnellisia, ei Juha koskaan antanut periksi. Tuota uskoa koeteltiin kuitenkin usein, sillä kouluvuodet olivat vaikeita. Ilman kamppailua Juha ei kuitenkaan uskonut kenenkään elämästä selviävän, joten hän piti hankalaa tilannettaan lähinnä suurena haasteena. Hankalinakin päivinä hän ajatteli itsensä pelastavaksi prinssiksi, joka raivasi tiensä läpi lumotun metsän ja noidutun piikkiensaikon.

Tilanteeseen tuli parannus vasta, kun Juha muutti opiskeluiden vuoksi toiselle paikkakunnalle. Koska kaikki ihmiset olivat hänelle outoja, ei hän joutunut enää kiusatuksi. Vasta tuolloin hän alkoi kiinnostua vastakkaisesta sukupuolesta ja tajusi etsivänsä elämänsä Prinsessa Ruususta. Hän ei pitänyt lainkaan outona sitä, että etsi itselleen satuhahmoa, koska tiesi todellisuudessa etsivänsä ihmistä, joka olisi Ruususen kaltainen. Hän oli antanut unelmiensa naiselle samoja ominaisuuksia kuin mitä Ruususella oli. Hän itsekin koki itsensä edelleen prinssiksi ja sai ajatuksesta runsaasti itsevarmuutta.

Juhan etsintä palkittiin, kun hän myöhemmin tutustui mukavaan tyttöön. Muutaman tapaamiskerran jälkeen Juhalle selvisi, että tyttö oli hieman vaikeuksissa ja hankalassa elämäntilanteessa. Juhan pelastavan prinssin roolimalli aktivoitui välittömästi, ja hän uskoi voivansa auttaa tyttöä. Koska lapsuuden satukokemukset olivat olleet myönteisiä ja sadut aina päättyneet onnellisesti, uskoi Juha onnellisen lopun mahdollisuuteen – olihan hänen omakin tilanteensa ratkennut upeasti. Vaikka hänellä ei superkykyjä ollutkaan, pystyi hän auttamaan tyttöä oikean sankarin tavoin, ja sai lopulta paitisi tytön itsensä myös tämän vanhempien kiitollisuuden osakseen. Onnistuminen johti itseluottamuksen kasvuun.

Joitakin vuosia myöhemmin Juha avioitui Ruususensa kanssa. He saivat lapsia ja satukirjat ovat lastenhuoneessa näkyvästi hyllyllä ja jokapäiväisessä käytössä.

Juha sanoo, että usko onnellisen lopun toteutumisen mahdollisuuteen vaikeasta tilanteesta huolimatta, on ollut lapsuuden satukokemusten ansiota. Samoin satujen ansioksi hän katsoo sen, että uskalsi ja pystyi auttamaan tyttöä, josta oli tuleva hänen elämänkumppaninsa. Satu siivitti hänestä sankarin.

5.2.4 Mikke – saduita jääneen tarina

Mikke on 23 -vuotias nuorimies. Hän on elänyt melko yksinäisen lapsuuden, sillä hänellä ei ole lainkaan sisaruksia ja hänen vanhempansa ovat eronneet hänen ollessaan vielä aivan pieni. Vanhempien jatkuvat riidat olivat hänen lapsuudessaan muistuttamassa jostain epätavanomaisesta. Ennen kouluikää Mikellä ei ollut kavereita, koska hän ei ollut päivähoitossa tai käynyt kerhoissa. Mikke asui äidin kanssa kahdestaan.

Vaikka äidillä olisikin ollut aikaa lukea Mikelle satuja, ei hän tehnyt niin. Mikke itse arvelee sen johtuneen siitä, että äidin kaikki energia kului johonkin muuhun. Mikke leikki aina yksin ja hänen ainoa kosketuksensa satuihin oli Muumianimaatioiden katselu videoiden kautta. Muumit olivat Miken mielestä ihan viihdyttäviä, mutta mitenkään erityisen koskettavia ne eivät olleet. Yksinäinen Mörkö oli Miken mielestä pelottava, mutta samalla jotenkin kiehtova. Hän olisi tahtonut äitinsä katsovat muumeja kanssaan, mutta näin ei koskaan käynyt.

Satujen puuttumiseen Mikke havahtui vasta koulun aloitettuaan. Opettaja kyseli lapsilta, millaisia satuja nämä olivat kuulleet ja mistä nämä pitivät eniten. Innokas viittausten vyöry oli Miken mielestä hämmentävää, koska hän ei voinut nimetä yhtäkään itselleen tärkeää satua – iltasadusta puhumattakaan. Mikke tunsu itsensä ulkopuoliseksi. Hän nautti kuitenkin paljon opettajan lukemista saduista ja odotti aina kirjoitustunteja, koska niiden päätteeksi opettaja luki aina jotain. Vaikka sadut siis koulussa olivatkin kiinnostavia, ei Mikke kokenut niitä kuitenkaan mitenkään opettavaisiksi. Hän itse arvelee, että tärkein satuikä oli jo ehtinyt mennä ohitse ja sadun jättämä tyhjä alue oli täyttynyt jollakin muulla. Tuo joku muu oli Miken tapauksessa tietokoneella pelaaminen, jota hän edelleen harrasti aktiivisesti.

Aikuisena Mikke arvelee, että hänen lapsuutensa ei olisi ollut niin yksinäinen, jos äiti olisi lukenut hänelle satuja. Olisi ollut mukavaa, jos äiti olisi joskus ottanut syliin ja lukenut iltasadun. Se olisi saanut heidät hieman läheisemmiksi toisilleen ja Mikestä olisi tuntunut turvallisemmalta. Lapsuuden puuttuvat satukokemukset eivät

enää kouluikässä saavuttaneet tyydyttävää täyttymystä, vaikka satuja siis myöhemmin olikin tarjolla.

Mikke arvelee, että hän ehkä lukee satuja lapsilleen, jos hänellä joskus on lapsia. Ei siksi, että sadut olisivat olleet hänelle itselleen merkityksellisiä, vaan siksi, että hän tietää satujen olevan lapsen kehitykselle hyväksi. Hän uskoo myös, että sadut saattavat tukea ihmistä tämän aikuistumisprosessissa, mutta hän itse on jäänyt tuosta tuesta paitsi.

6 POHDINTA

6.2 Tutkimustulosten koonti

Lapsuuden satukokemuksilla näytti tutkimukseen toimitettujen tarinoiden valossa olevan jonkin verran yhteyttä aikuistumisprosessiin. Lapsena satujen ja satutilanteiden kautta saavutettu turvallisuudentunne loi pohjaa myöhemmälle uskolle toivon ja lohtuun. Melkein kaikki kirjoittajat sanoivat, että lapsena saavutettu turvallisuudentunne vaikutti heidän myöhempään aikuistumisprosessiinsa. Sadut olivat myös tarjonneet sellaisia ongelmanratkaisumalleja, jotka lapset olivat hyödyntäneet jo heti lapsuudessaan, mutta myös myöhemminkin, esimerkiksi murrosiän identiteetin etsinnässä ja oman paikan hakemisessa.

Saduista oltiin opittu myös moraalialia, sillä taistelu hyvän ja pahan välillä sekä hyvän voitto nähtiin seikkana, joka vaikutti aikuistumisprosessiin. Sen merkitys oli tärkeää myös siksi, että samaa hyvän voittamisen mallia tahdottiin siirtää myös omille lapsille. Muutenkin saduista oli saatu melko paljon mallia nimenomaan lastenkasvatukseen. Ne kirjoittajat, jotka olivat kokeneet sadut tärkeäksi osaksi omaa lapsuuttaan, tahtoivat myös siirtää satuperinteen omille lapsilleen. Myös toivon ja lohdun tunteet, joita sadut olivat virittäneet, nähtiin myöhempää elämää kantavina voimina. Sen sijaan kielen oppiminen satujen kautta nähtiin vain vähäisenä ja ainakin aikuistumisprosessin kannalta lähes merkityksettömänä.

Selkeimmin satujen merkitys tuli esiin kuitenkin rakennetuissa satutyypeissä. Sellaisessa aikuistumisprosessin keskeisessä tehtävässä kuin lasten kasvatuksessa sadut näyttäytyivät näissä erityisen vahvana. Saduista saadut roolimallit vaikuttivat siihen, kuinka omia lapsia haluttiin kasvattaa. Jonkin verran sadut olivat vaikuttaneet myös puolisonvalintaan ja sitoutumiseen, kuten *sankaritarinasta* käy ilmi. Merkittävintä tutkimustuloksissa oli sadun pahan äitipuolen käyttäytymisen vaikutus siihen, että omia lapsia haluttiin kasvattaa aivan päinvastaiseen tyyliin. Nämä asiat tulevat esille *äitiyden kehitystarinassa*.

Toinen merkittävä tutkimustuloksissa esiin tullut seikka oli se, että *sankaritarinoita* kirjoittivat vain miehet. Vain miehet olivat kokeneet saaneensa saduista sellaisia sankarimalleja, jotka ohjasivat heitä läpi vaikeiden vaiheiden niin lapsuudessa

kuin nuoruudessakin. Toki sadut olivat naisiakin auttaneet. *Lapsuuden kääntymystarinassa* saamme huomata, että nuoruuden vaikeasta vaiheesta pääsee yli palaamalla lapsuudesta tärkeisiin satuihin. Lapsuuden kääntymystarina eroaa sankaritarinasta kuitenkin siinä, että kääntymystarinan ihminen on kokenut voimakkaan menetyksen lapsena ja siten menettänyt uskonsa satuihin. Hän on ikään kuin astunut aikuisuuteen liian varhain. Tämän ymmärtäminen johtaa takaisin lapsuuden sadun äärelle ja sitä kautta ainakin hieman helpompaan elämäntilanteeseen. Kyse ei myöskään ole sankariin samastumisesta, vaan itse kaipuusta satuun, satutilanteeseen ja ennen kaikkea sadunlukijaan.

Vaikka lähes kaikissa alkuperäistarinoissa kerrottiin siitä, kuinka iltasatu oli ollut tärkeä osa lapsuuden iltoja ja kuinka omat vanhemmat, varsinkin äiti, olivat olleet tärkeitä sadunlukijoita, mahtuu joukkoon myös kaksi tarinaa, joissa satuja ei pidetty lainkaan tärkeänä. Satuja ei oltu kuultu lapsena, joten niitä ei osattu arvostaa aikuisenakaan. Nämä tarinat muodostivat *saduitta jääneen tarinan*. Tämän tyyppisissä tarinoissa oli oleellista kuitenkin se, että lapsena satuja oltiin kaivattu. Niiden kautta oli uskottu saavutettavan läheisempi suhde omiin vanhempiin. Tosin kirjoittajat eivät täysin pystyneet erittelemään sitä, oliko lapsuuteen kaivattu nimenomaan satuja, vai pelkästään vaan läheistä yhdessäoloa vanhempien kanssa.

6.2 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimukseni tutkimuskysymykset olivat seuraavanlaisia: 1. Millaista merkitystä aikuinen kokee lapsuutensa satukokemuksilla olleen hänen aikuistumisprosessilleen? 2. Millaisia tarinatyyppisiä lapsuuden satukokemuksista rakentuu? Kun kysyn itseltäni, tarjosiko aineistoni vastauksen näihin kysymyksiin, on minun vastattava myönteisesti. Koska jokainen tarinan kirjoittanut sai itse määritellä sekä satukokemuksen että aikuistumisprosessin, ovat annetut merkitykset hyvin subjektiivisia. Tämä tekee tutkimustuloksista mahdottoman yleistää, mutta toisaalta se ei ollut tarkoituksenakaan.

Satukokemuksille annetut merkitykset yllättivät monipuolisuudellaan, sillä lähes kaikki kirjoittajat olivat kokeneet saduilla olleen jotakin merkitystä aikuistumisprosessilleen. Monissa tapauksissa oli kuitenkin vaikea arvioida sitä, mikä aikuistumisprosessille hyödyksi katsottu tekijä on satujen ansiota ja mikä muun tilanteen. Esimerkiksi satukokemukset koettiin rikkaimpina ja myöhempää kehitystä eniten tukevinä sil-

loin, kun satua oli kuunneltu äidin sylissä istuen. Saattaa olla niin, että äidin sylissä istuen myös muu asia kuin satu, olisi tuonut elämään turvallisuuden, toivon ja lohdun tunteita. Ei voida siis aivan yksiselitteisesti sanoa, että satu tai satutilanne sinänsä olisi ollut se turvallisuudentunnetta edistävä tekijä. Kuitenkin turvallisuudentunteen nouseminen esiin merkittävässä osassa tarinoita on tärkeä tutkimustulos, sillä sekä Freudin että Eriksonin ihmisen kehitysteorioissahan painotetaan sitä seikkaa, että perusturvallisuus on elintärkeää, jotta yksilö voi saada suoritetuksi omat kehitystehtävänsä. Ilman perusturvallisuutta ihminen ei voi suorittaa kaikkia kehitystehtäviään tai ainakin ne tulevat puutteellisesti suoritetuiksi ja aikuistumisprosessi vaarantuu.

Saduista saatuihin ongelmanratkaisu- ja toimintamalleihin sekä sankareihin samastumiseen viittaavat useat satututkijat. Ylönen (2000, 28) on todennut, että tosielämässä olevia vaikeuksia voidaan kohdata turvallisesti sadussa, sillä satu päättyy aikanaan ja kuulija voi todeta kaiken olleen vain satua. Omassa aineistossani niin ongelmanratkaisu- kuin toimintamallienkin kirjoitettiin olevan satujen antia, mutta yksikään kirjoittaja ei ollut tarkemmin eritellyt, millaisia ongelmanratkaisumalleja hän olisi saduista oppinut. Konkreettisten esimerkkien puuttumisen vuoksi omat tutkimustuloksetni jäivät tältä osin laihoiksi. Joka tapauksessa satukokemukset auttoivat sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin ja selviytymän niistä, mikä on Ylösen (1998) tutkimustulosten kanssa yhteneväinen havainto, sillä Ylönenhän sanoi, että hänen tutkimuksessaan satu näytti vaikuttavan lapsen useaan kehitystasoon ja auttavan uuteen sopeutumisessa.

Sankareihin samastumista sen sijaan esiintyi kyllä tarinoissa. Sankaritarinaksikin kootut tarinat sisälsivät lähes identtisen kaavan siitä, kuinka lapsuudessa ja nuoruudessa oltiin voitu voittaa hankalia tilanteita kuvittelemalla itselleen sadun sankarin ominaisuuksia tai ajattelemalla itsensä osaksi sadun tapahtumia. Kaikki tällaisten tarinoiden kirjoittajat olivat kuitenkin miehiä, mikä pistää miettimään sitä, että miksi tytöt eivät samastu satujen sankareihin ja pitäisikö kasvattajien tietoisemmin valita luettavaksi sellaisia satuja, joista tytöt saisivat sankarimallia? Varsinkin vanhojen kansansatujen naishahmothan ovat enimmäkseen passiivisia ja pelastajaa odottavia, kuten voimme todeta esimerkiksi Apon (2001) ja Bettelheimin (1992) kirjoituksista. Myös Liikainen (1990) päätyi tutkimuksessaan samantyyppiseen lopputulokseen, sillä hänen tutkimuksessaan satujen naissankareihin liittyi paljon Ei OK - minätunteita, ihmissuhteiden puuttumista ja uhrin roolia.

Koska suurin osa tutkimukseeni osallistuneista muisti nimenomaan vanhoja kansansatuja, jotka olivat olleet muistetuimpia myös Liikasen (1990) tutkimuksessa, on syytä olettaa, että Suomessakin tietynlainen satuperinne siirtyy sukupolvelta toiselle. Vanhat kansansadut muistetaan todennäköisesti myöhemminkin paremmin kuin uudet. Varsinkin psykoanalyttisesti ajattelussaan suuntautuneet pitävät tätä itsestään selvänä ja hyvänä, sillä vanhoista kansansaduista saadaan heidän mukaansa enemmän tukea psyykkiselle kehitykselle (esim. Bettelheim 1992). Silti on pakko ajatella, että onko vanhojen kansansatujen maailmankuva kuitenkin enää ajankohtainen tai edes hyväksyttävä? Onko oikein, että nainen on saduissa lähes aina alistetussa ja avuttomassa asemassa, kun taas miehet ovat aina sankareita? Onko missään muotoa toivottua, että lapset omaksuvat tällaisen stereotyyppisen sukupuoliasetelman, jossa pojat leikkivät sankarileikkejä ja tytöt ovat kauniita mekoissaan ja odottavat vain pelastajaa?

Mietittävää antaa myös tarinoiden kirjoittajien mielipiteet siitä, että satujen pahat äitipuolet ovat auttaneet heitä hyvään äitiyteen, koska he ovat toimineet täysin päinvastoin. Se, että haluaa olla hyvä äiti lapselleen, ei tietenkään ole mikään ihme, mutta miksiköhän kukaan ei ollut ottanut mallia äitiyteensä joltakin sadun hyvistä ja huolta pitävistä äideistä? Varsinkin uusimmissa saduissa lempeitä äitejä on yllin kyllin. Vanhoissa kansansaduissa asetelma, jossa lapset hylätään tai he joutuvat orvoiksi, on yleistä, mutta kuinka tämä istuu nykypäivään? Onko hyvä, että lapsia pelotellaan hylätyksi tulemisella, vai voisivatko muunlaiset sadut kuitenkin olla parempaa ajanvietettä? Voisiko muumimammamainen kaikenkestävä lempeys olla kuitenkin parempi vaihtoehto? Toki oman vanhemman, tai muun turvallisen aikuisen, seurassa sadun pelottavakaan tilanne ei ole niin pelottava. Ja toisaalta Ylösen (1998) mukaan lapset tahtovat kokea pelottavia tunteita turvallisessa ympäristössä. Ja onhan saduissa onneksi yleensä aina se onnellinen loppu, joka valaa toivoa tulevaisuuteen.

Entäpä sitten saduita jääneen tarina? Vaikka aineistossani vain kaksi kirjoittajaa kertoi kasvaneensa ilman satuja, on heidänkin mielipiteensä kuitenkin huomioitava. Kummatkin kirjoittajat sanoivat jossakin vaiheessa satuja kaivanneensa. Aikuisena he myös sanoivat ymmärtävän sadun hyödyn lapselle, mutta eivät enää kokeneet niitä merkityksellisiksi kuitenkin. Heidän kohdallaan onkin vaara, että satuperinne katkeaa eivätkä he välttämättä tutustuta omia lapsiaan satuihin, kun eivät ole niistä itsekään saaneet nauttia. Mikä tulee korvaamaan esimerkiksi iltasadun heidän osoittaessa lapsilleen näiden tärkeyttä ja antaessaan näille läheisyyttä?

Aineistoni osoittaa tämän päivän aikuisten yhä tuntevan läheisiksi lapsuutensa satukokemukset. Tämä kertoo kokemusten tärkeydestä. Saduissa on sitä jotain, joka muistetaan, ja jonka vuoksi ne ovat eläneet jo vuosisatoja. Sadut olivat tärkeitä jo hyvin kauan sitten, mistä syystä onkin mielenkiintoista, että sadut ovat tehneet voimakkaan paluun yhteiskuntaamme, jos ne ovat siellä iltasatuina tähänkin saakka olleet. Tämän gradun valmistumisen aikaan nimittäin niin televisio- kuin elokuvatuotantokin on ottanut sadut uudelleen käyttöön. Televisiossa pyörii tällä hetkellä kaksikin sarjaa, Olipa kerran ja Grimm, joissa sadut, ja nimenomaan vanhat kansansadut, ovat se keskeisin teema. Elokuvantekijöitä vanhat kansansadut ovat myös innoittaneet, sillä omat elokuvansa ovat ihan lähiaikoina saaneet ainakin Lumikki ja Hannu ja Kerttu. Kyseessä ei kuitenkaan ole mitään lastensarjoja tai -elokuvia, mikä toinen mielenkiintoinen seikka. Mikä meidän päivinämme ja meidän yhteiskunnassamme on sellaista, että satumaailma halutaan tuoda yhä enemmän aikuisillekin tarjolle?

6.3 Pohdintaa luotettavuudesta ja eettisyydestä sekä jatkotutkimus- haasteet

Tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti turvattiin olemalla yhdistämättä henkilötietoja kirjoitelmiin missään vaiheessa. Kaikissa kirjoitelmissa niitä ei edes ollut mukana. Tästä syystä voidaan olettaa, että jokainen on uskaltanut kirjoittaa kokemuksensa saduista niin kuin on halunnut. Tutkimuslupaa ei tarvittu, koska kirjoituspyynnöt julkaistiin vain julkisissa, kaikille avoimissa, tiloissa. Osallistuminen oli vapaaehtoista. Kuka tahansa saattoi osallistua tutkimukseen, mikä teki aineistosta monipuolisen. Silti joissakin tapauksissa olisi ollut ehkä hyväkin, jos aineiston olisi tuottanut vain samanikäiset ihmiset. Nyt kirjoittajina oli 15 – 80 -vuotiaita ihmisiä, ja voidaan vain kuvitella kuinka erilainen onkaan ollut lapsuus ja mahdollisuudet satukokemuksiin vaikkapa parikymmentä vuotta sitten lapsuuttaan viettäneellä verrattuna siihen henkilöön, jonka lapsuus kului sotavuosina.

Kaikki kirjoitelmat otettiin tutkimukseen mukaan. Tutkijana en kuitenkaan koskaan voi varmistua siitä, että ymmärsin kirjoitelmien todellisen sanoman niin kuin minun oli haluttu sen ymmärtävän. Siksi oma osuuteni tutkimuksessa kirjoitelmien tulkitsijana on suuri, joskin pyrin olemaan tekemättä sellaisia johtopäätöksiä, joihin kirjoitelmat eivät selvästi antaneet tukeansa. Mahdolliset virhepäätelmät vähentävät tutki-

muksen luotettavuutta. Täysin varma en voi olla myöskään siitä, että kirjoitelmat ovat peräisin todellisesta elämästä, joskaan minulla ei ole syytä epäillä saamiani kirjoituksia fiktiivisiksi. Kirjoitelmat edustavat kirjoittajiensa omaa subjektiivista kokemusta, enkä minä tutkijana voi määrittää tuollaisen kokemuksen oikeaa muotoa. Tästä syystä tämän tutkimuksen tuloksia ei myöskään pidä yleistää koskemaan koko aikuisväestöä, mutta tulokset voivat kuitenkin antaa suuntaviivaa sille, kuinka sadut saattavat ihmisiin vaikuttaa.

Tutkimuksessa käytetyt narratiivien- ja narratiivinen analyysi ovat omia sovelluksiani kyseisistä analyyseistä. Aloittelevana tutkijana en voi olla varma, että olen osannut soveltaa analyysejä täysin oikein, joskin Jyväskylän yliopiston graduseminaariyhmässä saatu tuki ja palaute on auttanut minua arvioimaan käytäntöjäni. On myös vaikeaa sanoa, onko muotoilemani kirjoituspyyntö ollut tarpeeksi selkeä, vai onko se jättänyt mahdollisuuden liian erilaisille tulkinnoille. Aloittelevana tutkijana olisin tietenkin voinut yrittää etsiä jonkun valmiin kyselyrunгон, mutta sellaista ei suoraan omiin tarpeisiini kuitenkaan löytynyt. Aineistonkeruumenetelmänä kirjoitelma toimi hyvin, koska se toi vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Satuja tarkastellaan usein psykoanalyttisistä kehitysteorioista käsin. Tästä näkökulmasta katsottuna kirjoitelman tekeminen antoi tilaa kunkin tutkimukseen osallistuneen vapaalle assosiaatiolle. Mitenkään aivan erityisen syvällistä ei pohdinta kuitenkaan kaikissa kirjoituksissa ollut, mikä jättää sijaa sille ajatukselle, että tutkimuksen aineistoa olisi voinut täydentää esimerkiksi haastatteluin, jolloin olisi ollut mahdollista tehdä täsmentäviä kysymyksiä ja saada tietoa sellaisistakin asioista, joista kirjoitelmat eivät nyt kerro. Esimerkiksi satujen sankareihin samastumista ja sen merkitystä aikuis-tumisprosessiin olisi hyödyllistä tutkia tarkemmin ja se voisikin olla myös uuden tutkimuksen aihe. Konkreettisia esimerkkejä olisi hyvä saada tietoon enemmän. Samoin olisi hyödyllistä syventyä satujen äitimyytteihin ja niiden yhteyteen omaan lastenkasvatusteorioologiaan. Nythän tarinoissa tulivat esille vain pahat äitipuolet, vaikka saduissa on tarjolla myös muunlaisia äitiyden roolimalleja.

Koska lapsuuden satukokemukset vaikuttavat myös siihen tapaan, jolla aikuinen käsittelee satuja ja välittää niitä eteenpäin, olisi mielekästä selvittää lapsuuden satukokemusten yhteyttä ammatilliseen identiteettiin niillä, jotka lasten kanssa työskentelevät. Ehkä sukellus omiin lapsuuden satukokemuksiin toisi innostusta ja mielenkiintoa ottaa sadut mukaan opetustilanteisiin niin kouluissa kuin päiväkodeissakin.

Yhtä kaikki, satuja ei voida sivuuttaa pelkällä olan kohautuksella. Vaikka niitä käytetäänkin monessa yhteydessä ajanvietetapana, on niillä myös paljon enemmän tarjottavaa, mikä tulee ilmi jo näinkin pienestä aineistosta kuin mitä tässä tutkimuksessa on käytetty. Tämä antaa ajattelemisen aihetta niille, jotka toimivat ja työskentelevät lasten parissa, sillä tämän päivän lapset ovat huomisen aikuisia, ja vaikka sitä ei joka päivä huomaakaan, niin kehitysprosessi etenee koko ajan. Sadut tarjoavat hyödyllisiä tietoja ja malleja matkalla kohti aikuisuutta. Lopultahan satu voi olla se tie, joka johdat-
taa lapsen nuoruuden kautta aikuisuuteen. Aikuinen taas palaa satuun uudelleen omien lastensa ja lastenlastensa kanssa, ja matka voi alkaa uudelleen.

LÄHTEET

- Ahonen, T., Lamminmäki, T., Närhi, V. & Räsänen, P. 1997. Koulun aloittaminen ja varhaiset oppimisvaikeudet. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 168 - 187.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou, M. 2008. Doing narrative research. London: Sage. DOI: 10.4135/9780857024992
- Apo, S. 2001. Klassinen satutraditio. Teoksessa: M. Suojala & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 12 - 29.
- Arvola, P. & Mäki, S. 2009. Sadun salaisia viestejä. Teoksessa: S. Mäki & P. Arvola (toim.) Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Duodecim, 45 - 66.
- Bettelheim, B. 1992. Satujen lumous. Juva: WSOY.
- Daiute, C. & Lightfoot, C. 2004. Narrative analysis. London: Sage. DOI: 10.4135/9781412985246
- Dieckmann, M. 2010. Zacharias Topelius – Satujen suvereeni kuningas. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 2. Helsinki: BTJ Finland Oy, 228 - 244.
- Dunderfelt, T. 1992. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.
- Erikson, E. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Erikson, E. 1983. Identity: youth and crises. London: Faber and Faber.
- Erikson, E. 1994. Identity and the life cycle. New York: Norton.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: vastapaino.
- Filosofian sanakirja. 1999. Juva, WSOY.
- Haarala, R. (toim.) 1990. Suomen kielen perussanakirja. Ensimmäinen osa. A-K. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Haarala, R. (toim.) 1992. Suomen kielen perussanakirja. Toinen osa. L-R. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Hakomäki, H. 2007. Tarinasäveltämisen taito. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Havighurst, R.J. 1972. Developmental tasks and education. New York: McKay.
- Heikkinen, H. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS- Kustannus, 143-159.
- Heiskanen-Mäkelä, S. 2004. Tolkien & me. Teoksessa: K. Blomberg, I. Hirsjärvi & U. Kovala (toim.) Fantasian monet maailmat. BTJ Kirjastopalvelu Oy, 56 – 75.
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 160-178.
- Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kari, A. 2010. Satu medioitumisen murroksessa. Tutkimus esikoululaisten ja viidesluokkalaisten kertomista saduista. Kokkola: Yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Karjalainen, M. 2010. Iltasadun aikaan: satu kodeissa. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 2. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ Kustannus, 56 - 65.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Stakes.
- Korhonen, M. 2010. Kirjaston satutunnit – elävä perinne. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 2. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ Kustannus, 66 - 72.
- Koski, M. 1998. Ulkomaisia satu- ja kuvakirjailijoita. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa: E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värrä (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 13 - 39.
- Kunnas, K. 1989. Ajan ja sadun ulottuvuudet. Teoksessa: K. Miettinen (toim.) Tiitiäinen, metsäläinen. Suomalaisia satuja. Suuri suomalainen satukirjasto. Helsinki: WSOY, 5-7.
- Kuusinen, J. 1997. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 311 - 322.
- Kuusinen, J. & Korkiakangas, M. 1995. Ihmisen kehitys elämänkaaren näkökulmasta. Teoksessa: J. Kuusinen (toim.) Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY, 95 - 138.
- Laitinen, M. & Uusitalo, T. 2008. Narratiivinen lähestyistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimuksessa. Teoksessa: R. Kaasila, R. Rajala & K.E. Nurmi (toim) Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106 - 151.
- Lappalainen, I. 1980. Satuko julma? Katsaus sadun vaiheisiin. Teoksessa: S. Ojanen, I. Lappalainen & M. Kurenniemi (toim.) Sadun avara maailma. Keuruu: Otava, 45 – 82.
- Levinson, D. 1978. The seasons of a man's life. New York. A.A. Knopf, Inc.
- Levinson, D. 1986. A conception of adult development. American Psychologist. VOL 41/1, 3 – 13.
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. 1998. Narrative research: reading, analysis and interpretation. London: Sage.
- Liikanen, P. 1990. Satu identiteetti- ja ihmissuhdemallina. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 42.
- Luoto, T. & Luoto, S. 2001. Satu ja tarina elää päiväkodissa. Teoksessa: M. Suojala & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus, 184 - 200.
- Luumi, P. 2002. Kerronnan terapeuttinen merkitys. Teoksessa: H. Ylönen & P. Luumi. Kertomus on tie. Sadut ja raamatunkertomukset lasten maailmassa. Jyväskylä: Lasten Keskus.
- Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso, M-L. 1997. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 40 - 65.

- Marcia, J.E. 1980. Identity and adolescence. Teoksessa: J. Adelson (toim.) Handbook of Adolescent Psychology. New York: Wiley, 159 – 187.
- Martin, M. 2004. Satu elämän kosketuspintana – lapsen ja aikuisen kerronta. Teoksessa: I. Sava & V. Vesanen-Laukkanen (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 77 - 106.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa: S. Mäki & P. Arvola (toim.) Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Duodecim, 22 - 44.
- Nurmi, J-E. 1997. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 256 - 274.
- Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle? Psykodynaaminen teoriatausta ja kansansadun merkitys. Teoksessa: S. Ojanen, I. Lappalainen & M. Kurenniemi (toim.) Sadun avara maailma. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Keuruu: Otava, 9 - 43.
- Ojanen, S. 1980. Miten päiväkodissa tarjotaan satuja. Tutkimus päiväkodin opettajien suhtautumisesta satujen esittämiseen lapsille. Teoksessa: S. Ojanen, I. Lappalainen & M. Kurenniemi (toim.) Sadun avara maailma. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Keuruu: Otava, 117 - 132.
- Orvasto, R-L. & Levola, K. 2010. Seitsemän minuuttia sadulle. Helsinki: Tammi.
- Papatheodorou, T. & Gill, J. 2001. Magic/mythic stories and children's development: The case of the father Christmas story. European Early Childhood Education Research Journal. Volume 9, Issue 2. DOI: 10.1080/13502930185208781
- Pretorius, E., Naude, H & Pretorius, U. 2004. Training the hippocampus and amygdala of preschool children by means of priming tasks: should parents rather focus on learning of facts than reading fairytales? Early Child Development and Care 175. DOI: 10.1080/0300443042000244073
- Poikkeus, A-M. 1997. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 122 - 138.
- Ruoppila, I. 1997. Johdanto. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 290 - 296.
- Saarenheimo, M. 1997. Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Vastapaino: Tampere.
- Sinkkonen, J. 1995. Lapsen kanssa hyvinä ja pahoina päivinä. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.
- Suojala, M. 2010. Satu vuosituhatvuorokauden vaihteessa. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1. Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ Kustannus, 34 - 47.
- Takala, A. & Takala, M. 1988. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Helsinki: WSOY.
- Tatar, M. 1993. Off with their heads! Fairy tales and the culture of childhood. Princeton: Princeton University.
- Toskala, A. 1997. Ihmisen muutosprosessit aikuisiällä - konstruktivistinen näkökulma. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 343 - 358.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuovinen, S. 2013. Satuhieronta. Sadun ja kosketuksen taikaa. Haettu 4.3.2013, sivustolta Satuhieronta™ internetosoite: www.satuhieronta.fi.
- Vastamäki, J. 2007. Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloitteleville tutkijoille. Jyväskylä: PS-kustannus, 126 - 138.
- Volotiainen, T. 2010. Tove Jansson – Matkantekoa muumimaailmassa. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1. Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ Kustannus, 175 - 185.
- Volotiainen, T. 2010. Satu auttaa koululaista kasvamaan. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 2. Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ Kustannus, 73 - 84.
- Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY.
- Ylönen, H. 1998. Taikahattu ja hopeakengät. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

LIITE 1

Kirjoituspyyntö

25.10.2012

Hei kaikki kirjoituskurssilaiset ja kirjaston asiakkaat!

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa kasvatustiede pääaineenani. Koska opintoni ovat jo loppusuoralla, on tullut aika tehdä Pro Gradu -tutkimus.

Tutkimukseni käsittelee satujen merkitystä ihmisen kasvulle ja kehitykselle aina lapsuudesta aikuisikään saakka. Aineisto on tarkoitus kerätä vapaamuotoisilla tarinoilla, joiden tehtävänanto on jäljempänä.

Kaikki tarinat käsitellään luottamuksellisesti eikä kenenkään henkilöllisyys ole valmiista tutkimuksesta tunnistettavissa. Tarinat voi lähettää minulle joko sähköpostitse tai postitse 13.11.2012 mennessä.

Tarina lapsuuden satumuistoista

Kirjoita tarina lapsuutesi saduista ja satukokemuksista.

Mieti lapsuuttasi. Pyri palauttamaan mieleesi erityisesti lapsuutesi satuihin liittyviä asioita. Voit pohtia esimerkiksi aikuisen kanssa yhdessä kokemiasi satuhetkiä. Millaisia ne olivat ja miltä ne tuntuivat sinusta lapsena? Yhtä hyvin voit pohtia myös itse lukemiasi satuja.

Mieti, miten nuo sadut ja satuhetket ovat vaikuttaneet elämääsi myöhemmin? Millainen merkitys niillä on ollut sinulle? Mitä olet satujen myötä oppinut?

Lapsuuden satuja ja satuhetkiä miettiessäsi voit vapaasti hyödyntää omia kokemuksiasi esimerkiksi kotona luetuista iltasaduista tai muista satuhetkistä. Satujen lukija on saattanut olla myös joku muu kuin oma vanhempasi. Myös kokemukset päivähoitossa, koulussa, kerhoissa ja kirjastoissa pidetyistä satuhetkistä voivat olla muistelun kohteena. Halutessasi voit kertoa jostakin sadusta tai satuhetkestä tarkemminkin.

Voit itse valita niin tarinasi ulkomuodon kuin sisällönkin. Mitään tiettyä tekstityyppiä sen ei tarvitse edustaa. Myöskään tekstin pituutta ei ole ennakolta säädetty. Kaikenmitaiset tekstit otetaan nimittäin suurella kiitollisuudella vastaan.

Liitäthän tarinan loppuun itsestäsi seuraavat tiedot: sukupuoli ja ikä.

Kiitos osallistumisestasi!